

คู่มือว่าด้วยรายการที่ต้องตรวจสอบตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิ
ทางการเมือง ค.ศ. 1966

2557

สารบัญ

บทนำ.....	5
หลักการพื้นฐานในการรับประกันการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.....	7
หลักนิติธรรม: ปัจจัยพื้นฐานเพื่อรับประกันการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.....	7
รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญนิยม และหลักนิติธรรม.....	8
กรอบกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน.....	9
การงดเว้นสิทธิ (DEROGATION OF RIGHTS).....	11
สิทธิที่ไม่อาจถูกงดเว้น (NON-DEROGABLE RIGHTS).....	12
การจำกัดสิทธิ (LIMITATIONS ON RIGHTS).....	12
พันธกรณีของรัฐ.....	14
รายการที่ต้องตรวจสอบ.....	16
พันธกรณีของรัฐ.....	18
ความเสมอภาคระหว่างเพศ.....	25
การงดเว้นสิทธิในภาวะฉุกเฉินสาธารณะ.....	27
สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง.....	37
สิทธิในชีวิต.....	40

เสรีภาพจากการถูกบังคับใช้แรงงาน.....	53
สิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล.....	59
สิทธิของบุคคลที่ถูกควบคุมตัว.....	74
สิทธิในเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย.....	80
เสรีภาพจากการถูกเนรเทศโดยอำเภอใจ.....	83
สิทธิในการดำเนินคดีที่เป็นธรรม.....	85
เสรีภาพตามหลักกฎหมายที่เป็นโทษไม่มีผลบังคับย้อนหลัง (EX-POST FACTO LAWS).....	98
สิทธิในความเป็นส่วนตัว.....	100
สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา.....	103
สิทธิในเสรีภาพทางการพูดและการแสดงออก.....	107
สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ.....	113
สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม.....	118
สิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัว.....	121
สิทธิเด็ก.....	124
สิทธิในการออกเสียงและการมีส่วนร่วม.....	125
สิทธิในความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ.....	129
สิทธิของชนกลุ่มน้อย.....	131

ผู้เขียน: Kalpalata Dutta

Kalpalata Dutta เป็นผู้อำนวยการสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย มีหน้าที่ออกแบบโครงการให้ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน จัดทำสื่อช่วยในการสอนและประสานงานวิจัยของทางสถาบัน เธอเรียนจบระดับพันปริญญาตรีในปี 2547 จาก Central European University กรุงบูดาเปสต์ ในระดับปริญญาโทด้านกฎหมายสิทธิมนุษยชน ในปัจจุบันอยู่ระหว่างทำปริญญาเอกที่สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา (สสมส.) มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้แปล: กัญญรัตน์ วิภาตะวัต

คำสงวนสิทธิ์

บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ มิได้สะท้อนความคิดเห็นของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ คณะกรรมการบริหารองค์กรต่างๆ หรือประเทศสมาชิกต่างๆ ของสหประชาชาติ ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนและจัดพิมพ์ขึ้นโดยอิสระภายใต้โครงการความร่วมมือทางวิชาการ: การปฏิรูปกฎหมายเพื่อเสริมสร้างพลังสังคมด้านสิทธิมนุษยชน (Law Reform and Legal Empowerment for Advancement of Human Rights-based Society) โดยความร่วมมือของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

บทนำ

คู่มือว่าด้วยรายการที่ต้องตรวจสอบตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (The Handbook on Checklists for the International Covenant on Civil Political Rights) ได้ถูกจัดทำขึ้นภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายและสำนักงานพัฒนาโครงการแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยเพื่อเสริมความรู้ให้แก่บุคลากรและเป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพองค์กรของสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนแล้วหลายฉบับ ซึ่งได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Covenant on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: ICERD) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women: CEDAW) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture: CAT) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities: CRPD) และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances: CED) ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้ลงนามแต่ยังไม่ให้สัตยาบัน

กฎหมายระหว่างประเทศของไทยเป็นระบบทวินิยม (dualist system) ซึ่งไม่มีผลบังคับใช้โดยตรง ต้องมีการอนุมัติการเป็นกฎหมายภายในเสียก่อนจึงจะมีผลบังคับในชั้นศาลได้ ดังนั้น รัฐจึงมีพันธกรณีในการทบทวนกฎหมายภายในที่มีอยู่ และปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายหรือบัญญัติขึ้นใหม่ เพื่อให้กฎหมายภายในสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่สากลยอมรับ

คู่มือฉบับนี้ได้ระบุรายการที่ต้องตรวจสอบตามข้อบทต่างๆ ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน ซึ่งบุคลากรของสำนักงานสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประเมินหรือทบทวนกฎหมาย กฎ และนโยบายต่างๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับอนุสัญญา รายการที่ต้องตรวจสอบนี้ครอบคลุมถึงความเห็นทั่วไป (general comments) อันเป็นกลไกของอนุสัญญา รายงานของผู้รายงานพิเศษ (special rapporteurs) หลักการและมาตรฐานสากลของสหประชาชาติ และข้อเสนอแนะที่มาจากกลไกของสหประชาชาติโดยการทบทวนรายงานที่ประเทศไทยยื่นเสนอ

คู่มือว่าด้วยรายการที่ต้องตรวจสอบตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของชุดคู่มือเกี่ยวกับตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนว่าด้วย กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ICESCR) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (ICERD) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (CAT) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (CRPD) และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (CED)

หลักการพื้นฐานในการรับประกันการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

หลักนิติธรรม: ปัจจัยพื้นฐานเพื่อรับประกันการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เป้าหมายประการหนึ่งของสหประชาชาติซึ่งมีการประกาศไว้ในส่วนอารัมภบทของกฎบัตรสหประชาชาติ ได้แก่ “**เพื่อที่จะสถาปนาภาวะการณ์อันจะธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และความเคารพต่อข้อผูกพันทั้งหลายอันเกิดจากสนธิสัญญาและที่มานื่นๆ ของกฎหมายระหว่างประเทศ**”

ในอารัมภบทของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “...โดยที่เป็นการจำเป็นที่**สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม** ถ้าจะไม่บังคับให้คนต้องหันหน้าเข้าหากการลุกขึ้นต่อต้านทรราช และการกดขี่เป็นวิถีทางสุดท้าย...”

จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของรัฐชาติและรัฐกิจ ได้เกิดหลักการซึ่งเป็นส่วนสำคัญของหลักนิติธรรมอันเป็นปัจจัยที่จะรับประกันการเคารพสิทธิมนุษยชน หลักการดังกล่าวนี้ได้แก่

- การมีฝ่ายนิติบัญญัติ ที่ประกอบด้วยผู้แทนที่ได้รับการคัดเลือกอย่างเป็นอิสระจากประชาชนและโดยรับผิดชอบต่อประชาชน นอกจากนี้ภายใต้หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) ทุกคนย่อมสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อเป็นสมาชิกขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ หรือออกเสียงเพื่อเลือกผู้แทนได้
- การมีรัฐบาลฝ่ายบริหาร เพื่อรับประกันความมั่นคงปลอดภัย รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เพียงพอเหมาะสมในสังคม
- การมีมาตรการคุ้มครองที่ทรงประสิทธิภาพ ในรูปแบบของการควบคุมการใช้อำนาจเกินขอบเขตของฝ่ายบริหารโดยฝ่ายตุลาการและฝ่ายนิติบัญญัติ
- ตุลาการที่เป็นอิสระ ที่สามารถใช้อำนาจทางตุลาการโดยปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ

หลักการดังกล่าวนี้ได้ปรากฏอยู่ในบทนิยามของหลักนิติธรรมที่เสนอโดยสหประชาชาติ โดยหลักนิติธรรมนั้นเกี่ยวโยงถึง

“... หลักการปกครอง ที่บุคคล สถาบันและหน่วยงานทั้งหลาย ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งตัวรัฐนั่นเอง ล้วนต้องผูกพันต่อกฎหมาย ที่ได้ประกาศไว้ต่อสาธารณะ โดยมีผลบังคับอย่างเสมอภาค และได้รับการวินิจฉัยอย่างเป็นอิสระ และที่มีความสอดคล้องกับบรรทัดฐาน และมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน

ในการนี้ จึงต้องมีมาตรการที่รับประกันการยึดถือหลักการทั้งหลายว่าด้วยหลักความเป็นกฎหมายสูงสุด (supremacy of law) หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (equality before the law) หลักความพร้อมรับผิดชอบตามกฎหมาย (accountability to the law) หลักการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรม (fairness in the application of the law) หลักการแบ่งแยกอำนาจ (separation of powers) หลักการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision making) หลักความชัดเจนแน่นอนของกฎหมาย (legal certainty) หลักการป้องกันความอำเภอใจ (avoidance of arbitrariness) และหลักความโปร่งใสในกระบวนการและตัวกฎหมาย (procedural and legal transparency)”¹

รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญนิยม และหลักนิติธรรม (Constitutions, Constitutionalism and Rule of Law)

รัฐธรรมนูญของประเทศมีขึ้นเพื่อจัดตั้งองค์กรพื้นฐานต่างๆ ในการบริหารของรัฐบาล และการปกครอง โดยจะอธิบายถึงโครงสร้าง องค์กรประกอบ อำนาจ และหน้าที่ขององค์กรต่างๆ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างกัน อีกทั้งยังบัญญัติความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างองค์กรเหล่านี้กับประชาชนในประเทศ

รัฐธรรมนูญยังมีข้อตระหนักถึง สิทธิหลายประการที่มีติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด โดยรับประกันว่าสิทธิดังกล่าว เป็นของประชาชนในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แนวคิดเบื้องหลังการรับประกันสิทธิดังกล่าวนี้ คือการที่รัฐไม่อาจพรากสิทธิเหล่านั้นไปได้ ไม่ว่าจะโดยบทบัญญัติของกฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือโดยการกระทำของฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญและตีความบทบัญญัติต่างๆ

---

1 รายงานเลขที่การทั่วไป : หลักนิติธรรมและกระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง และภายหลังสังคมแห่งความขัดแย้ง ค.ศ. 2004 (Report of the Secretary-General: The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies Report), S/2004/616

รัฐธรรมนูญ หากไม่มีการจำกัดอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารแล้วย่อมทำให้เป็นรัฐบาลที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จหรือรัฐบาลเผด็จการซึ่งส่งผลให้คำสั่งแปรสภาพเป็นกฎหมายขึ้นได้ กล่าวคือ เป็น “การปกครองโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐ” (rule by law) ซึ่งไม่ใช่ “หลักนิติธรรม” (rule of law) กรณีย่อมเป็นเพียงการมี “รัฐธรรมนูญ” (constitution) แต่ไม่เป็น “รัฐธรรมนูญนิยม” (constitutionalism)

รัฐธรรมนูญนิยม หมายถึง การที่มีระบบในการดูแลและคานอำนาจ ซึ่งจะปรากฏในรัฐธรรมนูญเพื่อจำกัดอำนาจที่รัฐธรรมนูญนั่นเองได้มอบหมายให้แก่องค์กรต่างๆ ของรัฐ รัฐธรรมนูญนิยมนี้แสดงถึงแนวทางของรัฐบาลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม

หลักการและธรรมเนียมที่จะส่งเสริมรัฐธรรมนูญนิยมในประเทศหนึ่งๆ อาทิ การมีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร การมีตุลาการที่เป็นอิสระและมีอำนาจทบทวนในทางตุลาการ หลักการแบ่งแยกอำนาจ การเลือกตั้งผู้แทนฝ่ายนิติบัญญัติอย่างเป็นอิสระ หลักความพร้อมรับผิดและความโปร่งใสของรัฐบาล หลักสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ระบบการปกครองของรัฐโดยแบ่งแยกอำนาจ และการกระจายอำนาจ²

กรอบกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า เสรีภาพและสิทธิของประชาชนที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้นมีผลเป็นการจำกัดอำนาจของรัฐ กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือการกระทำของฝ่ายบริหารซึ่งละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานย่อมอาจถูกประกาศโดยฝ่ายตุลาการว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญได้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights – UDHR) ได้กลายเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่และบรรดาสหิทธิที่ปรากฏอยู่ในปฏิญญาดังกล่าวมีฐานะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญ

---

2 โปรดดู Indian Constitutional Law, Prof. M P Jain, 2006

โดยปฎิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ ได้เป็นพื้นฐานสำคัญของเนื้อหาหลักในกฎหมายสิทธิมนุษยชนซึ่งถูกพัฒนาขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1948 มาตรฐานและธรรมเนียมเกี่ยวกับสิทธิที่ปรากฏอยู่ในปฎิญาดังกล่าวได้รับการพัฒนาต่อมาเป็นกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Convention on Civil Political Rights – ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Convention on Economic Social Cultural Rights – ICESCR) 1966 ซึ่งมีผลบังคับในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ยังมีอนุสัญญาระหว่างประเทศอื่นๆ ที่ได้มีการรับรอง เพื่อจัดการสถานการณ์ของกลุ่มเฉพาะหรือประเด็นเฉพาะเจาะจง อันได้แก่

- อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1965 (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination)
- อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
- อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.1984 (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 (Convention on the Rights of the Child)
- อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและครอบครัว ค.ศ. 1990 (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families)
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ค.ศ. 2008 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)
- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ค.ศ. 2006 (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance)

ประเทศภาคีสมาชิกของสหประชาชาติ ที่ได้ให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนนี้ ต้องยืนยันที่จะยึดถือบรรทัดฐานและมาตรฐานของสนธิสัญญา ด้วยการออกกฎหมายและกำหนดนโยบาย รวมทั้งมีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้การรับรองสิทธิดังกล่าวนี้เป็นผล ในกรณีนี้เองที่ทำให้หลักการสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบรัฐธรรมนูญของประเทศ โดยมีระบบการตุลาการและคานการใช้อำนาจโดยองค์กรต่างๆ ของรัฐ

การงดเว้นสิทธิ (Derogation of Rights)

ในบางเวลาที่รัฐประสบกับภาวะวิกฤตรุนแรง และเพื่อให้เกิดสันติภาพและความสงบเรียบร้อยดั้งเดิม รัฐอาจพิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องจำกัดสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

ความเป็นจริงข้อนี้ได้รับการค้ำประกันในกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน โดยให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เคร่งครัดตามข้อ 4 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งใช้ขณะที่มีภาวะฉุกเฉิน โดยรัฐสามารถใช้มาตรการที่มีผลเป็นการยับยั้งสิทธิบางประการได้เป็นการชั่วคราว หลักการดังกล่าวนี้เป็นที่รู้จักในนามของการงดเว้นสิทธิ (derogation of rights)

“การงดเว้นสิทธิ” (derogation of rights) แตกต่างจาก *การจำกัด* (limitations) ที่มีผลจำกัดการใช้สิทธิต่าง ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ในขณะที่ การจำกัดสิทธิเป็นมาตรการที่มีผลบังคับใช้ตลอดเวลา การงดเว้นสิทธินั้นจะสามารถกระทำได้เฉพาะในกรณีพิเศษ เช่น ในภาวะฉุกเฉินสาธารณะ

ข้อ 4 (1) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้วางเงื่อนไขที่อาจงดเว้นการรับรองสิทธิไว้ อันได้แก่

- ก. ต้องเป็นกรณีที่เกิดอยู่ในภาวะฉุกเฉินสาธารณะ ที่ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการ
- ข. การงดเว้นสิทธิต้องยึดโยงกับความจำเป็นเร่งด่วนของสถานการณ์อย่างเคร่งครัด ซึ่งหมายความว่า การงดเว้นต้องเป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักความพอสมควรแก่เหตุ (principle of proportionality)
- ค. การงดเว้นสิทธิต้องชอบด้วยกฎหมายและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม
- ง. การงดเว้นต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ทางสังคม

สิทธิที่ไม่อาจถูกงดเว้น (Non-Derogable Rights)

อย่างไรก็ตาม แม้อยู่ในภาวะฉุกเฉิน ยังมีสิทธิบางประการที่ไม่อาจถูกยับยั้งไว้ได้ กล่าวคือ รัฐไม่สามารถยับยั้งการรับรองสิทธิที่ระบุในข้อ 4(2) ของกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้เลย สิทธิดังกล่าวนี้ได้แก่

- ก. สิทธิในชีวิตซึ่งได้รับรองไว้ในข้อ 6
- ข. การห้ามทรมาน หรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (ข้อ 7)
- ค. สิทธิในการไม่ถูกเอาตัวลงเป็นทาส หรือถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส (ข้อ 8)
- ง. หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา ซึ่งกำหนดให้ความรับผิดชอบและการลงโทษทางอาญาจะต้องมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างแจ่มชัด และมีผลบังคับใช้ในเวลาที่มีการกระทำหรืองดเว้นการกระทำความผิด (ข้อ 15)
- จ. สิทธิของบุคคลทุกคนที่จะมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมาย (ข้อ 16)
- ฉ. สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา (ข้อ 18)

นอกจากสิทธิดังกล่าวข้างต้นนี้ ในขณะที่อยู่ในภาวะฉุกเฉิน รัฐยังคงต้องเคารพข้อกำหนดพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินคดีที่เป็นธรรม และยังคงคงไว้ซึ่ง มาตรการคุ้มครองที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมและควบคุมตัว (โปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากรายการที่ต้องตรวจสอบในข้อ 4)

การจำกัดสิทธิ (Limitations on Rights)

บรรดาสิทธิซึ่งได้รับรองไว้ในสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนนั้นไม่ได้สมบูรณ์ไปเสียทั้งหมด รัฐอาจกำหนดขอบเขตการใช้สิทธินั้นๆ ตามกรอบ วัตถุประสงค์ซึ่งได้ระบุเฉพาะในแต่ละสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนนั้นได้ แต่ทั้งนี้ การจำกัดสิทธิดังกล่าวนี้ต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขบางประการ กล่าวคือ

ประการแรก การจำกัดสิทธิต้องสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย (principle of legality) ตัวอย่างเช่น ต้องมีการบัญญัติไว้ในกฎหมาย ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้วางหลักไว้ว่า กฎหมายต้องมีความแน่นอนชัดเจนและเฉพาะเจาะจงเพื่อที่จะปลอดจากการใช้ดุลยพินิจโดยอำเภอใจของผู้บังคับใช้กฎหมาย

ประการที่สอง การจำกัดสิทธิดังกล่าวต้องมีเป้าประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งจะบังคับได้เฉพาะในกรณีเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศเท่านั้น และโดยทั่วไปแล้ว การจำกัดสิทธิจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ในกรณีดังนี้³

- ความมั่นคงของชาติ: เพื่อปกป้องความดำรงอยู่ของชาติ หรือบูรณภาพแห่งดินแดน หรือความเป็นอิสระทางการเมืองจากการใช้กำลังหรือการข่มขู่คุกคามว่าจะใช้กำลัง
- ความปลอดภัยสาธารณะ: เพื่อปกป้องภัยอันตราย เพื่อความปลอดภัยของบุคคล ในสวัสดิภาพของร่างกาย หรือจากความเสียหายร้ายแรงต่อทรัพย์สิน
- การสาธารณสุข: เพื่อปกป้องภัยร้ายแรงที่คุกคามสุขภาพของประชากร หรือสมาชิกประชากรกลุ่มหนึ่ง ๆ
- ศีลธรรมอันดี: เพื่อธำรงไว้ซึ่งการเคารพต่อคุณค่าพื้นฐานของชุมชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ให้ข้อสังเกตว่า แนวคิดเรื่องศีลธรรมมีที่มาจากแบบแผนทางสังคม ปรัชญาและศาสนาที่แตกต่างกันหลากหลาย ดังนั้น ศีลธรรมที่มีความเป็นสาธารณะควรมีมุมมองที่สะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรมของสังคม⁴
- ความสงบเรียบร้อยในสังคม (การรักษาความสงบหรือความเป็นปกติในสังคม): ซึ่งหมายความถึง กฎระเบียบที่ปรองดองที่ประกันความเป็นปกติของสังคม หรือชุดกฎระเบียบที่ประกันความเป็นปกติของสังคม หรือชุดหลักการพื้นฐานซึ่งสังคมนั้นได้กำหนด
- สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

---

3 โปรดดู หลักการไซราคูซาว่าด้วยการจำกัดและการงดเว้นข้อบทต่าง ๆ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights), U.N. Doc. E/CN.4/1985/5, Annex (1985)

4 โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 22 (General Comment 22) ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ย่อหน้าที่ 8

ประการที่สาม การจำกัดสิทธิดังกล่าวต้องเคารพหลักความจำเป็นและได้สัดส่วน การจำกัดสิทธิของปัจเจกบุคคลต้องเป็นไปเท่าที่ *จำเป็น* เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้น ผลกระทบจากมาตรการดังกล่าวต้องเป็นไปอย่าง *ได้สัดส่วน* กับประโยชน์ที่มาตรการนั้นมุ่งคุ้มครอง ประเด็นคำถามสำคัญคือ การจำกัดสิทธิดังกล่าวนั้นเป็นมาตรการที่แทรกแซงอย่างน้อยที่สุดแล้วหรือไม่เพื่อให้ได้ผลตามประสงค์

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้วางหลักไว้ว่า ในขณะที่ใช้มาตรการจำกัดสิทธิ รัฐยังต้องคงไว้ซึ่งความแตกต่างระหว่าง “หลักการทั่วไป” กับ “ข้อยกเว้น”⁵ การจำกัดสิทธิจัดเป็นข้อยกเว้นโดยสภาพ ดังนั้น การจำกัดสิทธิโดยสภาพแล้วจะต้องไม่มีผลเป็นการคุกคามสาระสำคัญของสิทธินั้นเสียเอง

พันธกรณีของรัฐ

พันธกรณีของรัฐอาจจำแนกได้ ดังนี้

- **พันธกรณีในการเคารพ** (โดยไม่แทรกแซงการใช้สิทธิ) กำหนดให้รัฐ และองค์กรของรัฐทั้งปวง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ งดเว้นการกระทำ การสนับสนุนหรือปล่อยให้มีการกระทำ หรือนโยบาย หรือกฎหมายใดๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิของปัจเจกชน อาทิ การงดเว้นจากการทรมาน การควบคุมตัวโดยอำเภอใจ หรือการดำเนินคดีที่ไม่เป็นธรรม การเลือกปฏิบัติด้านการสาธารณสุขหรือการศึกษา เป็นต้น
- **พันธกรณีในการคุ้มครอง** (โดยป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดจากบุคคลที่สาม) กำหนดพันธกรณีให้รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องป้องกันการละเมิดสิทธิจากปัจเจกบุคคลอื่นหรือจากผู้ใดก็ตามที่ไม่ใช่รัฐ ในกรณีที่เกิดการละเมิดขึ้น รัฐมีพันธกรณีที่จะรับประกันการเข้าถึงการชดเชยเยียวยาทางกฎหมาย อาทิ พันธกรณีที่จะบังคับใช้มาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการกระทำละเมิดจากผู้ใดก็ตามที่ไม่ใช่รัฐ เช่นจากการซ้อมทรมาน หรือจากการข่มขู่ในระหว่างการเลือกตั้ง พันธกรณีในการใช้มาตรการเพื่อป้องกันการกระทำของเอกชนที่มีผลเป็นการจำกัดการเข้าถึงบริการสาธารณสุขหรือการศึกษาของประชาชน เป็นต้น

---

5 โปรจดดู ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 34 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (General Comment 34, Human Rights Committee)

- **พันธกรณีในการส่งเสริม** (โดยการใช้มาตรการที่ทำให้บรรลุมาตรฐานสิทธิมนุษยชน) พันธกรณีลักษณะดังกล่าวนี้กำหนดให้รัฐต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมที่จำเป็นเพื่อรับประกันโอกาสในการเข้าถึงการใช้สิทธิ อาทิ เพิ่มการจัดสรรทรัพยากรในด้านการบริหารงานยุติธรรม เช่นการมีห้องพิจารณาคดีและผู้พิพากษาที่เพียงพอเพื่อให้มีผลในการรับประกันการพิจารณาคดีให้แล้วเสร็จโดยไม่ล่าช้า นโยบายหรือโครงการต่างๆ เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าในการใช้สิทธิด้านการศึกษาหรือการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง เพิ่มการจัดสรรทรัพยากรในด้านสวัสดิการสังคม การใช้มาตรการส่งเสริมความเป็นธรรมด้วยการส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรและสร้างโอกาสให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่างๆ เป็นต้น

รัฐมีกรอบการทำงานที่จะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองบรรดาสิทธิต่างๆ ดังที่ได้อภิปรายแล้วข้างต้น รัฐจึงต้องสร้างปัจจัยต่างๆ ที่จะทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นผล ปัจจัยดังกล่าวนี้หมายถึง การที่บุคคลทุกคนและองคาพยพต่างๆ ซึ่งรวมทั้งรัฐ มีความพร้อมรับผิดชอบตามกฎหมายที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดจนยึดแนวทางที่สอดคล้องกับหลักการไม่เลือกปฏิบัติ (principle of non-discrimination) ในการคุ้มครองเสรีภาพ และในการรับประกันสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

รายการที่ต้องตรวจสอบ

รายการที่ต้องตรวจสอบจะนำเสนอไปตามข้อบทต่างๆ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง แต่ละรายการจะเริ่มต้นด้วยหัวข้อหลัก ข้อบทที่นำมาอ้างอิง และความเห็นทั่วไป⁶ ดังตัวอย่าง

พันธกรณีของรัฐ (หัวข้อหลัก)

ข้อ 2 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 31 (CCPR)

ตามมาด้วยข้อความในข้อบทต่างๆ ของกติการะหว่างประเทศ

ถัดจากข้อความตามสนธิสัญญาก็จะตามมาด้วยข้อความบางส่วนที่มาจากข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding Observations)⁷ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ที่ได้มีการอภิปรายไว้ตามแต่ละข้อบท โดยข้อสังเกตเชิงสรุปนี้ จะนำมาแสดงเพื่อเน้นย้ำประเด็นข้อห่วงใยที่คณะกรรมการได้ระบุไว้ในคราวที่มีการทบทวนรายงานการปฏิบัติตามพันธกรณีตามกติการะหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ยื่นเสนอ

---

6 กลไกหนึ่งของอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ การตีความเนื้อหาของข้อบทต่างๆ ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา ซึ่งจะถูกตีพิมพ์ในรูปแบบของ "ความเห็นทั่วไป" (General Comments) หรือ "ข้อเสนอแนะทั่วไป" (General Recommendations) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) เป็นกลไกของสนธิสัญญาที่มีหน้าที่ติดตามการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐภาคีสมาชิกตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และจัดพิมพ์เป็นความเห็นทั่วไปว่าด้วยข้อบทต่างๆ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนี้

7 รัฐภาคีสมาชิกมีหน้าที่ต้องยื่นรายงานการปฏิบัติตามพันธกรณีตามรอบการรายงานซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญของอนุสัญญา โดยจะมีการพิจารณาทบทวนรายงานดังกล่าวและแสดงข้อห่วงใยและข้อเสนอแนะต่อรัฐภาคีในรูปแบบของ "ข้อสังเกตเชิงสรุป" (Concluding Observations) หรือ "ข้อเสนอแนะเชิงสรุป" (Concluding Comments)

ในคู่มือนี้จะบรรยายคุณลักษณะสำคัญหรือองค์ประกอบหลักของแต่ละข้อบทและตั้งเป็นคำถามในรูปแบบของใช่/ไม่ใช่ เพื่อเป็นเครื่องมือชี้วัดให้แก่ผู้อ่านในการประเมินว่ากฎหมายของไทยนั้นสอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ในแถวที่มีหัวข้อ "ข้อสังเกต" จะประกอบด้วยคำอธิบาย อ้างอิงและประเด็นขบคิด เพื่อให้ผู้อ่านได้มีโอกาสทบทวนมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่เกิดขึ้นในระบบกฎหมายภายในประเทศ

คำตอบว่า "ไม่" ในแต่ละประเด็นคำถามชี้วัดนั้นจะแสดงถึงช่องว่างทางกฎหมายภายในประเทศที่ยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งในกรณีนี้ ผู้อ่านจะมีโอกาสได้ทบทวนช่องว่างทางกฎหมายดังกล่าว เพื่อระบุสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการอุดช่องว่างของกรอบกฎหมายภายใน รวมทั้งแสวงหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สามารถอุดช่องว่างทางกฎหมายเหล่านั้นได้

สำหรับรายการที่ต้องตรวจสอบตามข้อ 7 ของกติการะหว่างประเทศอันว่าด้วยการทรมานหรือการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีนั้น จะไม่รวมอยู่ในคู่มือฉบับนี้ แต่จะแยกรายละเอียดไว้ต่างหากในคู่มือว่าด้วยอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน

พันธกรณีของรัฐ

ข้อ 2 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 31 (General Comment 31, CCPR)

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะเคารพและประกันแก่ปัจเจกบุคคลทั้งปวงภายในดินแดนของตนและภายใต้เขตอำนาจของตนในสิทธิทั้งหลายที่รับรองไว้ในกติกานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกใดๆ อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ
2. ในกรณีที่ยังไม่มีมาตรการทางนิติบัญญัติหรือมาตรการอื่นใด รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะดำเนินการตามขั้นตอนที่จำเป็น ตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของตนและบทบัญญัติแห่งกติกานี้เพื่อให้มีมาตรการทางนิติบัญญัติหรือมาตรการอื่นใดที่อาจจำเป็น เพื่อให้สิทธิทั้งหลายที่รับรองไว้ในกติกานี้เป็นผล
3. รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะ
  - ก. ประกันว่า บุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนซึ่งรับรองไว้ในกติกานี้ถูกละเมิดต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจัง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะถูกกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่
  - ข. ประกันว่า บุคคลใดที่เรียกร้องการเยียวยาดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติที่มีอำนาจ หรือจากหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจตามที่กำหนดไว้โดยระบบกฎหมายของรัฐ และจะพัฒนาหนทางการเยียวยาด้วยกระบวนการยุติธรรมทางศาล
  - ค. ประกันว่า เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องบังคับการให้การเยียวยานั้นเป็นผล

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

- ย่อหน้า 8: คณะกรรมการมีข้อสังเกตว่า กติกายังไม่ได้รับการอนุวัติการเป็นกฎหมายภายในอย่างครบถ้วนและข้อบทต่างตามกติกายังไม่ถูกหยิบยกไปใช้ในทางปฏิบัติในชั้นศาลเว้นแต่จะได้มีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมายภายในไว้แล้ว (ข้อ 2)
รัฐภาคีควรรับประกันการคุ้มครองสิทธิที่ปวงตามกติกาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งรับรองว่าสิทธิดังกล่าวจะได้รับการเคารพและได้รับประโยชน์จากการมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ด้วยกันทุกคน
- ย่อหน้า 9: ถึงแม้จะยินดีกับงานที่สำคัญของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้านการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการยังคงมีข้อกังวลว่า ข้อเสนอแนะมากมายที่มีต่อหน่วยงานทางการที่เกี่ยวข้องจะไม่ได้มีการปฏิบัติ คณะกรรมการยังมีข้อห่วงใยต่อการจัดสรรทรัพยากรแก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนที่ยังไม่เพียงพอ (ข้อ 2)
รัฐภาคีควรให้การรับรองข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนโดยการติดตามผลอย่างเต็มที่และจริงจัง และยังคงควรที่จะจัดสรรให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีทรัพยากรเพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติตามกรอบการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพครบถ้วนตามหลักการว่าด้วยสถานะและหน้าที่ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน หรือหลักการปารีส (Principle relating to the status and functioning of national institution for protection and promotion of human rights หรือ Paris Principles) (มติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 48/134)

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 2

ข้อ 2 ได้กำหนดกรอบพันธกรณีทางกฎหมายของรัฐภาคีในการดำเนินการตามกติกานี้ โดยเป็นพันธกรณีทั่วไปที่รัฐภาคีจะต้องเคารพบรรดาสิทธิตามกติกาและรับประกันสิทธิดังกล่าวแก่ทุกปัจเจกบุคคลในอาณาบริเวณและที่ขึ้นอยู่กับเขตอำนาจรัฐนั้น พันธกรณีของรัฐที่มีเป็นการเฉพาะตามแต่ละสิทธินั้นได้กำหนดไว้แล้วในข้อบทต่าง ๆ ส่วนที่เป็นพันธกรณีโดยทั่วไปนั้นได้กำหนดไว้ในข้อ 2 นี้

ก. พันธกรณีของรัฐในการรับประกันสิทธิทุกสิทธิบนหลักการว่าด้วยความเสมอภาค (equality) และการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	<p>รัฐธรรมนูญได้รับประกันสิทธิดังต่อไปนี้แก่บุคคลทุกคนในเขตอำนาจรัฐบนพื้นฐานของหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • สิทธิในชีวิต • สิทธิที่จะปลอดภัยจากการทรมาน หรือการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี • สิทธิของบุคคลที่ถูกควบคุมตัวที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม และโดยเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ • สิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล • สิทธิในเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย • สิทธิในการดำเนินคดีที่เป็นธรรม • สิทธิส่วนบุคคล • สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา • สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก • สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ • สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม • สิทธิในการสมรส • สิทธิที่จะได้มาซึ่งสัญชาติ 			<p>ในข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 30 ของอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD) คณะกรรมการ⁸ ชี้แจงว่า ถึงแม้สิทธิบางประการ เช่น สิทธิมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและสิทธิออกเสียงซึ่งอาจจำกัดเฉพาะพลเมือง แต่โดยหลักการ บุคคลทุกคนที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐย่อมได้ประโยชน์จากสิทธิมนุษยชน ผู้ที่ไม่ใช่พลเมืองยังสมควรได้รับการคุ้มครองและการยอมรับอย่างเท่าเทียมตามกฎหมาย</p> <p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในหมวด 3 ได้บัญญัติหัวข้อ “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนไทย” ซึ่งมาตรา 26-69 ของหมวด 3 นั้นได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิของ “บุคคล” ประเด็นคำถามได้แก่ ความเข้าใจของคำว่า “บุคคล” ในกฎหมายไทยนั้นหมายรวมถึงบุคคลที่ไม่ได้ถือสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยด้วยหรือไม่</p>

8 ซึ่งเป็นกลไกตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination – CERD)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะมี นับถือและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และทางวัฒนธรรมของตนเอง 			
2.	สิทธิทุกประการนั้นมีพันธกรณีที่เกี่ยวข้องกัน รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐมีพันธกรณีที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อรับประกันความสามารถในการใช้สิทธิของบุคคลทุกคนไว้หรือไม่			<p>คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ในความเห็นทั่วไปที่ 31 ได้ชี้แจงว่า พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐผูกพันทุกองค์กรของรัฐ (บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ) เจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐบาลทุกระดับ ระดับชาติ ภูมิภาคและท้องถิ่น</p> <p>ในระบบกฎหมายไทย ความเข้าใจเกี่ยวกับ “รัฐ” เป็นอย่างไร</p>
3.	รัฐธรรมนูญได้มีบัญญัติให้มีองค์กรหรือกลไกตามกฎหมายที่รับประกันความพร้อมของรัฐในการป้องกัน การลงโทษ การสืบสวนสอบสวน หรือการชดเชยเยียวยากรณีการละเมิดสิทธิประการต่างๆ ไว้หรือไม่			<p>องค์กรหรือกลไกตามกฎหมายใดบ้างที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานขององค์กรต่างๆ ของรัฐ</p> <p>ขอบเขตและกรอบอำนาจขององค์กรหรือกลไกดังกล่าวเป็นอย่างไร</p> <p>คดีลักษณะใดบ้างที่ดำเนินการโดยองค์กรหรือกลไกตามกฎหมายดังกล่าว</p>

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
				มีกระบวนการอย่างไรและในเรื่องใดบ้างที่จะต้องส่งเรื่องมาให้ดำเนินการ องค์กรหรือกลไกดังกล่าวนี้สามารถดำเนินการอย่างเป็นอิสระหรือไม่
4.	ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลฎีกามีเขตอำนาจทบทวนประเด็นที่ว่าด้วยกฎหมายหรือคำสั่งของฝ่ายบริหารขัดหรือแย้งต่อสิทธิที่รัฐธรรมนูญได้รับประกันไว้ หรือไม่			หน่วยงานใดบ้างที่สามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ/ศาลฎีกาเพื่อให้ทบทวนความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือคำสั่งของฝ่ายบริหาร บุคคลทั่วไปสามารถยื่นคำร้องได้หรือไม่

ข. พันธกรณีของรัฐในการรับประกันการชดเชยเยียวยาการละเมิดสิทธิอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ในข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 31 ได้อธิบายว่า ข้อ 2(3) ของกติกากำหนดให้รัฐภาคีต้องรับประกันว่าปัจเจกบุคคลจะเข้าถึงการชดเชยเยียวยาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการยืนยันสิทธิของปัจเจกบุคคลนั้น พันธกรณีนี้รวมถึงการจัดให้มีกลไกที่เหมาะสมทางศาลและทางปกครองเพื่อช่วยเหลือข้อร้องเรียนการละเมิดสิทธิ กลไกทางปกครองยังหมายรวมถึงการมีองค์กรที่เป็นอิสระและเป็นกลาง เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการยังได้อธิบายต่อไปว่า ข้อ 2(3) กำหนดให้รัฐภาคีจัดให้มีการชดเชยเยียวยาแก่ปัจเจกบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิ การชดเชยเยียวยารวมถึงการชดใช้ค่าเสียหายที่เพียงพอ การทำให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิม การบำบัดฟื้นฟู การนำผู้กระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และการมีมาตรการเพื่อสร้างความพึงพอใจ อาทิ การขอโทษให้ปรากฏต่อสาธารณะ การสร้างอนุสรณ์สถาน การรับประกันว่าจะไม่เกิดเหตุการณ์ขึ้นซ้ำสอง และการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น⁹

คณะกรรมการยังระบุโดยชัดแจ้งว่า ในกรณีที่เจ้าหน้าที่หรือพนักงานของรัฐถูกกล่าวหาว่ากระทำละเมิดสิทธิมนุษยชน รัฐภาคีไม่อาจยกเว้นความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดนั้นด้วยการนิรโทษกรรม หรือการอ้างความคุ้มกันหรือความคุ้มครองทางกฎหมายล่วงหน้าได้ รัฐมีพันธกรณีในการจัดบรรดาอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบทางกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา ข้อต่อสู้ว่าต้องกระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หรืออายุความที่สั้นเกินกว่าความสมเหตุสมผลในกรณีที่มีการบังคับใช้ข้อจำกัดดังกล่าว¹⁰

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
5.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิของเหยื่อในการเข้าถึงการชดเชยเยียวยา อันหมายรวมถึง การสืบสวนสอบสวน และการดำเนินคดีอาญา แก่ผู้กระทำความผิด และการชดเชยเยียวยา ไว้หรือไม่			กระบวนการขั้นตอนทางกฎหมายที่บัญญัติให้บุคคลเข้าถึงการชดเชยเยียวยาเป็นเช่นใด กระบวนการขั้นตอนดังกล่าวรวดเร็วมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม มีค่าใช้จ่ายไม่มาก และเข้าถึงได้ง่ายหรือไม่ และบรรดาเหยื่อได้รับแจ้งถึงสิทธิของตนที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาหรือไม่ ผู้ใดก็ตามเพื่อประโยชน์ของกลุ่มผู้ถูกละเมิดสิทธิ

9 โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 31 ย่อหน้าที่ 16

10 โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 31 ย่อหน้าที่ 18

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
				<p>สามารถดำเนินการยื่นคำร้องเพื่อให้ได้รับการชดเชยเยียวยาได้หรือไม่</p> <p>การฟ้องคดีแบบกลุ่มสามารถทำได้หรือไม่</p> <p>รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติให้มีการนิรโทษกรรม ความคุ้มกันหรือความคุ้มครองทางกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานของรัฐผู้ซึ่งกระทำหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำการละเมิดสิทธิหรือไม่</p> <p>ตามแนวบรรทัดฐานที่มีอยู่ในระบบกฎหมายภายใน ลักษณะการชดเชยเยียวยาที่มีให้แก่เหยื่อจากการละเมิดนั้นได้แก่อะไรบ้าง</p>
6.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีการตั้งสถาบันอิสระดำเนินสิทธิมนุษยชน และ/หรือ องค์กรอื่นๆ เพื่อการชดเชยเยียวยาการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่			

ความเสมอภาคระหว่างเพศ (Gender Equality)

ข้อ 3 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 28 (General Comment 28, CCPR)

รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี ในการที่จะอุปโภคสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองทั้งปวงดังที่ได้ระบุไว้ในกติกานี้

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 11: คณะกรรมการได้ตั้งข้อสังเกตด้วยความห่วงใยต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมูลเหตุของการหย่าร้าง (ข้อ 3 และ 26)

รัฐภาคีควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งซึ่งกำหนดเหตุหย่าให้สอดคล้องกับข้อ 3 และข้อ 26 ของกติกา

ย่อหน้า 12: ถึงแม้ว่าจะอยู่ระหว่างการตรากฎหมายว่าด้วยการป้องกันความรุนแรงในครอบครัว และมีการดำเนินมาตรการต่าง ๆ โดยรัฐภาคี ซึ่งรวมทั้ง การรณรงค์เรื่อง "ริบบิ้นสีขาว" ก็ตาม คณะกรรมการยังคงมีข้อห่วงใยต่อการรายงานหลายครั้งว่าความรุนแรงในครอบครัวยังคงมีอยู่อย่างแพร่หลาย และกฎหมายของรัฐภาคียังคงขาดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะ เช่น ประเด็นเรื่องการข่มขืนคู่สมรส เป็นต้น (ข้อ 3 ข้อ 7 ข้อ 26)

รัฐภาคีควรปรับใช้นโยบายและกรอบกฎหมายที่จำเป็นเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรที่จะตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนทางโทรศัพท์ และศูนย์ให้ความช่วยเหลือเหยื่อที่ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านการแพทย์ ด้านสุขภาพจิต และด้านกฎหมาย รวมถึงการให้ที่พักพิง ผู้บังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ควรจะได้รับการฝึกอบรมความพร้อมในการจัดการกับคดีความรุนแรงในครอบครัว และความพยายามในการสร้างความรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวควรที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปรากฏแพร่หลายต่อสาธารณะ

หมายเหตุ ต่อมาประเทศไทยได้มีการตรา “พระราชบัญญัติการคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550”

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 3

ข้อ 3 กำหนดให้รัฐมีพันธกรณีในการรับประกันว่า บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิตามที่กติการะหว่างประเทศด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้ให้การรับประกันไว้บนพื้นฐานของหลักความเสมอภาค (equality) และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) ข้อ 3 นี้เป็นการกำหนดกรอบพันธกรณีของรัฐเพิ่มเติมจากข้อ 2 ของกติกา

การเลือกปฏิบัติอาจเข้าใจได้ว่าเป็น การใด ๆ ก็ตามที่เป็นการแบ่งแยก กีดกัน จำกัด หรือการให้สิทธิพิเศษด้วยเหตุแห่งเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรืออื่น ๆ และมีวัตถุประสงค์หรือก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นโมฆะหรือลดทอนซึ่งการยอมรับหรือการใช้สิทธิและเสรีภาพที่พึงหวงโดยบุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน¹¹

ขอบเขตของข้อ 3 หมายรวมทั้งการเลือกปฏิบัติโดยตรงและโดยอ้อม การเลือกปฏิบัติโดยอ้อมนั้นเกิดขึ้นเมื่อมีข้อปฏิบัติ กฎ ข้อกำหนดหรือสภาวะการณ์ใด ๆ ที่มีความเป็นกลางเพียงเปลือกนอกแต่ส่งผลกระทบต่อบุคคลเพศหนึ่งเพศใด หรือต่อบุคคลที่มีเพศวิถีอย่างใดอย่างหนึ่ง ความหมายของคำว่า "เพศ" นั้นหมายรวมถึงเพศวิถีด้วย¹²

---

11 โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 18 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ข้อ 1 ของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Covenant on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: ICERD)

12 โปรดดู คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ใน *Toonen v Australia*, Communication No. 488/1992 ค.ศ. 1992 (CCPR/C/50/D/488/92)

หลักความเสมอภาค (principle of equality) เป็นพันธกรณีของรัฐอีกประการหนึ่งที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการเชิงบวกเพื่อยกสถานะของกลุ่มด้อยโอกาส เพื่อลดหรือลบล้างเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นต้นเหตุหรือเป็นเหตุปัจจัยของการเลือกปฏิบัติ

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้ประกันสิทธิในความเสมอภาคของบุคคลทุกคนหรือไม่			บุคคลที่มีเพศวิถีที่แตกต่าง เช่น กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) นั้นถูกยอมรับว่ามีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมตามกฎหมายหรือไม่
2.	กฎหมายได้บัญญัติให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อต่อต้านการกระทำของเอกชนที่เป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศหรือเพศวิถีหรือไม่			การปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายความรุนแรงในครอบครัวมีประสิทธิภาพหรือไม่ หากคำตอบคือไม่ มีประเด็นปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง

หมายเหตุ: ในคู่มือรายการที่ต้องตรวจสอบตามอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) จะให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศและเพศวิถี

การงดเว้นสิทธิในภาวะฉุกเฉินสาธารณะ (Derogations in Public Emergency)

ข้อ 4 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 29 (General Comment 29, CCPR)

1. ในภาวะฉุกเฉินสาธารณะซึ่งคุกคามความอยู่รอดของชาติ และได้มีการประกาศภาวะนั้นอย่างเป็นทางการแล้ว รัฐภาคีแห่งกติกานี้อาจใช้มาตรการที่เป็นการเลี่ยงพันธกรณีของตนภายใต้กติกานี้ได้เพียงเท่าที่จำเป็นตามความฉุกเฉินของสถานการณ์ ทั้งนี้ มาตรการเช่นนั้นจะต้องไม่ขัดแย้งต่อพันธกรณีอื่น ๆ ของตน ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติเพียงเหตุแห่งเชื้อชาติ ศิพ พิศ ภาษา ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ทางสังคม
2. การเลี่ยงพันธกรณีตามข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 8 (วรรค 1 และ 2) ข้อ 11 ข้อ 15 ข้อ 16 และข้อ 18 ไม่อาจทำได้ภายใต้บทบัญญัติของข้อนี้
3. รัฐภาคีใดแห่งกติกานี้ที่ใช้สิทธิเลี่ยงดังกล่าวต้องแจ้งรัฐภาคีอื่นแห่งกติกานี้โดยทันทีเพื่อให้ทราบถึงบทบัญญัติซึ่งตนได้เลี่ยงและเหตุผลแห่งการเลี่ยงดังกล่าว โดยให้เลขาธิการสหประชาชาติเป็นสื่อกลาง ให้มีการแจ้งโดยผ่านสื่อเดิมในวันที่รัฐนั้นยุติการเลี่ยงดังกล่าว

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 13: คณะกรรมการมีข้อกังวลต่อ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีผลตั้งแต่ 16 กรกฎาคม 2548 และการที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในสามจังหวัดภาคใต้ นั้น ขาดความชัดเจนเกี่ยวกับการงดเว้นการรับรองสิทธิที่กติกานี้คุ้มครองอันอาจทำได้ในภาวะฉุกเฉิน หรือการกำหนดกรอบในการจำกัดที่เพียงพอ อีกทั้งยังขาดการรับประกันการปฏิบัติตามข้อ 4 ของกติกาอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกังวลที่พระราชกำหนดนี้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่บังคับการในสถานการณ์ฉุกเฉินได้รับการยกเว้นความรับผิดทางกฎหมายและทางวินัยซึ่งยิ่งทำให้เกิดปัญหาการไม่ต้องรับผิด (impunity) การควบคุมตัวโดยปราศจากมาตรการตรวจสอบจากภายนอกที่เกิน 48 ชั่วโมงควรถือเป็นข้อห้าม (ข้อ 4) รัฐภาคีควรรับประกันให้ข้อกำหนดทั้งปวงตามข้อ 4 ของกติกาสอดคล้องกับกฎหมายและแนวปฏิบัติ ซึ่งรวมทั้งการห้ามการงดเว้นสิทธิประการต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในวรรค 2 ในกรณีนี้ คณะกรรมการขอให้รัฐภาคีพิจารณาความเห็นทั่วไปที่ 29 และพันธกรณีของรัฐภาคีในการแจ้งต่อรัฐภาคีอื่นตามที่กำหนดไว้ในวรรค 3

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 4

เมื่อรัฐต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตร้ายแรง รัฐอาจจำเป็นต้องจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อให้กลับคืนสู่ความสงบเรียบร้อย ดังนั้น ระหว่างที่มีภาวะฉุกเฉิน สาธารณะภายใต้เงื่อนไขที่เคร่งครัด ข้อ 4 ของกติกายอมให้รัฐภาคีกำหนดข้อจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เป็นกรณีพิเศษ

ข้อ 4 ของกติกานี้ยังได้กำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองที่ต้องปฏิบัติตามในกรณีที่มีการเสี่ยงพันธุกรรม ข้อพิจารณาตามข้อ 4 ของกติกาอาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้

ก. ภาวะฉุกเฉินสาธารณะ: การประกาศ ระยะเวลา และการควบคุม

หลักการไซราคูซา (Siracusa Principles)¹³ และหลักการปารีส (Paris Standards)¹⁴ ได้เสนอแนวทางกรณีที่มีสถานการณ์ซึ่งอาจเข้าลักษณะของภาวะฉุกเฉินสาธารณะ

หลักการปารีส (Paris Principles) ได้ให้คำจำกัดความของภาวะฉุกเฉินสาธารณะว่าเป็น “สถานการณ์พิเศษที่เป็นภาวะวิกฤตหรืออันตรายสาธารณะ ที่มีอยู่จริงหรือใกล้จะถึง อันส่งผลต่อประชากรทั้งหมดในพื้นที่ที่มีผลบังคับตามประกาศ และเป็นภัยคุกคามความอยู่รอดของชุมชนซึ่งก่อตัวขึ้นเป็นรัฐ”¹⁵

กล่าวสำหรับหลักการไซราคูซา (Siracusa Principles) ภาวะฉุกเฉินสาธารณะ เป็นสถานการณ์พิเศษและอันตรายที่มีอยู่จริงหรือใกล้จะถึง ซึ่งคุกคามความอยู่รอดของชาติ หลักการดังกล่าวยังได้กล่าวต่อไปว่าภัยคุกคามความอยู่รอดของชาติ ได้แก่

---

13 โปรดดู หลักการไซราคูซา (Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights) ค.ศ. 1985 (U.N.

Doc. E/CN.4/1985/4)

14 โปรดดู The Paris Minimum Standards on Human Rights Norms in a State of Emergency, American Journal of International Law, October 1985

15 โปรดดู หลักการข้อ 1(บี) หมวด (เอ) (Principle 1(b), Section (A))

ก. ภัยที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม ไม่ว่าจะส่วนหนึ่งส่วนใดของดินแดนหรือทั้งหมดของรัฐ และ

ข. ภัยคุกคามที่เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพของประชาชน เอกอัครราชทูตในเมือง บุรณภาพแห่งดินแดน หรือต่อองค์ประกอบพื้นฐานซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งและขาดเสียไม่ได้เพื่อคุ้มครองสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้ตามกฎหมาย¹⁶

หลักการข้างต้นนี้ยืนยันว่า การประกาศภาวะฉุกเฉินต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญและบทบัญญัติตามกฎหมาย คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists) ในรายงานเรื่อง “ภาวะฉุกเฉินและผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน” เน้นย้ำถึงความจำเป็นที่จะต้องคงไว้ซึ่งการคุ้มครองตรวจสอบเชิงสถาบันในภาวะฉุกเฉินเพื่อถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร โดยเน้นย้ำว่า องค์การฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการที่เป็นอิสระมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะชี้แนะให้ฝ่ายบริหารเคารพการจำกัดอำนาจทางการของตน ซึ่งมีข้อควรระวังว่า

“รูปแบบที่เกิดขึ้นซึ่งคุ้นเคยกันดีก็คือ การที่ฝ่ายบริหารเข้าครอบครองฝ่ายนิติบัญญัติ แทรกแซงฝ่ายตุลาการ ห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ ควบคุมองค์การวิชาชีพและสหภาพแรงงาน – กล่าวโดยสรุปคือการลบล้างกลไกต่างๆ ของรัฐบาลโดยความยินยอมของรัฐบาลนั่นเอง”¹⁷

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นนั้นได้กำหนดองค์กรผู้มีอำนาจประกาศภาวะฉุกเฉินสาธารณะไว้หรือไม่			รัฐอาจใช้ถ้อยคำที่หลากหลายในกฎหมายพิเศษที่จะใช้บังคับในภาวะวิกฤตนี้ เช่น สถานการณ์ฉุกเฉินสาธารณะ กฎอัยการศึก เป็นต้น กล่าวสำหรับประเทศไทยนั้นมีการใช้ถ้อยคำทางกฎหมายเช่นใดบ้าง
2.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นนั้นได้กำหนดอย่างรอบคอบชัดเจนถึงเหตุ/สถานการณ์ที่อาจประกาศภาวะฉุกเฉินสาธารณะไว้หรือไม่			กฎหมายของประเทศไทยที่ใช้ในภาวะฉุกเฉินสาธารณะได้แก่กฎหมายใดบ้าง

16 โปรดดู หลักการที่ 39

17 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, ภาวะฉุกเฉิน – ผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน: การศึกษาเปรียบเทียบ (States of Emergency – Their Impact on Human Rights: A Comparative Study) ค.ศ. 1983, หน้า 437

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
3.	<p>รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นได้บัญญัติถึงกระบวนการในการประกาศภาวะฉุกเฉินไว้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> ในกรณีที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจประกาศภาวะฉุกเฉิน รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้หรือไม่ถึงกฎเกณฑ์ที่ให้การประกาศภาวะฉุกเฉินดังกล่าวนั้นต้องได้รับการยืนยันจากฝ่ายนิติบัญญัติภายในเวลาอันรวดเร็วที่สุด รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ถึงกรอบเวลาของประกาศภาวะฉุกเฉินสาธารณะคราวแรกซึ่งจะมีผลบังคับภายใต้กรอบช่วงเวลาใดช่วงหนึ่งเท่านั้น รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการในกรณีที่อาจมีการขยายระยะเวลาในภาวะฉุกเฉินจากเดิมที่ได้ประกาศไว้คราวแรกหรือไม่ รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้กำหนดไว้หรือไม่ว่า ทุกครั้งที่จะมีการขยายระยะเวลาในภาวะฉุกเฉินจะต้องได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติเสียก่อน 			
4.	<p>รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายนั้นได้บัญญัติเป็นหลักการทั่วไปไว้หรือไม่ว่า ไม่อาจมีการยุบองค์การฝ่ายนิติบัญญัติในช่วงที่มีภาวะฉุกเฉินได้ และต้องให้ปฏิบัติหน้าที่ทางนิติบัญญัติต่อไป</p> <ul style="list-style-type: none"> รัฐธรรมนูญได้กำหนดสถานการณ์ที่อาจมีการยุบ 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<p>องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติในช่วงที่มีภาวะฉุกเฉินไว้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> รัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักการดังต่อไปนี้หรือไม่ว่า ในกรณีที่มีการยุบองค์การฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องมีฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจากทางเลือกตั้งโดยชอบตามรัฐธรรมนูญขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ทางนิติบัญญัติแทนที่โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ 			
5.	ศาลมีอำนาจทางตุลาการที่จะทบทวนเหตุผลและข้อมูล/ข้อเท็จจริงอันเป็นสาเหตุในการประกาศภาวะฉุกเฉินหรือไม่ ¹⁸			

ข. ขอบเขตการงดเว้นสิทธิ

ข้อ 4(2) ระบุว่า การงดเว้นสิทธิไม่อาจกระทำได้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบางประการ เช่น

- (1) สิทธิในชีวิตซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 6
- (2) การปลอดพ้นจากการทรมาน หรือการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (ข้อ 7)
- (3) สิทธิในการไม่ถูกเอาตัวลงเป็นทาส หรือถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส (ข้อ 8)

18 ข้อ 62 ของหลักการไซราคูซาระบุว่า "การประกาศภาวะฉุกเฉินสาธารณะต้องกระทำโดยสุจริต บนพื้นฐานของการประเมินสถานการณ์อย่างเป็นภาวะวิสัย เพื่อพิจารณาได้ว่าแค่ไหนเพียงใดจึงจะถึงขนาดเป็นภัยคุกคามความอยู่รอดของชาติ การประกาศภาวะฉุกเฉินสาธารณะและผลที่ตามมาในการงดเว้นสิทธิซึ่งเป็นพันธกรณีตามกฎหมายกติกาอย่างไม่สุจริตนั้นย่อมขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ"

- (4) หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา ซึ่งกำหนดให้ความรับผิดชอบและการลงโทษทางอาญาจะต้องมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่าง
 แจ่มชัด และมีผลบังคับใช้ขณะที่มีการกระทำหรืองดเว้นการกระทำผิด (ข้อ 15)
- (5) สิทธิของบุคคลทุกคนที่จะมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมาย (ข้อ 16)
- (6) สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา (ข้อ 18)

ยิ่งไปกว่านั้น ข้อ 4(1) ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ของการงดเว้นสิทธิไว้ดังนี้

- (1) การงดเว้นสิทธินั้นต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดตามความจำเป็นเร่งด่วนของสถานการณ์ กล่าวคือ การงดเว้นสิทธิต้องสอดคล้องกับหลักความ
 ได้สัดส่วน (principles of proportionality)
- (2) การงดเว้นสิทธินั้นต้องสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย (principles of legality) และหลักนิติธรรม(rule of law)
- (3) การงดเว้นสิทธินั้นต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ (discrimination) ด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือถิ่นกำเนิด

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
6.	<p>ได้มีการระบุในรัฐธรรมนูญ/ประกาศภาวะฉุกเฉินไว้หรือไม่ว่า การงดเว้นสิทธิ ตามข้อ 4(2) ของกติกานั้น ไม่อาจกระทำได้ ซึ่งได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • สิทธิในชีวิต • สิทธิที่จะปลอดพ้นจากการทรมาน หรือการปฏิบัติหรือลงโทษที่โหด ร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี • สิทธิในการไม่ถูกเอาตัวลงเป็นทาส หรือถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยง ทาส • สิทธิที่จะมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมาย • สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา • สิทธิที่จะไม่ต้องโทษอาญาย้อนหลัง (retroactive criminal penalties) 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
7.	รัฐธรรมนูญ/กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ทั่วไปในการจำกัดสิทธิในภาวะฉุกเฉิน สาธารณะดังต่อไปนี้ไว้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และ • ต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดตามความรุนแรงของสถานการณ์ และ • ต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา และชาติกำเนิด¹⁹ 			กฎหมายไทย เช่น กฎอัยการศึก (2457) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (2551) พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (2548) ได้บัญญัติอย่างแจ่มชัดถึงกรอบในการจำกัดอำนาจที่ใช้ในภาวะฉุกเฉินไว้หรือไม่
8.	มาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะฉุกเฉินสาธารณะนั้นได้มีข้อกำหนดพื้นฐานว่าด้วยหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (fair trial) ที่ไม่อาจถูกงดเว้น (non-derogable) และมีพันธกรณีที่ต้องเคารพตลอดเวลาไว้ด้วยหรือไม่ ข้อกำหนดพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (fair trial) ดังกล่าวหมายถึง			คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ตั้งข้อสังเกตถึงหลักความชอบด้วยกฎหมายและหลักนิติธรรมที่จะต้องเคารพข้อกำหนดพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินคดีที่เป็นธรรมในช่วงที่มีภาวะฉุกเฉิน

19 เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่รัฐภาคียังคงต้องยึดถือหลักความชอบด้วยกฎหมาย (principle of legality) และหลักนิติธรรม (rule of law) ในช่วงที่มีภาวะฉุกเฉินที่คุกคามความอยู่รอดของชาติ ศาลสิทธิมนุษยชนของภูมิภาคอเมริกา (Inter-American Court for Human Rights) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การงดเว้นการรับรองสิทธิชั่วคราวในภาวะฉุกเฉินนั้นไม่อาจถูกเหมารวมให้รัฐสามารถงดเว้นหลักนิติธรรมเป็นการชั่วคราวด้วยได้ และก็ไม่ได้ให้อำนาจที่จะกระทำการใดๆ โดยไม่เคารพหลักความชอบด้วยกฎหมายซึ่งจะต้องมีผลผูกพันตลอดเวลา (I-A Court HR, Advisory Opinion OC-8-87, January 30, 1987, Habeas Corpus in Emergency Situations, Series A, No.8, p 40, Para. 24) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า หลักความชอบด้วยกฎหมายและหลักนิติธรรมนั้นกำหนดให้ต้องมีมาตรการป้องกันที่เหมาะสมเมื่อมีการงดเว้นสิทธิ (UN doc. GAOR, A/56/40 (vol.1)) หน้า 206 ย่อหน้า 16

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<p>รวมถึงประเด็นดังต่อไปนี้ด้วยหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ข้อห้ามในการใช้พยานหลักฐานที่ได้มาจากผลของการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำแย่ศักดิ์ศรีในกระบวนการพิจารณาทางกฎหมาย • สิทธิที่จะมีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายเพื่อรับประกันสิทธิเข้าถึงกระบวนการพิจารณาชั้นศาลเพื่อปกป้องสิทธิของตน • สิทธิที่จะยื่นขอต่อศาลเพื่อให้พิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัว • สิทธิที่จะได้รับแจ้งถึงข้อหารวมทั้งรายละเอียดของข้อหาโดยพลันในภาษาที่เข้าใจได้ • สิทธิที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาลที่เป็นอิสระ (independent) เป็นกลาง (impartial) และมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี • สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย (public trial) เว้นแต่เป็นกรณียกเว้นเพื่อประโยชน์ของความยุติธรรม • สิทธิที่จะปรากฏตัวในการพิจารณาคดีของตน 			<p>หลักการไซราคูซา (Siracusa Principle) (หลักการที่ 70) ได้ระบุว่า แม้ว่าการคุมครองไม่ให้เกิดการจับกุมและควบคุมตัวโดยอำเภอใจ (ข้อ 9) และสิทธิในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยเป็นธรรม (ข้อ 14) อาจถูกจำกัดตามกฎหมายได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งตามความจำเป็นเร่งด่วนของความฉุกเฉินของสถานการณ์ แต่ทั้งนี้ การปฏิเสธที่จะรับรองสิทธิบางประการอันเป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ย่อมไม่อาจถือได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าในภาวะฉุกเฉินใดก็ตาม การเคารพลสิขิตขั้นพื้นฐานนี้เป็นหัวใจสำคัญของการรับประกันสิทธิที่ไม่อาจถูกงดเว้น (non-derogable rights) และเป็นการให้การชดเชยเยียวยาที่มีประสิทธิผลในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิ</p>

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อกำหนดเกี่ยวกับฐานความผิดและบทลงโทษที่ต้องมีความแน่นอนชัดเจน • หน้าที่ในการแยกผู้ถูกควบคุมตัวในชั้นก่อนการพิจารณาคดีออกจากผู้ต้องขังที่ศาลได้มีพิพากษาแล้ว และต้องปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวเหล่านั้นในลักษณะที่เป็นผู้ที่อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาชั้นศาลมิใช่ผู้ที่กระทำความผิด • สิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ • สิทธิได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ที่มีทรัพย์สินไม่เพียงพอ • สิทธิที่จะมีเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอเพื่อเตรียมการต่อสู้คดี ซึ่งหมายรวมทั้ง สิทธิในการปรึกษาทนายความของตนอย่างเป็นส่วนตัว • ข้อห้ามในการดำเนินคดีซ้ำ (<i>Prohibition against double jeopardy</i>) • หลักประกันในการใช้อำนาจตุลาการ เช่น การตรวจสอบความชอบของการควบคุมตัวโดยศาล (<i>habeas corpus</i>) เพื่อคุ้มครองสิทธิที่ไม่อาจถูกงดเว้น 			<p>มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาวะฉุกเฉินสาธารณะได้กำหนดให้รวมถึงมาตรการเพื่อคุ้มครองตรวจสอบการจำกัดสิทธิต่างๆ ไว้ด้วยหรือไม่</p>

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • ข้อห้ามตามหลักกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง 			
9.	<p>ในการจับกุมและควบคุมตัวนั้นได้มีมาตรการทางกฎหมายที่คุ้มครองการละเมิดสิทธิในภาวะฉุกเฉิน เช่นกรณีดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ข้อกำหนดให้ในทุกการจับกุมและการควบคุมตัว รวมทั้งสถานที่ควบคุมตัวจะต้องมีการบันทึกเป็นรายงานด้วยทุกครั้ง และหากเป็นไปได้ให้เป็นฐานข้อมูลส่วนกลางที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีซ้ำ • ข้อกำหนดที่ห้ามบุคคลใดก็ตามที่จะถูกควบคุมตัวโดยไม่มีกำหนดเวลา (ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมตัวในระหว่างรอการสอบสวนหรือการพิจารณาของศาลก็ตาม) หรือที่จะถูกควบคุมตัวโดยไม่มี การตั้งข้อหา • ข้อกำหนดที่บุคคลที่ถูกควบคุมตัวต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลของการควบคุมตัว • ข้อกำหนดที่ห้ามบุคคลถูกขังเดี่ยวโดยไม่มีอาจได้ติดต่อกับครอบครัวเพื่อน หรือทนายความเป็นเวลาเกินสมควร เช่น ระหว่างสามถึงเจ็ดวัน 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> ข้อกำหนดในกรณีที่บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวโดยไม่มี การตั้งข้อหาเมื่อจะ ถูกควบคุมตัวต่อไปนั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการพิจารณาทบทวนโดย องค์คณะตุลาการที่เป็นอิสระทุกระยะ ข้อกำหนดให้บุคคลใดก็ตามที่ถูกตั้งข้อหาความผิดจะต้องได้รับการ ดำเนินคดีที่เป็นธรรมโดยศาลที่เป็นอิสระ เป็นกลางและมีเขตอำนาจ ตามกฎหมาย 			

ค. การสื่อสารกับรัฐภาคีอื่น

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
10.	<p>ระบบกฎหมายในประเทศได้กำหนดไว้หรือไม่ถึงพันธกรณีของรัฐในการแจ้ง เลขานุการสหประชาชาติในเรื่องดังต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ข้อบทของกติกาสัญญาระหว่างรัฐได้ทำการงดเว้นสิทธิและเหตุผลของการงดเว้น สิทธินั้น ระยะเวลาของการงดเว้นสิทธิและวันที่จะยกเลิกมาตรการงดเว้นสิทธินั้น 			
11.	ได้มีการสื่อสารดังกล่าวหรือไม่ในการประกาศภาวะฉุกเฉินครั้งก่อนหน้า			

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right of Self-Determination)

ข้อ 1 ของกติกา (ICCPR)

ข้อคิดเห็นทั่วไป ข้อ 12 ของกติกา (CCPR)

ข้อคิดเห็นทั่วไป ข้อ 21 ของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD)

1. ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยอาศัยสิทธินั้น ประชาชนจะกำหนดสถานะทางการเมืองของตนเองอย่างเสรี รวมทั้งดำเนินการอย่างเสรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตน
2. เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชนทั้งปวงอาจจัดการโรคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติของตนเองได้อย่างเสรี โดยไม่กระทบต่อพันธกรณีใดๆ อันเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกันและกฎหมายระหว่างประเทศ ประชาชนจะไม่ถูกลิดรอนจากวิถีทางแห่งการยังชีพของตนไม่ว่าในกรณีใดๆ
3. รัฐภาคีแห่งกติกานี้ รวมทั้งผู้รับผิดชอบในการบริหารดินแดนที่ไม่ได้ปกครองเอง และดินแดนในภาวะทรัสตี จะส่งเสริมสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองให้บรรลุผลเป็นจริง และต้องเคารพสิทธินั้นตามบทบัญญัติแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 1

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองที่ประกันไว้ตามข้อ 1 ของกติกานั้นเป็นสิทธิร่วมกัน (Collective right) ของบุคคล²⁰ แม้จะยังไม่มีการยอมรับเป็นหลักการสากลว่าด้วยกฎเกณฑ์ในการพิจารณาถึงบรรดา "บุคคล" ผู้ทรงสิทธิ แต่ก็หมายรวมถึงกลุ่มที่ประกอบด้วยบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ทาง

---

20 ประเทศไทยได้ให้ถ้อยแถลงตีความ (Interpretive Declaration) ข้อที่ 1 ของกติกานี้ว่า "การกำหนดเจตจำนงของตนเอง" (self-determination) ไม่ให้ตีความว่าเป็นการอนุญาตหรือสนับสนุนการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการแบ่งแยกหรือทำลายบูรณภาพแห่งดินแดนหรือเอกภาพทางการเมืองของรัฐเอกราชอธิปไตย ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน

วัฒนธรรมร่วมกัน มีเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์เดียวกัน มีวัฒนธรรมที่เหมือนกัน ใช้ภาษาเดียวกัน นับถือศาสนาหรือมีความเชื่อเดียวกัน มีเขตแดนที่เชื่อมต่อกัน หรือ มีวิถีทางเศรษฐกิจร่วมกัน²¹

คณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ (Committee on the Elimination of Racial Discrimination) ในความเห็นทั่วไปที่ 21 ได้ อธิบายเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองไว้²² โดยระบุว่า

“การกำหนดเจตจำนงของตนเองของบุคคล (the self-determination of peoples) นี้มีเกณฑ์อยู่สองประการที่ต้องพิจารณาแยกแยะให้ถ่องแท้ ได้แก่ เกณฑ์ภายในซึ่งรวมอยู่ในสิทธิกำหนดเจตจำนงของตนเองของบุคคล เช่น สิทธิของบุคคลทุกคนที่จะดำเนินการเป็นอิสระเพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและทางวัฒนธรรมโดยไม่ถูกแทรกแซงจากภายนอก ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ มีความเชื่อมโยงกันระหว่างสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะมีส่วนร่วมในกิจการ สาธารณะในทุกระดับตามที่อ้างถึงในข้อ 5(ซี) ของอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (ICERD) ผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือ รัฐบาลย่อมเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดโดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสาย ชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์ ส่วนเกณฑ์ภายนอกของการกำหนด เจตจำนงของตนเองนั้น ย่อมเป็นไปโดยปริยายว่า บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดเจตจำนงของตนเองอย่างเป็นอิสระถึงสถานะทางการเมืองของตน รวมทั้ง จุดยืนของตนในประชาคมระหว่างประเทศบนพื้นฐานของหลักสิทธิในความเสมอภาค ดังตัวอย่างของการปลดปล่อยตนเองจากการตกเป็นอาณานิคม และ ตัวอย่างในการห้ามการปราบปราม ควบคุมและแสวงหาผลประโยชน์จากคนต่างด้าว”

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้หรือไม่ที่ให้ชุมชนทางวัฒนธรรม ทางศาสนา และการนับถือศาสนา และทางการใช้ภาษา ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อก่อตั้ง เข้าร่วม และดำรงไว้ซึ่งวิถีทาง วัฒนธรรม ศาสนาและภาษา เพื่อรณรงค์ถึงวิถีทางวัฒนธรรม ศาสนา หรือภาษา ของตนเอง ²³			

21 โปรดดู Sarah Joseph, Jenny Shultz and Melissa Castan, The International Covenant on Civil and Political Rights, Cases, Materials and Commentary, Second Edition, 2004

22 โปรดดู ย่อหน้าที่ 4

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
2.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นๆ ได้บัญญัติให้ประชาชนหรือชุมชนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรชุมชนไว้หรือไม่			ในนโยบายสาธารณะ ได้มีข้อกำหนดให้ต้องมีการจัดทำประชาพิจารณ์ การศึกษาผลกระทบทางสังคม และอื่นๆ ในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรชุมชนไว้หรือไม่ มีกลไกใดหรือไม่ ที่รับประกันว่า ผลที่ได้รับจากการจัดทำประชาพิจารณ์ จากการศึกษาผลกระทบทางสังคมและอื่นๆ จะถูกนำมาใช้พิจารณาประกอบในกระบวนการตัดสินใจ
3.	ในระบบการเมืองนั้น ได้มีการกระจายอำนาจไปยังสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งใน ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> สมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นดังกล่าวมีอำนาจตัดสินใจในประเด็นระดับภูมิภาคหรือระดับท้องถิ่นนั้นหรือไม่ 			ได้มีผู้แทนของกลุ่มบุคคลนั้นๆ ในองค์กรภาครัฐที่ทำการตัดสินใจในประเด็นระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นนั้นหรือไม่
4.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นได้รับรองสิทธิของบุคคลหรือชุมชนในการตัดสินใจในการใช้และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรชุมชนไว้หรือไม่			มีการยอมรับเรื่องสิทธิชุมชนหรือไม่ มีการอธิบายถึงชุมชนไว้อย่างไร

23 โปรดดู ข้อ 31 ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. 1996 (Constitution of the Republic of South Africa)

สิทธิในชีวิต (Right to Life)

ข้อ 6 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 6 (CCPR)

1. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายบุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ
2. ในประเทศที่ยังมิได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตอาจกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดตามกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะที่กระทำ ความผิด และไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกติกาฯนี้ และต่ออนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์ การลงโทษเช่นว่านี้จะกระทำได้ก็แต่โดยคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลที่มีอำนาจ
3. ในกรณีที่ทำให้เสียชีวิตมีลักษณะเป็นอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าข้อนี้มิได้ให้อำนาจรัฐภาคีใดแห่งกติกาฯนี้ในอันที่จะเสี่ยงจากพันธกรณีที่มีตามบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์
4. บุคคลใดต้องคำพิพากษาประหารชีวิต ย่อมมีสิทธิขอภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษา การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ หรือการลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษาประหารชีวิตอาจให้ได้ในทุกกรณี
5. บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่กระทำความผิดจะถูกพิพากษาประหารชีวิตมิได้ และจะดำเนินการประหารชีวิตสตรีขณะมีครรภ์ไม่ได้
6. รัฐภาคีใดแห่งกติกาฯนี้จะยกข้อนี้ขึ้นอ้างเพื่อประวิง หรือขัดขวางการยกเลิกโทษประหารมิได้

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 10: คณะกรรมการมีข้อกังวลต่อการกล่าวหาอย่างต่อเนื่องเรื่องที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง ซึ่งรวมทั้งกรณีการสังหารนอกระบบกฎหมายที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และการปฏิบัติที่โหดร้ายของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหาร ซึ่งแสดงให้เห็นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น กรณีเหตุการณ์ที่ตากใบ เดือนตุลาคม 2547 กรณีเหตุการณ์ที่มีสยดหรือเชะ 28 เมษายน 2547 และกรณีการสังหารนอกระบบกฎหมายจำนวนมากที่เกิดขึ้นสูงอย่างผิดปกติในระหว่าง “การทำสงครามกับยาเสพติด” ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2546 นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน หัวหน้าชุมชน ผู้นำ

การประท้วง และสมาชิกกลุ่มประชาสังคมตกเป็นเป้าหมายจากการละเมิดสิทธิดังกล่าว และการสืบสวนสอบสวนยังคงล้มเหลวที่จะนำไปสู่การดำเนินคดีและการลงโทษที่เหมาะสมกับความร้ายแรงของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นอันนำมาสู่การสร้างวัฒนธรรมของการไม่ต้องรับผิดชอบ (culture of impunity) คณะกรรมการยังตั้งข้อสังเกตด้วยความหวังโยว่า สถานการณ์เช่นนี้สะท้อนถึงการขาดการชดเชยเยียวยาที่มีประสิทธิผลแก่ผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งขัดต่อข้อ 2 ย่อหน้า 3 ของกติกา (ข้อ 2 ข้อ 6 ข้อ 7)

รัฐภาคีควรสืบสวนสอบสวนอย่างเต็มที่และเป็นกลางในเหตุการณ์เหล่านี้รวมทั้งเหตุการณ์อื่น ๆ และใช้ผลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนดำเนินการต่อผู้กระทำความผิด รัฐภาคีควรสร้างความมั่นใจว่าผู้เสียหายและครอบครัว รวมทั้งญาติของบุคคลที่หายสาบสูญจะได้รับการชดเชยที่เพียงพอเหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้น รัฐภาคีควรพยายามที่จะจัดให้มีการฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และราชทัณฑ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความระแวดระวังในการเคารพและนำมาตราฐานสากลไปใช้ รัฐภาคีควรมีความกระตือรือร้นที่จะจัดตั้งหน่วยงานอิสระฝ่ายพลเรือนเพื่อทำหน้าที่สอบสวนข้อร้องเรียนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย

ย่อหน้า 14: คณะกรรมการมีข้อกังวลต่อโทษประหารชีวิตที่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะ “อาชญากรรมร้ายแรงเป็นที่สุด” ตามความหมายในข้อ 6 วรรค 2 ของกติกา และที่มีการนำมาใช้ในกรณีค้ายาเสพติด คณะกรรมการผิดหวังที่แม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเมื่อปี 2546 ห้ามการลงโทษประหารชีวิตบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปีแล้วก็ตาม แต่รัฐภาคียังมิได้ถอนถ้อยแถลงตีความตามข้อ 6 วรรค 5(6) ของกติกา (ข้อ 6)

รัฐภาคีควรทบทวนการกำหนดโทษประหารชีวิตในความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดเพื่อลดทอนประเภทของอาชญากรรมที่มีการลงโทษประหารชีวิต รัฐภาคีควรพิจารณาถอนถ้อยแถลงตีความในข้อ 6 วรรค 5 ของกติกา

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 6

สิทธิในชีวิตถือเป็นสิทธิสูงสุด (the supreme right) ซึ่งไม่อาจถูกงดเว้นได้แม้ในภาวะฉุกเฉินสาธารณะ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Right Committee) ได้ระบุว่า สิทธิในชีวิตนี้กำหนดให้รัฐมีพันธกรณีที่รับประกันว่า จะไม่มีบุคคลใดที่อาจถูกพรากชีวิตโดยการกระทำของรัฐหรือตัวแทนของรัฐไปได้โดยอำเภอใจหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการได้ระบุอีกว่าข้อ 6 นี้ยังกำหนดให้รัฐมีพันธกรณีที่จะต้องปรับใช้มาตรการต่างๆ ที่เอื้อต่อการให้บุคคลมีชีวิตอยู่

ก. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิตอันติดตัวมาแต่กำเนิด

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้รับประกันสิทธิในชีวิตของประชาชนและบุคคลอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตอำนาจรัฐนั้นหรือไม่			
2.	<p>กฎหมายได้กำหนดหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายให้ดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัยของบุคคลอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่</p> <p>กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดถึงกรณีดังนี้ไว้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กำหนดมาตรการในการป้องกันการละเมิดต่างๆ • กำหนดมาตรการในการสืบสวนสอบสวนข้อกล่าวหาในการละเมิดสิทธิต่างๆ และดำเนินกระบวนการต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการละเมิดสิทธิอย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน 			<p>รายงานของ <i>Frontline Defenders</i>²⁴ ระบุว่า “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยได้บันทึกกรณีที่น่าท้อใจเพื่อสิทธิมนุษยชนถูกสังหารนอกกระบวนการกฎหมาย (extrajudicial killing) จำนวน 35 กรณีระหว่าง ค.ศ. 2003-2012 ซึ่งประมาณ 30 กรณีนั้น เป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่ทำงานด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และหลายกรณียังไม่มี การสืบสวนสอบสวนอย่างจริงจังโดยเจ้าหน้าที่”</p> <p>อะไรเป็นอุปสรรคในการสืบสวนสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพในกรณีเหล่านี้</p>

24 โปรดดู <http://www.frontlinedefenders.org/thailand>

ข. เสรีภาพที่จะปลอดพ้นจากการสังหารนอกระบบกฎหมาย หรือโดยอำเภอใจ หรือโดยใช้อำนาจศาลเดียว

ข้อ 6 กำหนดพันธกรณีที่ห้ามรัฐทำการสังหารนอกระบบกฎหมาย หรือโดยอำเภอใจ หรือโดยใช้อำนาจศาลเดียว

รัฐไม่อาจงดเว้นพันธกรณีดังกล่าวนี้ได้แม้ในภาวะฉุกเฉิน

ในขณะที่เดียวกันอาจมีสถานการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ซึ่งผู้บังคับใช้กฎหมายจำเป็นต้องใช้อาวุธเพื่อการใดที่ชอบด้วยกฎหมายโดยสภาพ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้เน้นย้ำว่า กฎหมายต้องกำหนดมาตรการควบคุมการใช้กำลังอาวุธนั้นอย่างเคร่งครัดในสถานการณ์ดังกล่าว²⁵

คณะกรรมการยังได้ชี้แจงต่อไปอีกว่า แม้เป็นกรณีที่อนุญาตให้ใช้กำลังอาวุธได้ตามกฎหมาย แต่ก็ได้เกิดการลิดรอนสิทธิในชีวิตแล้วเพราะการใช้กำลังอาวุธนั้นอาจถูกพิจารณาได้ว่าเป็นการกระทำภายใต้หลัก "อำเภอใจ" (arbitrariness) โดยคณะกรรมการได้อธิบายว่า ข้อความคิดว่าด้วย "อำเภอใจ" นั้นกว้างกว่า "ชอบด้วยกฎหมาย" (lawfulness) และการใช้กำลังที่ชอบด้วยกฎหมายอาจเป็นการใช้กำลังโดยอำเภอใจก็เป็นได้ หากการใช้กำลังดังกล่าวไม่ได้สัดส่วนกับสถานการณ์และบรรลุลวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีนั้นๆ

ข้อ 9 ของหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles of the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) ได้ระบุถึงเป้าหมายที่จะสามารถใช้กำลังอาวุธต่อบุคคลได้: การป้องกันตัว (self-defense) หรือการป้องกันบุคคลอื่นเมื่อมีภัยคุกคามถึงแก่ชีวิตหรือการบาดเจ็บสาหัสอันใกล้จะถึง หรือเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดอาญาที่เป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่ก่ออันตรายแก่ชีวิต หรือเพื่อจับกุมบุคคลที่เป็นอันตรายและฝ่าฝืนเจ้าหน้าที่ หรือเพื่อป้องกันการหลบหนีของบุคคลดังกล่าว ข้อ 9 นี้ยังได้เน้นย้ำถึงหลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) และระบุว่า การใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้อต่อเมื่อไม่มีวิธีการที่รุนแรงน้อยกว่าที่จะสามารถทำได้อีกแล้วที่จะบรรลุลวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

---

25 โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 6 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

หลักการว่าด้วยประสิทธิผลในการป้องกันและการสืบสวนสอบสวนการสังหารนอกระบบกฎหมาย โดยอำเภอใจและโดยใช้อำนาจศาลเตี้ย (The Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions) ค.ศ. 1989 ได้ให้แนวทางแก่รัฐเพื่อพิจารณา กำหนดกรอบกฎหมายภายในประเทศ

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
3.	กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้การสังหารนอกระบบกฎหมาย โดยอำเภอใจและโดยใช้อำนาจศาลเตี้ยที่กระทำโดยรัฐ หน่วยงานของรัฐ และบุคคลใดที่กระทำการในนามของรัฐ เป็นความผิดฐานหนึ่งซึ่งโทษได้ตามกฎหมายอาญา			
4.	ในกรณีที่ความตายของบุคคลเกิดขึ้นในระหว่างการถูกควบคุมตัวโดยอำนาจทางทหารนั้น กฎหมายได้บัญญัติถึงบทสันนิษฐานให้เป็นความรับผิดชอบของรัฐไว้หรือไม่ ²⁶			ให้บททวนกระบวนการทางกฎหมายของไทย กรณีความตายที่เกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมตัว โดยเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล เช่น

26 ผู้รายงานพิเศษด้านการสังหารนอกระบบกฎหมาย โดยอำเภอใจหรือโดยใช้อำนาจศาลเตี้ย (Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Execution) ได้ชี้แจงมาตรฐานทางกฎหมายไว้ในรายงานว่า "ความตายในระหว่างการควบคุมตัวแบบใดก็ตามควรได้รับการสันนิษฐานเบื้องต้นว่ามีมูลคดีที่จะเป็นการสังหารโดยใช้อำนาจศาลเตี้ยหรือโดยอำเภอใจ และควรมีการสืบสวนสอบสวนอย่างเหมาะสมโดยพลันเพื่อยืนยันหรือเพื่อหักล้างบทสันนิษฐานนั้น" (โปรดดู E/CN.4/1986/21 ย่อหน้า 209) ผู้รายงานพิเศษ (Philip Alston) อธิบายว่า ในบรรยากาศของการควบคุมตัว รัฐนั้นสามารถมีอำนาจควบคุมเหนือการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลได้อย่างมาก ดังนั้น รัฐจึงต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูงในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตของผู้ถูกควบคุมตัว ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีบทสันนิษฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐกรณีที่เป็นความตายในระหว่างการควบคุมตัว ผู้รายงานพิเศษยังอธิบายต่อไปว่า บทสันนิษฐานถึงความรับผิดชอบของรัฐนั้นยังหมายรวมโดยปริยายถึงกรณีที่รัฐไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าความตายที่เกิดขึ้นนั้นรัฐไม่ต้องรับผิดชอบ โดยรัฐมีหน้าที่ในการชดเชย เยียวยาให้แก่ครอบครัวของเหยื่อ (A/61/311, 5 กันยายน 2549, ย่อหน้า 45-54)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ที่ให้ตกอยู่แก่รัฐหรือไม่ โดยให้รัฐมีหน้าที่พิสูจน์ว่ารัฐไม่มีความข้องเกี่ยวกับการตาย ไม่ว่าจะโดยการกระทำหรือโดยงดเว้นการกระทำ • ได้มีบทบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการชดเชยเยียวยาแก่ครอบครัวของผู้เสียหายไว้หรือไม่ ในกรณีที่ปรากฏในชั้นศาลว่าเจ้าหน้าที่/ตัวแทนรัฐต้องรับผิดชอบต่อคดีอาญาที่เกิดขึ้น 			<p>กรณีตากใบ ซึ่งมีผู้เสียชีวิต 78 รายในระหว่างการขนส่งโดยยานพาหนะของฝ่ายทหารไปยังสถานที่ควบคุมตัว²⁷</p> <p>กรณีนายอำพล ตั้งนพกุล ซึ่งศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวจากการแพร่กระจายของมะเร็ง เมื่อพฤษภาคม 2555²⁸</p> <p>กรณีนายสุไลมาน แนซา ซึ่งถูกพบในสภาพแขวนคอในห้องขังที่ค่ายควบคุมตัวของทหาร จังหวัดปัตตานี เมื่อพฤษภาคม 2553²⁹</p>

27 คดีหมายเลขดำที่ 16/2548

28 คดีหมายเลขดำที่ 311/2554

29 คดีหมายเลขดำที่ 14/2553

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
5.	<p>กฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงพฤติการณ์ที่ผู้บังคับใช้กฎหมายอาจใช้กำลังอาวุธต่อบุคคลอื่นหรือไม่</p> <p>ถ้ามี</p> <ul style="list-style-type: none"> • พฤติการณ์ดังกล่าวมีกรอบที่แคบและจำกัดหรือไม่ • กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ ให้การใช้กำลังอาวุธกระทำได้เฉพาะในกรณีที่มาตราการที่มีความรุนแรงน้อยกว่าไม่อาจเพียงพอต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินการของผู้บังคับใช้กฎหมาย 			<p>ในประเทศไทย ได้มีกฎหมาย/กฎที่ระบุถึงมาตรฐานในการใช้กำลังและอาวุธปืนของผู้บังคับใช้กฎหมายหรือไม่</p>
6.	<p>กฎหมายได้บัญญัติให้มีกลไกการสืบสวนสอบสวนที่รวดเร็ว ละเอียดรอบคอบและมีประสิทธิภาพในทุกข้อกล่าวหาที่เกี่ยวกับการสังหารนอกกระบวนการกฎหมาย โดยอำเภोजใจหรือโดยใช้อำนาจศาลเดียวหรือไม่</p> <p>กล่าวโดยเฉพาะคือ</p> <ul style="list-style-type: none"> • การสืบสวนสอบสวนดังกล่าวหมายถึง รวมถึง การชันสูตรพลิกศพ อย่างเหมาะสม การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์พยานวัตถุและพยานเอกสาร ตลอดจนคำให้การต่างๆ ของพยานหรือไม่ 			<p>หน่วยงานใดที่รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพ เจ้าหน้าที่งานดังกล่าวได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมเพียงพอหรือไม่</p> <p>เมื่อผลจากการสืบสวนสอบสวนเพียงพอที่จะพิจารณาถึงสาเหตุ พฤติการณ์ วันและเวลาที่ตาย รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง และปรากฏผลจากการสืบสวนสอบสวนว่าเจ้าหน้าที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการตายที่เกิดขึ้นแล้ว มีกระบวนการตามกฎหมายอย่างไรบ้างในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ที่ต้องรับผิดชอบดังกล่าว</p>

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> กล่าวสำหรับการชั้นสูตรพลิกศพ กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ ให้เจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบในการชั้นสูตรพลิกศพมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลการสืบสวนสอบสวน สถานที่พบศพ และสถานที่ที่คาดว่าจะมีความตายเกิดขึ้น 			<p>กล่าว</p> <p>ให้ลองทบทวนกระบวนการสืบสวนสอบสวนกรณีความตายในเหตุการณ์ตากใบ³⁰ มัสยิดกรือเซะ³¹ สงครามยาเสพติดในปี 2546 เหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองระหว่างเมษายนถึงพฤษภาคม 2553: ได้ปรากฏผลการสืบสวนสอบสวนอย่างไรบ้าง รวมทั้งผลการไต่สวนการชั้นสูตรพลิกศพตามมาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่าต้องรับผิดชอบต่อความตายที่เกิดขึ้นนั้นหรือไม่ หากคำตอบคือไม่ เป็นเพราะเหตุใด</p>

ค. เสรีภาพที่จะปลดพันจากการสูญหายโดยถูกบังคับ

30 คดีหมายเลขดำที่ 16/2548

31 คดีหมายเลขดำที่ 4/2547

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) เชื่อว่าการหายสาบสูญโดยถูกบังคับมักนำไปสู่การปลิดชีวิตอย่างอำมหิต คณะกรรมการได้ ย้ำว่า รัฐมีพันธกรณีที่จะต้องมีการเฉพาะที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการหายสาบสูญของบุคคล และต้องมีเครื่องมือและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพที่เอื้อ ต่อการสืบสวนสอบสวนกรณีการหายสาบสูญโดยถูกบังคับที่อาจมีความเกี่ยวเนื่องกับการละเมิดสิทธิในชีวิต³²

ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (CED) แต่จนถึงวันนี้ยังไม่ได้ให้ สัตยาบัน

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
7.	กฎหมายอาญาได้มีการบัญญัติฐานความผิดว่าด้วยการหายสาบสูญโดยถูก บังคับตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันบุคคลทุกคนจาก การหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (CED) ไว้หรือไม่			
8.	<p>กฎหมายได้บัญญัติให้มีกลไกที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นกลางที่จะรับข้อ ร้องเรียนเกี่ยวกับการหายสาบสูญโดยถูกบังคับไว้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กลไกดังกล่าวมีหน้าที่ตรวจสอบข้อร้องเรียนโดยไม่ชักช้า ละเอียด รอบคอบและเป็นกลางหรือไม่ • กฎหมายได้ให้ความสำคัญกับหน้าที่ของรัฐในการสืบสวนสอบสวน ข้อกล่าวหากรณีที่น่าสงสัยที่สุดทนายว่าผู้หายสาบสูญนั้นอยู่ ในระหว่างการถูกควบคุมตัวโดยรัฐ³³ 			<p>ให้ลองทบทวนกระบวนการสืบสวนสอบสวนกรณีการหาย สาบสูญโดยถูกบังคับของบุคคลที่ถูกค้นพบครั้งสุดท้ายว่าอยู่ ในระหว่างการควบคุมตัวของรัฐ:</p> <p>กรณีสมชาย นีละไพจิตร คดีหมายเลขดำที่ 1952/2547 กรณีมะยาเต็ง มะรานอ คดีหมายเลขดำที่ 1/2551 กรณีพอลละจี รักจงเจริญ (บิลลี่) ผู้หายสาบสูญไปตั้งแต่ 17</p>

32 โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 6 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
				เมษายน 2557

ง. หน้าทีในการป้องกัน สืบสวนสอบสวน ดำเนินคดีอาญา และชดเชยเยียวยาการละเมิดสิทธิ

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
9.	กฎหมายได้ให้อำนาจหน่วยสืบสวนสอบสวนดังต่อไปนี้ไว้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> นำตัวเจ้าหน้าที่ผู้ถูกกล่าวหามาสอบปากคำ เรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งหมดมารวบรวมตรวจสอบ 			
10.	กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ถึงการให้โยกย้ายตำแหน่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับคดีเป็นการชั่วคราวในระหว่างการสืบสวนสอบสวน กรณีที่มีตำแหน่งซึ่งมีอำนาจควบคุมเหนือ: <ul style="list-style-type: none"> ผู้กล่าวหาและพยาน 			

33 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในหลายกรณีที่ผู้ร้องเรียนและรัฐภาคีไม่อาจเข้าถึงพยานหลักฐานได้อย่างเท่าเทียม โดยรัฐภาคีเท่านั้นที่จะเข้าถึงข้อมูลนั้นได้ ในกรณีดังกล่าวนี้ รัฐภาคีย่อมมีหน้าที่สืบสวนสอบสวนโดยสุจริตในทุกข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดที่รัฐและเจ้าหน้าที่รัฐนั้นเองเป็นผู้ถูกกล่าวหา และต้องรวบรวมข้อมูลต่างๆ เท่าที่มีอยู่ ในกรณีที่ผู้ร้องเรียนมีเฉพาะคำให้การพยานสนับสนุนข้อกล่าวหา และเป็นกรณีที่จะเกิดความกระจ่างขึ้นได้จะต้องมีข้อมูลซึ่งอยู่ในมือของรัฐภาคีแต่เพียงผู้เดียวนั้น คณะกรรมการอาจพิจารณาว่าข้อร้องเรียนดังกล่าวนี้มีสาระสำคัญเพียงพอแม้ไม่ปรากฏพยานและคำอธิบายหักล้างจากรัฐภาคี (โปรดดู กรณี Quinteros v. Uruguay, Communication No. 107/1981 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • เจ้าหน้าที่ที่ทำการสืบสวนสอบสวนข้อกล่าวหา 			
11.	<p>กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้ครอบครัวของผู้ตายหรือผู้หายสาบสูญมีสิทธิดังต่อไปนี้ ในระหว่างการสืบสวนสอบสวนคดี</p> <ul style="list-style-type: none"> • เข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวน • นำเสนอพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี 			
12.	<p>กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้มีการสืบสวนสอบสวนคดีโดยคณะกรรมการสอบสวนพิเศษในกรณีนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • มีข้อสงสัยว่ากลไกการสืบสวนสอบสวนที่มีอยู่นั้นยังขาดความเหมาะสมในการรับผิดชอบคดี เนื่องจากยังไม่ความเชี่ยวชาญเพียงพอหรือขาดความเป็นกลาง หรือ • เป็นคดีสำคัญ หรือ • เป็นคดีที่ปรากฏชัดเจนว่ามีรูปแบบของการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือ • เป็นคดีที่มีข้อร้องเรียนจากครอบครัวเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนที่ไม่เหมาะสมหรือเพราะเหตุผลอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน 			<p>บทบาทและกรอบอำนาจหน้าที่ของหน่วยสืบสวนคดีพิเศษของประเทศไทยเป็นอย่างไร ความเป็นอิสระและเป็นกลางในการดำเนินงานหรือไม่</p>
13	<p>กฎหมายได้บังคับให้รัฐต้องมีการดำเนินกระบวนการทางกฎหมายกับผู้ที่ถูกพบว่าต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดสิทธิในชีวิตหรือไม่</p>			<p>ให้ลองทบทวนกรณีตากใบ กรือเซะ สงครามยาเสพติด และการเสียชีวิตของอิหม่ามยะผา กาเซ็ง (คดีหมายเลขดำที่</p>

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อการสังหารนอกระบบกฎหมายหรือการสูญหายโดยถูกบังคับไม่อาจได้รับความคุ้มครองที่จะไม่ถูกดำเนินคดีได้ 			1611/2552)
14.	<p>กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> คำสั่งจากผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่รัฐนั้นไม่อาจนำมาใช้อ้างเป็นเหตุผลอันชอบธรรมเพื่อการละเมิดสิทธิในชีวิตได้ ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่รัฐย่อมต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชา หากไม่ได้ใช้โอกาสที่มีในการป้องกันการละเมิดนั้น 			
15.	<p>กฎหมายได้บัญญัติรับรองสิทธิครอบครัวของเหยื่อจากการสังหารนอกระบบกฎหมายหรือการสูญหายโดยถูกบังคับให้ได้รับการชดเชยเยียวยาที่เป็นธรรมและเหมาะสมไว้หรือไม่</p>			

จ. โทษประหารชีวิต

ข้อ 6 ของกติกาไม่ได้กำหนดให้เป็นพันธกรณีของรัฐในการยกเลิกโทษประหารชีวิต แต่กำหนดให้รัฐจำกัดการบังคับโทษประหารชีวิตให้เป็นกรณียกเว้นให้มากที่สุดหรือเฉพาะอาชญากรรมร้ายแรง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ระบุต่อไปอีกว่า การลงโทษประหารชีวิตจะสามารถ

ทำได้เฉพาะในกรณีที่กระบวนการทางกฎหมายได้ดำเนินการมาอย่างสมบูรณ์แล้วเท่านั้นตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย (principles of legality) และหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (fair trial) ตามที่ได้รับประกันไว้ในกติกา

ประเทศไทยยังไม่ได้เป็นภาคีของพิธีสารเลือกรับฉบับที่ 2 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง (the Second Optional Protocol to the ICCPR) ซึ่งมีเป้าหมายในการยกเลิกโทษประหารชีวิต

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
16.	<p>กฎหมายอาญาได้บัญญัติให้มีโทษประหารชีวิตหรือไม่</p> <p>หากคำตอบคือใช่กฎหมายมีสาระสำคัญดังนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายได้บัญญัติให้การลงโทษประหารชีวิตอาจทำได้เฉพาะในกรณีที่เป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงอย่างยิ่งหรือไม่ • กฎหมายได้บัญญัติให้การลงโทษประหารชีวิตอาจทำได้ เมื่อข้อหาความผิดนั้นมาจากพยานหลักฐานที่ปรากฏชัดแจ้งโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่อาจอธิบายไปในทางอื่นได้อีกหรือไม่³⁴ • ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลที่มีเขตอำนาจเหนือขึ้นไปหรือไม่ • ผู้ต้องโทษประหารชีวิตมีสิทธิที่จะขอภัยโทษหรือขอลดโทษ 			

34 มาตรการคุ้มครองที่รับประกันการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องโทษประหารชีวิต (Safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty) มาตรการคุ้มครองที่ 4 ซึ่งได้รับมติจากคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (Economic and Social Council) ใน ค.ศ. 1984 และรับการยืนยันจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UN General Assembly) ในปีเดียวกัน (1984), มติที่ 39/18

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<p>หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายได้บัญญัติให้การลงโทษประหารชีวิตไม่อาจกระทำระหว่างรอการพิจารณาชั้นอุทธรณ์/ฎีกา หรือระหว่างรอการพิจารณาอภัยโทษหรือลดโทษใช่หรือไม่ • กฎหมายได้บัญญัติห้ามการลงโทษประหารชีวิตแก่บุคคลดังต่อไปนี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ○ ผู้ที่ขณะกระทำความผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ○ สตรีมีครรภ์ ○ สตรีที่เพิ่งคลอดบุตร ○ บุคคลวิกลจริต 			

เสรีภาพที่จะปลอดพ้นจากการถูกบังคับใช้แรงงาน (Freedom from Forced Labor)

ข้อ 8 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 28 (CCPR)

1. บุคคลจะถูกเอาตัวลงเป็นทาสมิได้ การเอาคนลงเป็นทาสและการค้าทาสทุกรูปแบบจะต้องถูกห้าม
2. บุคคลจะถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาสมิได้
3. (ก) บุคคลจะถูกเกณฑ์แรงงานหรือบังคับใช้แรงงานมิได้
(ข) ในประเทศที่การลงโทษจำคุกควบคู่กับการทำงานหนักเป็นโทษทางอาญาอย่างหนึ่งความในวรรค 3(ก) มิได้ห้ามการทำงานหนักตามคำพิพากษาที่ให้ลงโทษเช่นนั้นของศาลที่มีอำนาจ
(ค) เพื่อวัตถุประสงค์ของวรรคนี้ คำว่า “แรงงานที่ถูกเกณฑ์หรือถูกบังคับ” ไม่รวมถึง
  - (1) งานหรือบริการใด ซึ่งมีได้บ้างถึงในอนุวรรค (ข) ซึ่งโดยปกติบุคคลผู้ถูกควบคุมโดยผลของคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของศาล หรือบุคคลผู้อยู่ระหว่างการปล่อยตัวจากการควบคุมโดยมีเงื่อนไขต้องกระทำตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
  - (2) การปฏิบัติงานใดในลักษณะทางทหาร และการรับใช้ชาติที่กฎหมายกำหนดให้ผู้คัดค้านการเป็นทหารเพราะขัดกับมโนธรรมต้องปฏิบัติ ในประเทศที่ยอมรับการคัดค้านเช่นนั้น
  - (3) การเกณฑ์ให้ปฏิบัติงานใดในกรณีฉุกเฉินหรือกรณีภัยพิบัติที่คุกคามความอยู่รอดหรือความผาสุกของชุมชน
  - (4) งานหรือบริการใดอันเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ปกติของพลเมือง

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 21: คณะกรรมการมีข้อกังวลต่อการใช้แรงงานเด็กในสัดส่วนที่มีนัยสำคัญ ซึ่งโดยมากจะเป็นผู้ไร้รัฐหรือแรงงานต่างด้าว และเท่าที่ได้รับการอธิบายจากผู้แทนรัฐ แรงงานดังกล่าวมักเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ (ข้อ 8 และ 24)

รัฐภาคีควรเสริมสร้างการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่มีอยู่เพื่อปกป้องแรงงานเด็ก เหยื่อของการค้ามนุษย์ต้องได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสม รัฐภาคีควรใช้ทุกมาตรการรวมทั้งในเชิงป้องกันเพื่อรับประกันว่าเด็กจะไม่ถูกใช้แรงงานภายใต้เงื่อนไขอันส่งผลร้ายแก่ตัวเด็กเอง และเด็กยังคงต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง รัฐภาคีควรดำเนินการตามนโยบายและกฎหมายเพื่อจัดการใช้แรงงานเด็กด้วยการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้แก่สาธารณชน และให้การศึกษาแก่สาธารณะในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็ก

ย่อหน้า 23: คณะกรรมการมีข้อกังวลต่อความบกพร่องในการคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติอย่างเต็มที่ทั้งที่เป็นแรงงานที่ขึ้นทะเบียนและที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย การเข้าถึงบริการทางสังคมและการศึกษา และการเข้าถึงเอกสารส่วนบุคคล สภาพอันเลวร้ายต่างๆ ที่ทำให้แรงงานข้ามชาติถูกผูกติดให้อยู่และทำงานซึ่งให้เห็นว่าเป็นการฝ่าฝืนข้อ 8 และข้อ 26 ของกติกาอย่างร้ายแรง คณะกรรมการมีข้อสังเกตว่าแรงงานที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และแรงงานข้ามชาติจากพม่าถือเป็นกลุ่มเปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูกหาผลประโยชน์จากนายจ้าง และยังมีเสี่ยงต่อการถูกขับไล่โดยเจ้าหน้าที่ทางการของไทย คณะกรรมการยังมีข้อกังวลด้วยว่าแรงงานข้ามชาติจำนวนมากโดยเฉพาะที่มาจากพม่ายังคงสูญหายหลังจากเหตุการณ์สึนามิเมื่อธันวาคม 2547 และในส่วนของที่เหลือยังคงไม่ได้รับความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเนื่องจากไม่มีสถานะทางกฎหมาย (ข้อ 2 ข้อ 8 และข้อ 26)

รัฐภาคีควรดำเนินการเพื่อบังคับใช้กฎหมายที่ให้สิทธิแรงงานข้ามชาติอย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานข้ามชาติควรได้รับการเข้าถึงบริการทางสังคม การศึกษาและเอกสารส่วนบุคคลได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติ รัฐภาคีควรพิจารณาสร้างกลไกที่แรงงานข้ามชาติจะสามารถร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของตนจากนายจ้าง ซึ่งรวมทั้งการยึดเอกสารส่วนบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมาย คณะกรรมการมีข้อเสนอแนะให้มีการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่เหยื่อทั้งหมดจากมหันตภัยสึนามิอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าจะมีสถานะทางกฎหมายเช่นใด

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 8

ข้อ 8 รับประกันเสรีภาพที่จะปลดพ้นจากการเอาคนลงเป็นทาส การตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส และการถูกเกณฑ์หรือถูกบังคับใช้แรงงาน

“การตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส” (Servitude) หมายถึง รูปแบบอย่างใด ๆ ที่เป็นการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยมิชอบหรือเป็นการบังคับควบคุมโดยบุคคลเหนือบุคคลอื่นใด หรือเป็น “การกระทำอย่างใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการปฏิบัติเยี่ยงทาส” (slavery-like practices)³⁵

อนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 29 (ILO Convention 29) ให้คำจำกัดความของแรงงานถูกบังคับหรือถูกเกณฑ์ไว้ว่า “งานหรือบริการทุกชนิด ซึ่งเกณฑ์จากบุคคลใด ๆ โดยการขู่เข็ญด้วยการลงโทษ และซึ่งบุคคลดังกล่าวนั้นมิได้สมัครใจที่จะทำเอง”

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ย้ำว่า บุคคลบางกลุ่มอาจมีความเสี่ยงสูงที่จะตกเป็นเหยื่อของแรงงานบังคับ (forced labor) อาทิ บุคคลที่เป็นแรงงานนอกระบบ แรงงานข้ามชาติ เด็ก กลุ่มชนพื้นเมือง และแรงงานทำงานบ้าน และได้ตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะร่วมของแรงงานบังคับได้แก่ ความเปราะบางของเหยื่อซึ่งไม่มีการรวมกลุ่มและไม่สามารถปกป้องตนเองได้ การขู่เข็ญในรูปแบบความรุนแรงทางกายภาพหรือการข่มขู่คุกคาม และการปรับเปลี่ยนค่าแรงอย่างไม่เป็นธรรมโดยหักเป็นหนี้สินที่มาจากราคาใช้จ่ายเกี่ยวกับงานผิดกฎหมาย³⁶ และยังตั้งข้อสังเกตว่า คดีแรงงานบังคับ (forced labor) นั้นเกิดขึ้นพร้อมกับการฝ่าฝืนกฎหมายแรงงานอีกนานับประการตั้งแต่เรื่องค่าแรง ชั่วโมงการทำงาน ความปลอดภัยและสุขภาวะในการทำงาน และการจ่ายเงินสมทบในกองทุนประกันสังคม และได้ตั้งข้อสังเกตต่อไปอีกว่า ผู้กระทำที่เป็นเอกชนต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อการเกณฑ์แรงงานบังคับผิดกฎหมายนี้ โดยมีช่องว่างทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการกระทำความผิด³⁷

---

35 โปรดดู อนุสัญญาเสริมว่าด้วยการขจัดการเป็นทาส การค้าทาสและการปฏิบัติเยี่ยงทาส พ.ศ. 2499 (Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery 1956)

36 โปรดดู Forced Labor and Human Trafficking, Case Book of Court Decisions, A Training Manual for Judges, Prosecutors and Legal Practitioners, ILO 2009

37 โปรดดู Strengthening Action to End Forced Labor, International Labor Conference, 2014, ILO

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ย้ำว่า แรงงานบังคับ แรงงานเด็ก การค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และการบังคับแรงงานหรือบริการนั้นถือว่าการฝ่าฝืนข้อ 8 ของกติกา³⁸ รัฐมีพันธกรณีในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคน รวมทั้งดำเนินมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครองทุกคนจากการถูกละเมิด ตลอดจนป้องกันมิให้เกิดการละเมิดนั้นขึ้น

ก. สิทธิของบุคคลทุกคนที่จะปลอดพ้นจากการถูกบังคับใช้แรงงาน

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติห้ามการเป็นแรงงานบังคับ (forced labor) โดยบุคคลดังต่อไปนี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • โดยรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ • โดยเอกชนหรือนิติบุคคล 			
2.	กฎหมายได้บัญญัติห้ามผู้ต้องขังเป็นแรงงานบังคับ (forced labor) หรือไม่			

ข. รัฐมีพันธกรณีในการสร้างกลไกเพื่อคุ้มครองบุคคลกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อของแรงงานบังคับ (forced labor)

38 โปรดดู ข้อสังเกตเชิงสรุปกรณีโปรตุเกส ค.ศ. 1997 (Concluding Observations on Portugal, UN Doc. CCPR/C/79/Add.77) ข้อสังเกตเชิงสรุปกรณีกัมพูชา ค.ศ. 1999 (Concluding Observations on Cambodia, UN Doc. CCPR/C/79 Add. 16) และข้อสังเกตเชิงสรุปกรณีบราซิล ค.ศ. 1996 (Concluding Observations on Brazil, UN Doc. CCPR/C/79/Add.66)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
3.	การเกณฑ์แรงงานบังคับเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาหรือไม่			
4.	<p>ความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานครอบคลุมถึงกรณีดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • แรงงานนอกระบบ • แรงงานข้ามชาติ • แรงงานเด็กนอกระบบ 			มาตรการคุ้มครองสำหรับเด็กที่ถูกบังคับใช้แรงงานนั้นได้คำนึงถึงความต้องการพิเศษของเด็กหรือไม่ ซึ่งรวมทั้งการเข้าถึงการศึกษาและหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ (the best interests of the child)
5.	<p>การรับประกันสิทธิในการร่วมกันต่อรองผ่านสหภาพแรงงานหมายรวมถึงกรณีดังนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • แรงงานนอกระบบ • แรงงานข้ามชาติ 			
6.	การห้ามมนุษย์เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาหรือไม่			
7.	กฎหมายได้บัญญัติให้มีกลไก เช่น กลไกตรวจสอบการใช้แรงงาน เพื่อที่จะประกันประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายแรงงานหรือไม่			
8.	กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ โดยให้ความคุ้มครองเหยื่อที่ถูกบังคับใช้แรงงานจากการฝ่าฝืนกฎหมายอื่นซึ่งอาจถูกบังคับให้กระทำหรืออาจเป็นผลโดยปริยายจากการถูกบังคับใช้แรงงานนั้น เช่นในกรณีดังนี้			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • เป็นความผิดตามกฎหมายคนเข้าเมือง • เป็นความผิดจากการครอบครองหรือใช้เอกสารในการเดินทางหรือบัตรประจำตัวปลอม • เป็นความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ 			
9.	<p>กฎหมายได้บัญญัติรับรองสิทธิเยื่อจากการถูกบังคับใช้แรงงานที่จะเข้าถึงการชดเชยเยียวยาที่มีประสิทธิภาพและอย่างเหมาะสมหรือไม่</p> <p>กฎหมายได้บัญญัติให้มีกรณีดังนี้หรือไม่:</p> <ul style="list-style-type: none"> • บัญญัติให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ • บัญญัติให้มีกลไกสำหรับผู้ที่มีไซคนสัญญาติที่จะดำเนินการให้ได้รับการชดเชยเยียวยาทางปกครอง ทางแพ่งและทางอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศนั้น ๆ • บัญญัติให้สิทธิเยื่อที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิด • ยินยอมให้ผู้แทนเยื่อดำเนินการทางกฎหมายให้ได้รับการชดเชยเยียวยาในนามของตน 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • บัญญัติให้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่คิดมูลค่าแก่เหยื่อ • บัญญัติให้มีกลไกการระงับข้อพิพาททางเลือกในกรณีที่เหมาะสม • บัญญัติให้มีกองทุนเยียวยาเหยื่อ 			

สิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล (Right to Liberty and Security of Person)

ข้อ 9 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 8 (CCPR)

ร่างความเห็นทั่วไปที่ 35 (CCPR)

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกไล่ออกจากถิ่นที่อยู่ของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
2. ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน
3. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น
4. บุคคลใดที่ถูกไล่ออกจากถิ่นที่อยู่โดยการจับกุมหรือการควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลตัดสินโดยไม่ชักช้า ถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป
5. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 15: คณะกรรมการมีข้อกังวลต่อการกล่าวหาที่ยังคงอยู่ในเรื่องการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ (excessive use of force) โดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งการปฏิบัติที่โหดร้าย (ill-treatment) ในการเข้าจับกุมและระหว่างการควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คณะกรรมการยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับการรายงานว่าด้วยเรื่องการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวอย่างกว้างขวาง ซึ่งรวมทั้งที่เรียกกันว่า “เซฟเฮาส์” และยังเป็นที่น่ากังวลต่อการไม่ต้องรับผิดชอบ (impunity) จากข้อเท็จจริงที่ว่ามีการ

สืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติที่โหดร้ายเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่มีการดำเนินคดีและยิ่งน้อยไปอีกที่มีการพิพากษาว่ามีความผิด อีกทั้งยัง
ไม่มีการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายอย่างเหมาะสม (ข้อ 2 ข้อ 7 ข้อ 9)

รัฐภาคีควรรับประกันให้มีผลในทางปฏิบัติให้มีการขัดขวางการเข้าถึงที่ปรึกษากฎหมายและแพทย์ในทันทีหลังจากถูกจับกุมและใน
ระหว่างถูกควบคุมตัว ผู้ถูกจับควรมีโอกาสในการแจ้งครอบครัวถึงการจับกุมและสถานที่ควบคุมตัวโดยทันที ควรมีบทบัญญัติให้
ทำการตรวจทางการแพทย์เมื่อเริ่มและสิ้นสุดการควบคุมตัว ควรมีบทบัญญัติให้มีการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพและโดยพลันด้วย
การให้ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถขอให้มีการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัว ผู้ที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหา
ทางอาญาต้องถูกนำตัวไปที่ศาลโดยพลัน รัฐภาคีควรรับรองว่าคดีข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย การใช้กำลัง
เกินสมควรของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวจะต้องมีการสืบสวนสอบสวนอย่างเต็มที่โดยทันที และผู้ที่
พบว่ามีส่วนร่วมรับผิดชอบจะต้องถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม รวมทั้งจะต้องมีการจ่ายเงินชดเชยให้แก่ผู้เสียหายหรือ
ครอบครัว

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 9

ก. ข้อควรตระหนักถึงเสรีภาพของบุคคล

เสรีภาพของบุคคลอาจพิจารณาได้ว่าเป็นเสรีภาพจากการถูกจำกัดขอบเขตทางกายภาพโดยที่ไม่ได้รับความยินยอม³⁹ ความเห็นทั่วไปที่ 35 ยังได้
อธิบายว่า การจำกัดขอบเขตดังกล่าวนี้หมายรวมถึงการลิดรอนเสรีภาพทุกประการตามกฎหมายอาญา และยังรวมทั้งการลิดรอนเสรีภาพด้วยเหตุแห่งความเจ็บ
ป่วยทางจิต การเป็นคนเร่ร่อน การใช้ยา การศึกษา การควบคุมคนเข้าเมือง เป็นต้น

---

39 ความเห็นทั่วไปที่ 35 ย่อหน้า 3-6

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิในเสรีภาพไว้หรือไม่			

ข. ข้อควรตระหนักถึงความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล

ความมั่นคงปลอดภัยของบุคคลหมายความถึงเสรีภาพจากการบาดเจ็บทางกายซึ่งรวมทั้งการบาดเจ็บถึงชีวิต⁴⁰

การฝ่าฝืนจะเกิดขึ้นเมื่อรัฐภาคีล้มเหลวที่จะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองปัจเจกบุคคลจากภัยคุกคามต่อชีวิตหรือสวัสดิภาพในร่างกายที่มาจากการทำงานของทั้งรัฐบาลหรือเอกชน ไม่ว่าจะอยู่ในระหว่างการควบคุมตัวหรือไม่ก็ตาม⁴¹

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
2.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิในความมั่นคงปลอดภัยของบุคคลหรือไม่			
3.	กฎหมายได้กำหนดหน้าที่แก่ผู้บังคับใช้กฎหมายให้ดำเนินมาตรการที่เหมาะสมและละเอียดรอบคอบเพื่อคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัยของบุคคลหรือไม่			
	มาตรการดังกล่าวอาจหมายถึงกรณีดังนี้หรือไม่			

40 โปรดดู ความเห็นทั่วไปที่ 35 ย่อหน้า 8 และ 195/1985, Delgado Paez v. Colombia ย่อหน้า 5.4-5.6

41 โปรดดู 1560/2007 Marcellana and Gumanoy v. Philippines ย่อหน้า 7.7 และข้อสังเกตเชิงสรุปกรณีอุกันดา (Concluding observations, Uganda) ค.ศ. 2004 ย่อหน้า 12

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • มาตรการในการป้องกันการละเมิดความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล • มาตรการในการสืบสวนสอบสวนข้อกล่าวหาการละเมิดความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล และดำเนินการทางกฎหมายบนพื้นฐานของข้อมูลทางการสืบสวนสอบสวน 			
4.	ในกรณีที่การคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้อื่นโดยความยินยอมจากรัฐ กฎหมายได้บัญญัติให้มีกลไกให้บุคคลดังกล่าวดำเนินการทางกฎหมายหรือไม่			
5.	กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องได้รับการฝึกอบรมอย่างเพียงพอในเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างไม่			การฝึกอบรมผู้บังคับใช้กฎหมายควรมีประเด็นรวมถึงมาตรฐานการใช้กำลัง จริยธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	ละเมิดกฎเกณฑ์ด้านสิทธิมนุษยชนไว้หรือไม่			และสิทธิมนุษยชนในกระบวนการสืบสวนสอบสวน ทางเลือกของการใช้กำลังและอาวุธปืน พฤติกรรมมวลชน และวิธีการเจรจา การโน้มหัวและการไถ่เกลี้ย

ค. การป้องกันการจับกุมและควบคุมตัวโดยอำเภอใจ

การจับกุมหรือควบคุมตัวโดยไม่มีฐานทางกฎหมายเรียกว่าเป็นการกระทำโดยอำเภอใจ อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจเกี่ยวกับอำเภอใจ (arbitrariness) นั้นไม่เหมือนกันกับ "การขัดต่อกฎหมาย" (against the law) โดยเป็นการตีความอย่างกว้างกว่าซึ่งครอบคลุมถึงองค์ประกอบเกี่ยวกับความไม่เหมาะสม (inappropriateness) ความไม่เป็นธรรม (injustice) การไม่สามารถคาดเห็นล่วงหน้าได้ (lack of predictability) และกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (due process of law)⁴² มูลเหตุสำคัญของการจับกุมหรือควบคุมตัวต้องถูกบัญญัติไว้ในกฎหมาย และควรมีความชัดเจนเพียงพอที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาการใช้อำนาจอย่างกว้างขวางหรืออย่างอำเภอใจ.⁴³ เงื่อนไขเหล่านี้อาจนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป การควบคุมตัวเชิงป้องกัน (preventive detention) การดำเนินคดีอาญาทหาร ตลอดจนกระบวนการพิเศษอื่นที่มีการลงโทษทางอาญา

42 โปรดดู 1134/2002, Gorji-Dinka v. Cameroon ย่อหน้า 5.1

43 โปรดดู ข้อสังเกตเชิงสรุปกรณีซูดาน (Concluding observations Sudan) ค.ศ. 1998 ย่อหน้า 124 ("ความมั่นคงภายใน" คลุมเคลือ) และกรณีฟิลิปปินส์ ค.ศ. 2004 ย่อหน้า 14 (กฎหมายคนเร่ร่อน คลุมเคลือ) และกรณีมอริเชียส (Mauritius) ค.ศ. 2005 ย่อหน้า 12 (กฎหมายก่อการร้าย คลุมเคลือ) และกรณีรัสเซีย (Russian Federation) ค.ศ. 2010 ย่อหน้า 25 ("การกระทำหัวรุนแรง" คลุมเคลือ) และฮอนดูรัส (Honduras) ค.ศ. 2007 ย่อหน้า 13 ("การรวมกลุ่มอย่างผิดกฎหมาย" คลุมเคลือ)

ดังนั้น การจับกุมและควบคุมตัวซึ่งได้อนุญาตตามกฎหมายภายในอาจกลับกลายเป็นการกระทำโดยอำเภอใจตามมาตรฐานสากลได้ หากกฎหมายนั้นคลุมเคลือ กั้นความกว้างขวาง หรือขัดแย้งกับสิทธิมนุษยชนอื่น เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัว (ข้อ 17) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (ข้อ 18) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก (ข้อ 19) เสรีภาพในการชุมนุม (ข้อ 21) และเสรีภาพในการรวมกลุ่ม (ข้อ 22) และสิทธิในความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ⁴⁴

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
6.	<p>มีกฎหมายที่บัญญัติให้จับกุมหรือควบคุมตัวบุคคลที่ใช้สิทธิดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • สิทธิในความเป็นส่วนตัว (ข้อ 17 ของกติกา) • สิทธิในเสรีภาพในความคิด มโนธรรม และศาสนา (ข้อ 18 ของกติกา) • สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก (ข้อ 19 ของกติกา) • สิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ (ข้อ 21 ของกติกา) • สิทธิในเสรีภาพในการรวมกลุ่ม (ข้อ 22 ของกติกา) 			<p>มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งได้วางข้อจำกัดในการใช้สิทธิในเสรีภาพในการพูด (freedom of speech) มาตรา 215 และ 216 ของประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเกี่ยวกับสิทธิในการชุมนุม</p> <p>มูลเหตุสำคัญของการจับกุมและควบคุมตัวดังที่ได้บัญญัติในกฎหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ มีความชัดเจนเพียงพอที่จะป้องกันการใช้อำนาจอย่างกว้างขวางหรืออย่างอำเภอใจหรือไม่</p>

44 โปรดดู ความเห็นของคณะทำงานสหประชาชาติด้านการควบคุมตัวโดยอำเภอใจ (UN Working Group on Arbitrary Detention) ที่ 25/2004 (Al-Faleh et alv Saudi Arabia)

เอกสาร ECN4/2006/7/Add1 หน้า 16-20 และร่างความเห็นทั่วไปที่ 35 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ย่อหน้า 17

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
				ในกรณีนี้ การควบคุมตัวจะเป็นไปโดยอำเภอใจหรือไม่ นั้น ขึ้นอยู่กับว่าการควบคุมตัวนี้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี การควบคุมตัวดังกล่าวนี้จะต้องเป็นไปโดยไม่ขัดต่อหลักความจำเป็นและความได้สัดส่วน (โดยจะได้อภิปรายอีกครั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิอื่นๆ)

ง. ความคุ้มครองจากการควบคุมตัวโดยอำเภอใจ

บุคคลไม่อาจถูกกีดรอนเสรีภาพ เว้นแต่มีมูลเหตุและเป็นไปตามกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติ เงื่อนไขดังกล่าวนี้สามารถนำมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป การควบคุมตัวเชิงป้องกัน (preventive detention) การดำเนินคดีอาญาทหาร ตลอดจนกระบวนการพิเศษอย่างอื่นที่มีการลงโทษทางอาญา

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
ในระหว่างการจับกุม				
7.	กฎหมายได้บัญญัติกระบวนการที่ต้องปฏิบัติในระหว่างการจับกุมไว้หรือไม่ กฎหมายมีสาระสำคัญดังนี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • ระบุหน่วยงานที่มีอำนาจออกคำสั่งให้มีการจับกุม • กำหนดหลักการทั่วไปว่าการจับกุมจะต้องมีหมายจับหรือคำสั่งศาล 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> กำหนดข้อยกเว้นของหลักการทั่วไปกรณีการจับกุมโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งศาล กำหนดกฎเกณฑ์ไม่ให้เจ้าหน้าที่ใช้กำลังเกินสมควร (undue force) ในการจับกุม กำหนดเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปให้เจ้าหน้าที่สตรีต้องอยู่ด้วยในการจับกุมและการค้นตัวผู้ที่เป็นสตรี กำหนดกฎเกณฑ์ที่จะต้องมีการแจ้งเหตุผลของการจับกุม กำหนดกฎเกณฑ์ที่จะต้องมีล่ามเพื่ออธิบายเหตุผลในการจับกุม ในกรณีที่ผู้ถูกจับนั้นไม่เข้าใจภาษาทางการ กำหนดกฎเกณฑ์ให้เจ้าหน้าที่ต้องจัดทำรายการสิ่งของที่ยึดไป ในระหว่างการจับกุมและให้มีการลงนามในรายการดังกล่าวโดยเจ้าของทรัพย์สินนั้น 			
8.	กฎหมายได้รับประกันให้ผู้ถูกจับสามารถเข้าถึงทนายความหรือตัวแทนอื่นทางกฎหมาย และได้รับโอกาสอย่างเหมาะสมในการติดต่อและขอคำปรึกษากับบุคคลดังกล่าวโดยลับได้หรือไม่			
9.	ในกรณีที่ผู้ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวไม่มีทนายความ กฎหมายได้บัญญัติให้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่คิดมูลค่าหรือไม่			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
10.	กฎหมายได้บัญญัติให้มีการแจ้งครอบครัวถึงการจับกุมและสถานที่ควบคุมตัวโดยพลันหรือไม่			
11.	<p>กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้ผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกตั้งข้อหาในคดีอาญาทุกคนที่ถูกจับกุมและควบคุมตัวได้รับการแจ้งจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุมควบคุมตัวดังกล่าว ดังนี้⁴⁵:</p> <ul style="list-style-type: none"> • มีสิทธิที่จะไม่พูด • มีสิทธิที่จะปรึกษาทนายความที่เป็นอิสระและได้รับการช่วยเหลือในระหว่างการสอบถาม/การสอบปากคำของเจ้าพนักงานและในระหว่างกระบวนการก่อนพิจารณาคดี (pretrial proceeding) และในชั้นพิจารณาคดี • มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย กรณีที่ต้องการในกระบวนการก่อนพิจารณาคดีและในชั้นพิจารณาคดี • มีสิทธิที่จะมีล่ามโดยไม่คิดมูลค่าในกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับคดี กรณีที่ไม่เข้าใจภาษาทางการ • ในกรณีที่เป็นคนต่างชาติ ผู้นั้นมีสิทธิที่จะขอติดต่อหน่วยงานด้านกงสุล 			<p>ควรมีวิธีการสอบทานเพื่อตรวจสอบว่าผู้ถูกจับหรือควบคุมตัวได้รับการแจ้งสิทธิอย่างแท้จริง</p> <p>ในกรณีที่ผู้ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวสละสิทธิในส่วนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ควรให้มีกลไกเพื่อสอบทานว่าการสละสิทธิดังกล่าวนั้นเป็นไปโดยอิสระและเป็นการยินยอมโดยสมัครใจของผู้นั่นเอง</p> <p>ผู้ที่ไม่เข้าใจหรือไม่สามารถใช้ภาษาทางการได้อย่างเพียงพอทั้งในการจับกุม ควบคุมตัวหรือคุมขังย่อมมีสิทธิที่จะมีล่ามในภาษาที่ตนเข้าใจในทุกกระบวนการในชั้นก่อนพิจารณาคดี (pretrial proceeding) กล่าวโดยเฉพาะคือ บุคคลดังกล่าวควรจะได้สิ่งเหล่านี้โดยพลัน</p>

45 โปรโตคอล หลักการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการควบคุมตัวหรือคุมขัง (Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment) และแนวปฏิบัติที่ 3 ของหลักการและแนวทางสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<p>โดยไม่ชักช้า</p> <ul style="list-style-type: none"> • กรณีที่ผู้ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวละสิทธิที่กล่าวมาข้างต้น การละสิทธิดังกล่าวเป็นไปอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา 			<ul style="list-style-type: none"> • ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลของการจับกุมและการตั้งข้อหา • การสื่อสารอย่างเต็มรูปแบบเกี่ยวกับคำสั่งที่ให้ความคุมตัวและเหตุผลของการนั้น • การช่วยเหลือในระหว่างการถามปากคำโดยเจ้าพนักงาน <p>เจ้าพนักงานควรจัดให้มีในสถานีตำรวจและสถานที่ควบคุมตัวเกี่ยวกับวิธีการติดต่อผู้ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและด้านล่าม (ซึ่งรวมทั้งล่ามภาษามือ)</p>
12.	<p>กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้นำตัวผู้ถูกจับกุมไปปรากฏตัวต่อหน้าศาลโดยพลัน⁴⁶ เพื่อตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการจับกุม และเพื่อพิจารณาว่าผู้ถูกจับนั้นควรได้รับการปล่อยตัวหรือควรส่งกลับไปควบคุมตัวต่อเพื่อสอบสวนเพิ่มเติม</p>			
การควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดี (pre-trial detention)				

46 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ควรนำตัวผู้ถูกจับไปปรากฏต่อหน้าศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่มีการจับกุม การควบคุมตัวที่ยาวนานกว่า 48 ชั่วโมงในสถานควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายโดยปราศจากการควบคุมจากฝ่ายตุลาการนั้นเป็นการเพิ่มความเสี่ยงที่จะถูกทรมานและปฏิบัติอย่างโหดร้าย (ร่างความเห็นทั่วไปที่ 35 ย่อหน้า 34)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
13.	<p>กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบให้มีบันทึกการควบคุมตัวซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยทันที เมื่อได้รับการร้องขอจากศาล ผู้ถูกควบคุมตัวและทนายความของตน โดยบันทึกการควบคุมตัวดังกล่าวต้องปรากฏข้อมูลดังต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • เหตุผลของการจับกุม • วัน เวลาและสถานที่ของการจับกุม • หน่วยงานที่ออกคำสั่งหรือหมายจับ • เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจับกุม • เวลาที่ผู้ถูกจับกุมถูกนำตัวมายังสถานที่ควบคุมตัวและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสถานที่ควบคุมตัว • องค์ประกอบเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของผู้ถูกควบคุมตัว • เวลาที่ปรากฏตัวต่อหน้าศาล • วันและเวลาที่ทำการปล่อยตัว • รายละเอียดเกี่ยวกับการส่งต่อไปยังสถานที่ควบคุมตัวอื่นและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการส่งต่อ • ช่วงเวลาที่ทำการสอบปากคำผู้ถูกควบคุมตัวหรือผู้ถูกจับซึ่งรวมทั้ง <ul style="list-style-type: none"> ○ ช่วงเวลาที่หยุดพักระหว่างการสอบปากคำ ○ เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบถามหรือสอบปากคำ ○ บุคคลอื่นๆ ที่ปรากฏตัวในระหว่างการสอบถามหรือการสอบ 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	ปากคำ			
14.	กฎหมายได้บัญญัติให้ต้องมีการสอบสวนโดยศาลในกรณีที่มีความตายในระหว่างการควบคุมตัวหรือไม่			
15.	กฎหมายได้บัญญัติหลักการที่ให้ผู้ถูกจับได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดโดยผ่านกระบวนการดำเนินคดีที่เป็นธรรมหรือไม่			การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการสืบสวนสอบสวน เช่น "การนำตัวผู้ถูกจับไปทำแผนประกอบ ณ สถานที่เกิดเหตุ" "การนำตัวผู้ถูกจับไปแถลงข่าว" – การกระทำดังกล่าวขัดต่อหลักการสันนิษฐานว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรมหรือไม่ การกระทำดังกล่าวนี้อาจเป็นเหตุให้ดำเนินคดีผิดพลาดได้หรือไม่
16.	กฎหมายได้บัญญัติห้ามการทรมาน การปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ในกระบวนการดำเนินคดีอาญา กฎหมายได้บัญญัติห้ามรับฟังคำให้การที่ได้มาจากการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย หรือการขู่เข็ญไว้หรือไม่ 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
17.	กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับอนุญาตให้พบครอบครัวของตนหรือไม่			
18.	กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ถูกจับสามารถถูกควบคุมตัวได้เฉพาะในสถานที่ควบคุมตัวซึ่งได้รับรองและควบคุมดูแลโดยทางการหรือไม่			
19.	กฎหมายได้บัญญัติให้เป็นหลักการที่ต้องให้ประกันตัวโดยมิใช่เป็นข้อยกเว้น รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขของการให้ประกันตัวไว้หรือไม่			
20.	กฎหมายได้บัญญัติให้มีกรอบเวลาบังคับในการที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีกับผู้ต้องหาหรือปิดคดีไว้หรือไม่			
21.	กฎหมายได้บัญญัติกฎเกณฑ์ให้ต้องมีการแจ้งผู้ต้องหาเกี่ยวกับข้อหาความผิดที่ยื่นฟ้องในภาษาที่ผู้ต้องหาเข้าใจได้ไว้หรือไม่			

จ. สิทธิที่จะดำเนินการเพื่อให้มีการปล่อยตัวจากการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือโดยอำเภอใจ

ผู้ใดก็ตามที่ถูกกลั่นแกล้งหรือเสียหายจากการถูกจับกุมหรือควบคุมตัวย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินการทางศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัวนั้น สิทธิดังกล่าวนี้มาจากหลักการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัวโดยศาล (principle of habeas corpus) สิทธิดังกล่าวมีได้จำกัดอยู่เพียงการควบคุมตัวในกระบวนการทางอาญาเพียงอย่างเดียวแต่สามารถนำไปใช้กับการควบคุมตัวที่เกี่ยวกับกฎหมายการทหาร ความมั่นคงและการต่อต้านการก่อการร้าย การถูกบังคับให้รักษาพยาบาล การควบคุมตัวตามกฎหมายคนเข้าเมือง การควบคุมตัวเพื่อส่งข้ามแดน และการควบคุมทางปกครองอย่างอื่น

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
22.	รัฐธรรมนูญได้รับประกันให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ตรวจสอบการจับกุมและควบคุมตัวไว้หรือไม่			
23.	กฎหมายได้บัญญัติให้ศาลตรวจสอบการจับกุมและควบคุมตัว และให้มีคำสั่งปล่อยตัวในกรณีที่การควบคุมตัวนั้นเป็นไปโดยอำเภอใจหรือมิชอบด้วยกฎหมายได้หรือไม่			

ฉ. สิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการจับกุมหรือควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือโดยอำเภอใจ

ผู้ใดก็ตามที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการจับกุมหรือการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมายย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Right Committee) ได้อธิบายถึงหลักการตามข้อ 9(5) ของกติกา โดยถือเป็นการชดเชยเยียวยาเพิ่มเติมจากที่กำหนดให้ต้องดำเนินการในสถานการณ์ตามข้อ 2(3) ของกติกา⁴⁷

47 โปรดดู ร่างความเห็นทั่วไปที่ 35 ย่อหน้า 51

คณะกรรมการยังได้ระบุต่อไปว่าสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนตามข้อ 9(5) นี้มีใช้หมายความว่า เป็นการให้ค่าสินไหมทดแทนด้วยความกรุณาหรือตามแต่ดุลยพินิจของผู้ให้ แต่ข้อ 9(5) ได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องสร้างระบบที่มีประสิทธิภาพในการชดเชยเยียวยาผู้เสียหายซึ่งอาจรวมทั้งการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีการจับกุมโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือโดยอำเภอใจ⁴⁸

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
24.	กฎหมายได้รับประกันให้มีกระบวนการที่ผู้เสียหายสามารถดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้รับการชดเชยเยียวยาจากการจับกุมและควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่			กรอบกฎหมายของประเทศไทยในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีเกี่ยวกับการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือโดยอำเภอใจนั้นเป็นอย่างไร
25.	ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบได้ปฏิเสธที่จะชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจากการจับกุมหรือควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนหรือไม่			

เสรีภาพของผู้ถูกควบคุมตัว (Rights of Persons in Detention)

ข้อ 10 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 21 (CCPR)

- บุคคลทั้งปวงที่ถูกกีดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรม และความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์

⁴⁸ โปรดดู ร่างความเห็นทั่วไปที่ 35 ย่อหน้า 52

2. (ก) ยกเว้นในสภาพการณ์พิเศษ ผู้ต้องหาต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้ต้องโทษ และต้องได้รับปฏิบัติที่แตกต่างออกไปให้เหมาะสมกับสถานะที่ไม่ใช่ผู้ต้องโทษ
- (ข) ต้องแยกผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ และให้นำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. ระบบราชทัณฑ์ต้องประกอบด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้นักโทษกลับตัวและฟื้นฟูทางสังคม ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และต้องได้รับการปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัยและสถานะทางกฎหมาย

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 16: คณะกรรมการมีข้อกังวลต่อสภาพที่แออัดและสภาพโดยทั่วไปของสถานที่ควบคุมตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุขอนามัย และการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และอาหารอย่างเพียงพอเหมาะสม คณะกรรมการยังมีข้อกังวลต่อการรับรองสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัวที่จะเข้าถึงทนายความและสมาชิกครอบครัวในทางปฏิบัติ คณะกรรมการได้พิจารณาระยะเวลาของการควบคุมตัวก่อนนำตัวไปศาลยังคงไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดของกติกา คณะกรรมการไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งที่ยังคงมีการใส่โซ่ตรวนนักโทษที่รอการประหารชีวิตและการขังเดี่ยวเป็นเวลานาน การที่ควบคุมตัวที่มักไม่แยกผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ในระหว่างรอการดำเนินคดีออกจากนักโทษที่ศาลพิพากษาตัดสินแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น คณะกรรมการยังมีข้อกังวลต่อปริมาณนักโทษผู้หญิงที่มีจำนวนมาก และข้อเท็จจริงที่เยาวชนมักจะถูกให้อยู่ในห้องขังของผู้ใหญ่ (ข้อ 7 ข้อ 11 และข้อ 24) รัฐภาคีควรให้ความสำคัญต่อการให้เรือนจำมีสภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) รัฐภาคีควรรับประกันสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัวให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสุขอนามัย การเข้าถึงบริการทางการแพทย์และอาหารอย่างเพียงพอเหมาะสม การควบคุมตัวควรถูกใช้เป็นมาตรการสุดท้ายและควรมีบทบัญญัติให้มีมาตรการทางเลือกอื่น ๆ การใช้โซ่ตรวนและการขังเดี่ยวเป็นเวลานานควรถูกยกเลิกทันที ควรจัดให้มีการคุ้มครองพิเศษแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งรวมทั้งการบังคับให้มีการขังแยกออกจากผู้ใหญ่

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 10

ข้อ 10 รับประกันสิทธิของบุคคลทุกคนที่ถูกกีดรอนเสรีภาพภายใต้กฎหมายและอำนาจรัฐต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและมีศักดิ์ศรี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในความเห็นทั่วไปที่ 21 ได้ยืนยันว่า บุคคลที่ถูกกีดรอนเสรีภาพควรที่จะยังคงมีสิทธิทุกประการที่กิดกาได้รับประกันไว้ เว้นแต่สิทธิที่ไม่อาจบังคับได้โดยสภาพด้วยเหตุที่อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบปิดจากการควบคุมตัว

รัฐยังมีพันธกรณีในการรับประกันว่า สิทธิดังกล่าวนี้ได้รับการเคารพและคุ้มครองจากทุกองค์กรและหน่วยงานที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจรัฐที่มีการควบคุมตัวบุคคล อาทิ เรือนจำ โรงพยาบาล ค่ายักกักกัน ราชทัณฑ์ เป็นต้น

มาตรฐานของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ได้แก่ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1957 (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) หลักการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการควบคุมตัวหรือคุมขังทุกรูปแบบ ค.ศ. 1988 (Body of Principles for the Protection of All Persons under any Form of Detention or Imprisonment) หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1990 (Basic Principles for the Treatment of Prisoners) กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กที่ถูกกีดรอนเสรีภาพ ค.ศ. 1990 (United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty) ข้อกำหนดสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง ค.ศ. 2010 (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders)

ก. สิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันให้บุคคลทุกคนที่ถูกกีดรอนเสรีภาพ มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	หรือไม่			
2.	<p>มีกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกควบคุมตัวหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • หากคำตอบคือใช่ กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้มีมาตรฐานขั้นต่ำที่จะบังคับใช้ในกรณีการควบคุมตัวดังต่อไปนี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ○ เรือนจำ ○ ราชทัณฑ์สถาน ○ โรงพยาบาลประสาท ○ ศูนย์ควบคุมตัวคนเข้าเมือง ○ ศูนย์ควบคุมตัวเด็กและเยาวชน ○ สถานที่ควบคุมตัวอื่นที่คล้ายคลึงกัน 			
3.	<p>กฎหมายได้บัญญัติสาระสำคัญดังนี้ไว้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ให้แยกการควบคุมตัวของชายและหญิงออกจากกันเป็นคนละหน่วยงานหรือคนละสถานที่ควบคุมตัว 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> ● ให้แยกการควบคุมตัวผู้ต้องหาออกจากผู้ต้องขังที่ศาลมีคำพิพากษา ● ให้แยกการควบคุมตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้ใหญ่ ● ให้มีสมุดทะเบียนลงเลขหน้าโดยเก็บรักษาไว้เพื่อบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการลิดรอนเสรีภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวควรหมายรวมถึง <ul style="list-style-type: none"> ○ รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ถูกลิดรอนเสรีภาพ ○ เหตุผลในการควบคุมตัวและหน่วยงานที่ใช้อำนาจควบคุมตัว ○ วันและเวลาที่เข้าสู่การควบคุมตัว ○ วันและเวลาในการปล่อยตัว ● ระบุถึงมาตรฐานขั้นต่ำที่ต้องผดุงไว้เพื่อให้สภาพการควบคุมตัวเป็นไปอย่างมีมนุษยธรรม โดยมาตรฐานขั้นต่ำที่ต้องจัดให้มีดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ○ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เพียงพอ ○ สุขอนามัย ○ อเนกมัยส่วนบุคคล ○ เสื้อผ้าและที่นอน 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> ○ การโภชนาการ ○ การเข้าถึงการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ ○ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและตามความเชื่อ ○ การออกกำลังกาย เล่นกีฬาและอื่นๆ ○ การเข้าถึงการศึกษา วัฒนธรรมและข้อมูลสารสนเทศ ○ การติดต่อกับครอบครัวและโลกภายนอก ○ การเข้าถึงทนายความหรือที่ปรึกษาทางกฎหมาย ○ วินัยและการลงโทษ ○ การเป็นแรงงานในเรือนจำ ○ ปัจจัยทางเพศสภาพของผู้ต้องขังหญิง ● บัญญัติข้อห้ามดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> ○ ห้ามการใช้โซ่ตรวนหรือการตีตรวนด้วยเครื่องมืออื่นใดระหว่างการควบคุมตัว ○ ห้ามการขังเดี่ยวเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ○ ห้ามการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ○ ห้ามใช้เป็นแรงงานให้ทำงานหนัก⁴⁹ 			

49 โปรดดู หลักการที่ 71 – 76 ของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) และอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศที่ 29 และ 105

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
4.	กฎหมายได้มีข้อกำหนดให้สถานที่ควบคุมตัวต้องจัดให้มีเอกสารมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกควบคุมตัวหรือไม่			
5.	กฎหมายได้บัญญัติให้มีกลไกอิสระในการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสถานที่ควบคุมตัวไว้หรือไม่			
6.	กฎหมายได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบศูนย์ควบคุมตัวต้องได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมหรือไม่			
7.	รัฐธรรมนูญหรือรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติให้มีกลไกอิสระที่มีอำนาจติดตามตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวหรือไม่			

ข. การปรับปรุงแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับคืนสู่สังคม

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้เน้นย้ำว่า ระบบราชทัณฑ์ไม่ควรเป็นไปเพื่อการแก้แค้นเพียงอย่างเดียว แต่ควรต้องมุ่งให้เป็นการปรับปรุงแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับคืนสู่สังคมได้อีกด้วย คณะกรรมการยังได้ผลักดันให้รัฐนำมาตรการมาปรับใช้โดยให้การเรียนรู้ การศึกษาและการ

ศึกษาเพิ่มเติม การฝึกอาชีพและการฝึกอบรม เป็นต้น คณะกรรมการยังได้แนะนำให้ใช้มาตรการลงโทษทางเลือก เช่น การให้บริการชุมชน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (reformatory justice)⁵⁰

ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับมาตรการที่มีใช้การคุมขัง หรือ ข้อกำหนดโตเกียว (UN Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures หรือ Tokyo Rules)⁵¹ ได้ให้แนวทางเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ที่สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice)

---

50 โปรดดู ข้อสังเกตเชิงสรุปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1998 (UN Doc. CCPR/C/79/Add.99)

51 ซึ่งสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้มติรับรองที่ 45/110 เมื่อ 14 ธันวาคม 1990

สิทธิในเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย (Rights to Freedom of Movement)

ข้อ 12 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 27 (CCPR)

1. บุคคลทุกคนที่อยู่ในดินแดนของรัฐใดโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมมีสิทธิในเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในดินแดนของรัฐนั้น
2. บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีจะออกจากประเทศใดๆ รวมทั้งประเทศของตนได้
3. สิทธิดังกล่าวข้างต้นไม่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดใดๆ เว้นแต่เป็นข้อจำกัดตามกฎหมาย และที่จำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชนหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และข้อจำกัดนั้นสอดคล้องกับสิทธิอื่นๆ ที่รับรองไว้ในกติกา
4. บุคคลจะถูกกลั่นแกล้งสิทธิในการเดินทางเข้าประเทศของตนโดยอำเภอใจมิได้

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 12

ก. เสรีภาพในการเคลื่อนย้าย

บุคคลทุกคนที่อยู่ในดินแดนของรัฐโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมมีสิทธิที่จะเคลื่อนย้ายอย่างเสรีภายในดินแดนของรัฐนั้น และตั้งถิ่นฐานในสถานที่ที่ตนเลือกเอง การรับประกันสิทธินี้มีแก่บุคคลทุกคนซึ่งรวมทั้งคนต่างด้าวหรือคนต่างชาตินที่พำนักอยู่ในดินแดนของรัฐโดยเป็นไปตามกฎหมายที่ดิน

ข้อ 12(2) รับประกันสิทธิในการออกนอกประเทศหรือเดินทางไปต่างประเทศ

ข้อ 12(4) รับประกันสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะเดินทางกลับเข้าประเทศตนหลังจากออกนอกประเทศ รัฐต้องผูกพันตามพันธกรณีที่จะไม่ทอดถอนสิทธิดังกล่าวของบุคคลสัญชาติโดยอำเภอใจ หรือขับไล่บุคคลหนึ่งบุคคลใดไปยังประเทศที่สามโดยอำเภอใจ รวมทั้งป้องกันมิให้ผู้นั้นกลับคืนสู่ประเทศของตน

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันสิทธิของบุคคลทุกคนที่อยู่ในดินแดนของรัฐโดยชอบด้วยกฎหมายดังต่อไปนี้ไว้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • สิทธิที่จะเคลื่อนย้ายโดยอิสระภายในดินแดนของรัฐ • สิทธิที่จะตัดสินใจเลือกถิ่นที่อยู่ได้โดยเสรี 			
2.	รัฐธรรมนูญได้รับประกันสิทธิของพลเมืองทุกคนในการเดินทางไปยังประเทศอื่นและเดินทางกลับเข้าประเทศได้อย่างเสรีหรือไม่			ในการที่จะเอื้อต่อการใช้สิทธิดังกล่าว รัฐต้องสร้างระบบและโครงสร้างที่จะทำให้บุคคลทุกคนมีเอกสารเดินทางที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถเดินทางออกนอกประเทศและเดินทางกลับเข้ามาในประเทศได้อย่างอิสระ
3.	กฎหมายได้บัญญัติให้การกระทำที่เป็น "การแทรกแซงเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายของบุคคลอื่น" ที่นอกเหนือจากกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นความผิดที่อาจถูกลงโทษได้ตามกฎหมายอาญาหรือไม่			

ข. การจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย

สิทธิในเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายตามข้อ 12 ของกติกานั้นมิได้เป็นสิทธิเด็ดขาด รัฐอาจจำกัดการใช้สิทธิดังกล่าวได้ โดยข้อ 12(3) ของกติกาได้ให้แนวทางในการจำกัดการใช้สิทธิดังกล่าวไว้

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
<p>การจำกัดสิทธิต้องมีบทบัญญัติกฎหมายรองรับ และต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย (<i>legitimate purpose</i>) และต้องเป็นไปอย่างจำเป็น (<i>necessary</i>) และได้สัดส่วน (<i>proportional</i>)</p>				
4.	<p>รัฐธรรมนูญได้บัญญัติมูลเหตุแห่งการจำกัดสิทธิไว้หรือไม่</p> <p>มูลเหตุของการจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นไปเพื่อคุ้มครองกรณีดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความมั่นคงของชาติ • ความสงบเรียบร้อย • การสาธารณสุข • ศีลธรรมอันดี • สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น 			<p>มีการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายหรือไม่ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่อะไรบ้าง</p> <p>วัตถุประสงค์ของมาตรการดังกล่าวได้แก่อะไรบ้าง</p> <p>มาตรการดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วนหรือไม่</p>
5.	<p>รัฐธรรมนูญได้วางหลักในการจำกัดสิทธิดังต่อไปนี้ไว้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ต้องมีกฎหมายบัญญัติ • ต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วนโดยสภาพ และ • ต้องสอดคล้องกับสิทธิอื่นๆ ที่ได้รับรองไว้ตามกติกา (ICCPR) 			

เสรีภาพจากการถูกเนรเทศโดยอำเภอใจ (Freedom from Arbitrary Deportation)

ข้อ 13 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 15 (CCPR)

คนต่างด้าวผู้อยู่ในดินแดนของรัฐภาคีแห่งกติกานี้โดยชอบด้วยกฎหมายอาจถูกไล่ออกจากรัฐนั้นได้โดยคำวินิจฉัยอันได้มาตามกฎหมายเท่านั้น และผู้นั้นย่อมได้รับอนุญาตให้ชี้แจงแสดงเหตุผลคัดค้านการขับไล่ออกจากรัฐนั้นและขอให้มีการทบทวนเรื่องของตนโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ หรือบุคคล หรือคณะบุคคล ที่ได้แต่งตั้งขึ้นเฉพาะการนี้โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ โดยได้รับอนุญาตให้มีผู้แทนเพื่อวัตถุประสงค์ข้างต้นได้วันแต่ในกรณีที่มีเหตุผลจำเป็นอย่างอื่นด้านความมั่นคงแห่งชาติ

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 17: ในขณะที่คณะกรรมการรับทราบการให้ความมั่นใจของคณะผู้แทนไทยว่า ขณะนี้กำลังอยู่ในขั้นตอนการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจังหวัดด้านการรับผู้ลี้ภัย คณะกรรมการมีความกังวลต่อการขาดกระบวนการพิจารณาจากผู้แสวงหาที่ลี้ภัยอย่างเป็นระบบ คณะกรรมการมีความกังวลต่อแผนการเคลื่อนย้ายผู้อพยพเมื่อเดือนมีนาคม 2558 ซึ่งทำให้ผู้ลี้ภัยชาวพม่าทั้งหมดในรัฐภาคีต้องย้ายไปอยู่ที่ค่ายต่างๆ ใกล้เคียงแดนพม่า และผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามนั้นจะถือว่าเป็นผู้ย้ายถิ่นผิดกฎหมาย และจะถูกผลักดันกลับประเทศพม่า นอกจากนี้ คณะกรรมการมีความกังวลต่อสถานการณ์ที่น่าสลดหดหู่ของคนม้งที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งส่วนมากเป็นผู้หญิงและเด็ก ที่ไม่ถือว่าเป็นผู้ลี้ภัยโดยรัฐภาคี ซึ่งกำลังจะเผชิญกับการถูกผลักดันที่เกรงว่าหากผลักดันไปอาจถูกฆ่าได้ ทำยนี้ คณะกรรมการมีความกังวลต่อกระบวนการกลั่นกรองและการผลักดันในปัจจุบัน ที่ไม่มีมาตรการรับรองว่ามีการเคารพสิทธิต่างๆ ที่กติกาให้การคุ้มครอง (ข้อ 7 และข้อ 13) รัฐภาคีควรสร้างความมั่นใจว่าจะมีการจัดทำกลไกที่ห้ามการส่งผู้ร้ายข้ามแดน การผลักดัน หรือการบังคับให้คนต่างด้าวกลับประเทศ ที่ซึ่งพวกเขาหรือเธอมีความเสี่ยงจะถูกกระทำทารุณ หรือได้รับการปฏิบัติที่โหดร้าย รวมทั้งสิทธิที่จะร้องขอให้ศาลเข้าตรวจสอบ

การกระทำของรัฐบาลโดยชะลอการบังคับระหว่างรอผลการพิจารณา รัฐภาคีควรทบทวนพันธกรณีของตนในการเคารพหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศอันได้แก่หลักการไม่ผลักดันกลับไปเผชิญอันตราย (principle of non-refoulement)

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 13

ก. คຸ້ມครองคนต่างด้าวจากการถูกเนรเทศโดยอำเภอใจ

ข้อ 13 ให้ความคุ้มครองคนต่างด้าวที่เข้ามาในดินแดนของรัฐโดยชอบด้วยกฎหมายจากการถูกเนรเทศโดยอำเภอใจด้วยการรับประกันสิทธิบางประการในกระบวนการพิจารณา

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	กฎหมายได้บัญญัติให้มีกระบวนการพิจารณาเพื่อเนรเทศคนต่างด้าวที่อยู่ในดินแดนของรัฐโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่			
2.	กฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้คนต่างด้าวมีสิทธิดังต่อไปนี้โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ เชื้อชาติหรือศาสนาหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • สิทธิที่จะให้คดีของตนเกี่ยวกับการถูกเนรเทศนั้นได้รับการทบทวนจากหน่วยงานที่มีอำนาจ • สิทธิที่จะเข้าถึงตัวแทนทางกฎหมายเพื่อที่จะได้ชี้แจงแสดงเหตุผลคัดค้านการถูกเนรเทศดังกล่าว 			

ข. พันธกรณีของรัฐที่จะไม่เนรเทศคนต่างด้าวไปยังประเทศที่ผู้นั้นอาจถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรง

กล่าวสำหรับบรรทัดฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน รัฐมีพันธกรณีที่จะไม่ขับไล่คนต่างด้าว หากว่ามีภัยอันตรายที่ผู้นั้นอาจถูกทรมานหรือถูกคุกคามถึงชีวิตในประเทศที่ผู้นั้นถูกส่งตัวกลับไป

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
4.	กฎหมายเกี่ยวกับการเนรเทศคนต่างด้าวได้บัญญัติไว้หรือไม่ที่ห้ามรัฐเนรเทศบุคคลใดๆ หากว่ามีภัยอันตรายที่บุคคลดังกล่าวอาจถูกทรมานหรือถูกคุกคามถึงชีวิตหรือถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรงในประเทศที่บุคคลดังกล่าวถูกส่งตัวกลับ			

สิทธิในการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Rights to Fair Trial)

ข้อ 14 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไป 32 (CCPR)

1. บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีอำนาจ มีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วนก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในเรื่องชีวิตส่วนตัวของคู่กรณี หรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งเมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญา หรือคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน หรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของคู่สมรสในเรื่องการเป็นผู้ปกครองเด็ก
2. บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด
3. ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค
  - ก. สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้
  - ข. สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้
  - ค. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น
  - ง. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายที่ตนเลือก สิทธิที่บุคคลจะได้รับแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใดๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยปราศจากค่าตอบแทนในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน
  - จ. สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรักษ์ต่อตน
  - ฉ. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

- ช. สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง หรือให้สารภาพผิด
4. ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น
  5. บุคคลทุกคนที่ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะให้คณะตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคำพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย
  6. เมื่อบุคคลใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษในความผิดอาญา และภายหลังจากนั้นมีการกลับคำพิพากษาที่ให้ลงโทษบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นได้รับอภัยโทษ โดยเหตุที่มีข้อเท็จจริงใหม่หรือมีข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบใหม่ อันแสดงให้เห็นว่าได้มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่มีชอบ บุคคลที่ได้รับการชดเชยข้อเท็จจริงที่ยังไม่รู้ให้ทันเวลาเป็นผลจากบุคคลนั้นทั้งหมด หรือบางส่วน
  7. บุคคลย่อมไม่ถูกพิจารณา หรือลงโทษซ้ำในความผิดซึ่งบุคคลนั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ หรือให้ปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 14

ข้อ 14 รับประกันสิทธิในการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (the rights to fair trial) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มีประสิทธิผลนั้นขึ้นอยู่กับการที่บุคคลทุกคนเข้าถึงศาลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีเขตอำนาจ เป็นอิสระ และเป็นกลาง ซึ่งสามารถบริหารงานยุติธรรมได้อย่างเป็นธรรม (ตัวชี้วัดเกี่ยวกับสิทธิในการดำเนินคดีที่เป็นธรรมในคดีเด็กและเยาวชนจะปรากฏรายละเอียดในส่วนคู่มือว่าด้วยอนุสัญญาสิทธิเด็ก)

สิทธิในการดำเนินคดีที่เป็นธรรมในทุกศาลนั้น หมายความว่ารวมถึง ศาลเด็กและเยาวชน ศาลแรงงาน ศาลทหาร และอื่นๆ

ก. ความเสมอภาคต่อหน้าศาล

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองให้บุคคลทุกคนมีสิทธิในความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย (the right to equality before law) และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (the right to equal protection of the law) ไว้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> กฎหมายได้บัญญัติให้บุคคลทุกคนมีสิทธิเข้าถึงศาลโดยไม่มีภาระการปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ สัญชาติ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความเห็นทางการเมือง และเหตุประการอื่นหรือไม่ 			

ข. สิทธิก่อนการพิจารณาคดี (ให้ทบทวนในส่วนของข้อ 9 ของกติกาประกอบด้วย)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
สิทธิที่จะได้รับแจ้งถึงสภาพและเหตุแห่งความผิดที่กล่าวหา				
2.	กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ต้องหาได้รับแจ้งถึงสภาพและเหตุแห่งความผิดที่กล่าวหาโดยพลันไว้หรือไม่ <p>กฎหมายได้บัญญัติถึงประเด็นดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> การแจ้งข้อหาต้องเป็นภาษาที่ผู้ต้องหาเข้าใจได้ ข้อหาต้องประกอบด้วยบทกฎหมายและข้อเท็จจริงที่เป็นฐานของข้อหา ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อหาโดยเร็วที่สุดในคราวแรกที่เจ้าพนักงานผู้รับ 			โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องหาสามารถคัดค้านการควบคุมตัวหรือเตรียมการต่อสู้คดีได้

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	ผิดขอบใตยี่นหรือลงทะเบียน			
การเปิดเผยข้อมูลหรือสิทธิที่จะได้รับการอำนวยความสะดวกเพื่อเตรียมการสูคคี				
3.	<p>กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ต้องหามีเวลาเพียงพอที่จะได้เข้าถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่จะใช้เพื่อพิสูจน์คดีหรือไม่ โดยเอกสารดังกล่าวหมายรวมถึง</p> <ul style="list-style-type: none"> • รายการและข้อมูลพยานบุคคล • เอกสารและหลักฐานอื่นที่มุ่งใช้ในการดำเนินคดี (หลักฐานที่มุ่งจะเอาผิด) • ข้อมูลอื่นที่นำไปสู่การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา (หลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ความบริสุทธิ์) • ข้อมูลที่อาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่จะใช้ในการดำเนินคดี 			
4.	กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ต้องหา/ผู้ถูกควบคุมตัวมีโอกาสปรึกษาทนายความโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและเป็นความลับหรือไม่			

ค. สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	สิทธิในการดำเนินคดีที่เป็นธรรมโดยองค์คณะตุลาการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีเขตอำนาจ เป็นอิสระและเป็นกลาง			
5.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันสิทธิในการดำเนินคดีโดยองค์คณะตุลาการที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีเขตอำนาจ เป็นอิสระและเป็นกลางหรือไม่			
6.	<p>กฎหมายได้บัญญัติรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในประเด็นดังนี้ไว้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • คุณสมบัติและกระบวนการแต่งตั้งผู้พิพากษา • มาตรการคุ้มครองมิให้มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาโดยมีมูลเหตุจูงใจที่ไม่เหมาะสม • การคัดเลือกผู้พิพากษาโดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือความเห็นอย่างอื่น เป็นต้น (ข้อกำหนดที่ให้ผู้พิพากษาต้องมีสัญชาติของรัฐนั้นไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยสภาพ) • ความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน • ค่าตอบแทน • เงื่อนไขในการเลื่อนตำแหน่งและการโยกย้าย • เงื่อนไขในการชะลอหรือยุติการทำหน้าที่ 			<p>ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษาหมายถึง รวมถึง การแบ่งแยกอำนาจ (separation of powers) ซึ่งจะคุ้มครองผู้พิพากษาจากอิทธิพลหรือการแทรกแซงจากภายนอก ความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน และค่าตอบแทนที่เหมาะสม</p> <p>โปรดพิจารณา: หลักการพื้นฐานว่าด้วยความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ค.ศ. 1985 (Basic Principles of the Independence of the Judiciary) และหลักการ บังกอลอร์ ค.ศ. 2006 (Bangalore Principles - Strengthening Basic Principles of Judicial Conduct)</p>

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย				
7.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าศาลหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายได้บัญญัติเป็นหลักการทั่วไปให้สื่อมวลชนและสาธารณชนสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีชั้นศาลไว้หรือไม่ • ในกรณีที่สื่อมวลชนและสาธารณชนถูกจำกัดมิให้เข้าฟังการพิจารณาคดีชั้นศาลเพื่อประโยชน์ด้านการรักษาความมั่นคงภายในหรือประโยชน์ในความเป็นส่วนตัวของคุณความนั้น กฎหมายได้บัญญัติให้ศาลต้องแสดงเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรถึงการจำกัดการเข้าร่วมของสื่อมวลชนและสาธารณชนดังกล่าวไว้หรือไม่ 			
สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด				
8.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันให้จำเลยทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ต่อศาลได้ว่ามีความผิดหรือไม่			สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดนั้น ถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลบังคับในทุกเวลาและในทุกสถานการณ์

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
9.	กฎหมายได้บัญญัติให้ภาระการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยตกอยู่กับผู้ฟ้องคดีหรือไม่			ในคดีบางประเภท เช่น คดีข่มขืน กฎหมายอาจกำหนดให้จำเลยต้องมีข้อชี้แจงบางประการอันเป็นส่วนประกอบในฐานความผิดนั้น ข้อกำหนดดังกล่าวในกฎหมายเรียกว่า "ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย" (statutory presumption) ซึ่งเป็นบทสันนิษฐานที่ผลักภาระการพิสูจน์จากผู้ฟ้องคดีไปยังจำเลย ในการนี้ เพื่อให้ยังสอดคล้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (principle of presumption of innocence) ข้อสันนิษฐานดังกล่าวต้องมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายและต้องมีการบังคับใช้อย่างจำกัด
10.	กฎหมายได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานซึ่งรวมทั้งพนักงานอัยการ ตำรวจ และเจ้าหน้าที่รัฐ งดเว้นที่จะแถลงความเห็นเกี่ยวกับความมีผิดของจำเลยก่อนที่กระบวนการดำเนินคดีอาญาเสร็จสิ้นหรือไม่			
สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้มีคำให้การที่เป็นปรปักษ์แก่ตนเอง				
11.	กฎหมายได้บัญญัติให้จำเลยต้องไม่ถูกบังคับให้มีคำให้การที่เป็นปรปักษ์แก่ตนเองไว้หรือไม่			
12.	กฎหมายได้บัญญัติห้ามการรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลกรณีคำให้การนั้น			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	ได้มาจากการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้ายหรือการขู่เข็ญไว้หรือไม่			
สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยมิชักช้าเกินสมควร				
13.	รัฐธรรมนูญ/กฎหมายได้บัญญัติรับประกันสิทธิจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาโดยมิชักช้าเกินสมควรไว้หรือไม่			การรับประกันสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยมิชักช้าเกินสมควรนั้น กำหนดให้รัฐต้องจัดการและจัดสรรทรัพยากรในระบบกฎหมายของรัฐอย่างเพียงพอเหมาะสม ความล่าช้าที่เกินสมควรนั้นอาจเกิดจากปริมาณงานสะสมค้างคั่งอยู่ในศาลหรือการขาดแคลนผู้พิพากษา
สิทธิในการต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยผ่านทนายความ				
14.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยผ่านทนายความไว้หรือไม่			
15.	กฎหมายได้รับประกันสิทธิของจำเลยและทนายความที่จะต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาลในทุกครั้งที่มีการพิจารณาคดีหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ที่ให้เจ้าพนักงานต้องแจ้งภายในเวลาอันเหมาะสมถึงวันเวลาและสถานที่ในการพิจารณาคดีแก่จำเลยและทนายความของฝ่ายจำเลย รวมทั้งเชิญจำเลยให้เข้าร่วมการ 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	พิจารณาคดี			
16.	กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ในกรณีที่จำเลยไม่สามารถที่จะมีทนายความหรือเป็นกรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลหรือหน่วยงานด้านการช่วยเหลือทางกฎหมายต้องจัดให้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่จำเลยโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ⁵²			ทนายความที่จัดให้แก่จำเลยในการช่วยเหลือทางกฎหมาย (legal aid) ควรต้องปรากฏตัวในทุกขั้นตอนที่จำเป็น ขั้นตอนที่จำเป็นนั้น รวมถึง ทุกขั้นตอนในกระบวนการพิจารณาทางอาญาที่จำเป็นต้องได้รับคำปรึกษาทางกฎหมายเพื่อประกันสิทธิของจำเลยตามหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (fair trial) หรือ ทุกขั้นตอนที่เมื่อไม่มีทนายความแล้วอาจลดคุณภาพในการเตรียมคดีหรือการต่อสู้คดี ⁵³
17.	กฎหมายได้บัญญัติให้จำเลยต้องได้รับโอกาสที่จะติดต่อสื่อสารกับทนายความโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและเป็นไปโดยลับหรือไม่			
สิทธิที่จะเรียกและถามค้ำพยาน				

52 โปรดดู หลักการและแนวปฏิบัติสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ค.ศ. 2013 (United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems)

53 อ่างแล้ว, แนวปฏิบัติที่ 45(ดี)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
18.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันสิทธิของจำเลยที่จะเรียกพยานบุคคลมาแสดงได้หรือไม่			
19.	กฎหมายได้บัญญัติให้จำเลยมีอำนาจที่จะให้พยานมาเบิกความอย่างเท่าเทียมกับอำนาจของพนักงานอัยการหรือไม่			
20.	กฎหมายบัญญัติให้จำเลยมีเวลาเพียงพอและได้รับการอำนวยความสะดวกในการถามค้านพยานที่พนักงานอัยการนำเสนอหรือไม่			พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องแจ้งจำเลยล่วงหน้าอย่างเพียงพอถึงพยานบุคคลที่มุ่งจะเรียกมาเบิกความต่อศาล
21.	กฎหมายบัญญัติให้มีการคุ้มครองพยานหรือไม่ เพื่อให้เป็นพยานได้โดยปราศจากความกลัวหรือการถูกบังคับขู่เข็ญ			
สิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือนานล่าม				
22.	<p>ในกรณีที่จำเลยไม่เข้าใจหรือไม่สามารถพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้ กฎหมายได้รับรองให้จำเลยมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือนานล่ามโดยไม่คิดมูลค่าหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • สิทธิดังกล่าวมีให้แก่บุคคลทุกคนที่ไม่เข้าใจภาษาที่ใช้ในศาลไม่ว่าจะมีสัญชาติใดก็ตามใช่หรือไม่ 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> กฎหมายได้บัญญัติไว้หรือไม่ให้เอกสารทุกฉบับซึ่งมีความจำเป็นที่จำเป็นจะต้องเข้าใจเพื่อให้สามารถต่อสู้คดีได้ ต้องมีการแปลโดยไม่มีค่าใช้จ่ายและภายในเวลาอันสมควร 			
สิทธิที่จะได้รับฟังคำพิพากษาโดยเปิดเผย				
23.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนผู้ถูกพิจารณาคดีในศาลที่จะได้รับฟังเหตุผลประกอบคำพิพากษาหรือไม่			สิทธิที่จะได้รับฟังคำพิพากษาโดยเปิดเผยเป็นหัวใจสำคัญของหลักนิติธรรม (the rule of law) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อคุ้มครองมิให้มีการกระทำโดยอำเภอใจ ในคดีอาญานั้น เหตุผลประกอบคำพิพากษาจะทำให้จำเลยและสาธารณชนได้รับทราบถึงเหตุผลในการพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้อง เหตุผลประกอบคำพิพากษานั้นจำเป็นอย่างยิ่งต่อการใช้สิทธิอุทธรณ์
24.	กฎหมายได้บัญญัติให้คำพิพากษาในคดีอาญาต้องกระทำโดยเปิดเผยหรือไม่			

ง. สิทธิหลังการพิจารณาคดี

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
สิทธิอุทธรณ์				

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
25.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันให้บุคคลทุกคนที่ศาลได้พิพากษาลงโทษในคดีอาญามีสิทธิที่จะให้มีการทบทวนคำพิพากษาและบทลงโทษโดยคณะตุลาการระดับสูงขึ้นไปหรือไม่			
26.	ระบบบริหารงานยุติธรรมได้กำหนดให้การตรวจสอบของฝ่ายตุลาการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคำพิพากษาและบทลงโทษต้องมีอย่างน้อยสองลำดับชั้นหรือไม่			
กฎในการไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำ (Double Jeopardy)				
27.	กฎหมายได้บัญญัติให้บุคคลไม่อาจถูกดำเนินคดีซ้ำในความผิดฐานเดิมซึ่งศาลได้พิพากษาลงโทษหรือยกฟ้องไปแล้วหรือไม่			ข้อยกเว้นที่จะสามารถทำได้มีเพียงข้อเดียวคือกรณีที่ได้อันพบข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ที่แสดงว่ามีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมมิชอบ

จ. สิทธิที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมมิชอบ

สิทธิดังกล่าวนี้แตกต่างจากสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการควบคุมตัวโดยมิชอบ สิทธิดังกล่าวนี้มีแก่บุคคลที่เข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ก. ผู้ที่ถูกศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดอาญา และ
- ข. ผู้นั้นถูกลงโทษอันเป็นผลมาจากคำพิพากษานั้น และ

ค. มีการกลับคำพิพากษาหรือคำขอภัยโทษอันเนื่องมาจากการค้นพบข้อเท็จจริงใหม่ที่แสดงว่ามีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่มีชอบ (miscarriage of justice)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
28.	กฎหมายได้รับรองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาจากการถูกพิพากษาและลงโทษอันเป็นผลจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมมีชอบหรือไม่			

เสรีภาพตามหลักกฎหมายที่เป็นโทษไม่มีผลบังคับย้อนหลัง (Freedom from Ex-Post Facto Laws)

ข้อ 15 ของกติกา (ICCPR)

1. บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดทางอาญา เพราะกระทำหรืองดเว้นกระทำการใดซึ่งในขณะที่กระทำไม่มีความผิดอาญาตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ และจะลงโทษให้หนักกว่าโทษที่มีอยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดอาญาไม่ได้ หากภายหลังการกระทำความผิดนั้นได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดโทษเบาลง ผู้กระทำผิดย่อมได้รับประโยชน์จากบทบัญญัตินั้น
2. ความในข้อนี้ย่อมไม่กระทบต่อการพิจารณาคดี และการลงโทษบุคคลซึ่งได้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดอันเป็นความผิดอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไปอันเป็นที่รับรองโดยประชาคมนานาชาติในขณะที่มีการกระทำนั้น

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 15

ข้อ 15 รับรองหลักห้ามย้อนหลังในกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นสิทธิเด็ดขาดที่ไม่อาจถูกงดเว้นได้

ข้อห้ามตามข้อ 15 ของกติกานี้สนับสนุนหลักการทางกฎหมายอาญาที่ว่า "ไม่มีความผิดเว้นแต่มีกฎหมายกำหนด" (no crime except in accordance with law) และ "ไม่มีการลงโทษเว้นแต่มีกฎหมายกำหนด" (no punishment except in accordance with law)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ให้ทุกเวลารวมทั้งในภาวะฉุกเฉิน ไม่มีผู้ใดจะมีความผิดอาญาสำหรับการกระทำหรืองดเว้นกระทำการซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด ณ เวลาดังกล่าว			หมายเหตุ: บุคคลอาจถูกดำเนินคดีได้หากต้องหาว่ากระทำการที่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศในเวลาที่การกระทำเกิดขึ้น แม้ว่ากระทำความผิดนั้นยังมีได้เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในประเทศก็ตาม อาทิ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เป็นต้น เช่น

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
				เดียวกัน ในคดีการสูญหายโดยถูกบังคับ (enforced disappearance) ความผิดดังกล่าวยังคงเป็นความผิดต่อเนื่องจวบจนชะตากรรมและที่อยู่ของผู้หายสาบสูญจะถูกเปิดเผย
2.	กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ว่า มิให้ลงโทษหนักกว่าบทกำหนดโทษที่ใช้บังคับขณะที่ความผิดนั้นได้กระทำลง			
3.	กฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ว่า หากต่อมาภายหลังการกระทำ ความผิด กฎหมายได้แก้ไขให้ความผิดนั้นมีบทกำหนดโทษที่เบาลงแล้ว จำเลยต้องได้รับประโยชน์จากบทกำหนดโทษที่เป็นคุณดังกล่าว			

สิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy)

ข้อ 17 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 16 (CCPR)

1. บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ และจะถูกกลบหลู่เกียรติและชื่อเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้
2. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซงหรือกลบหลู่เช่นว่านั้น

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 17

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ชี้แจงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวว่าหมายถึงบรรยากาศที่ล้อมรอบชีวิตของบุคคลหนึ่ง ๆ ซึ่งผู้หนึ่งสามารถแสดงความเป็นตัวตนได้อย่างเสรี⁵⁴

ความคุ้มครองมิให้ถูกแทรกแซงโดยพลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อ 17 ระบุว่า การแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวจะสามารถกระทำได้อีกต่อเมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมาย โดยกฎหมายดังกล่าวต้องบัญญัติถึงรายละเอียดของพฤติการณ์ที่อาจเข้าแทรกแซงไว้อย่างชัดเจน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้อธิบายต่อไปว่า แม้จะมีบทกฎหมายที่อนุญาตให้มีการแทรกแซง แต่การดังกล่าวยังต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกติการะหว่างประเทศ (ICCPR) ด้วย อีกทั้งยังต้องเป็นเหตุเป็นผลสำหรับพฤติการณ์นั้น ๆ

---

54 โปรดดู Coeriel and Aurik v. the Netherland (453/91)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลทุกคนไว้หรือไม่			
2.	<p>มีกฎหมายใดบ้างหรือไม่ที่รัฐสามารถจำกัดสิทธิในความเป็นส่วนตัว</p> <ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายดังกล่าวได้ระบุรายละเอียดของพฤติการณ์ที่อาจมีการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ • กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงวิธีปฏิบัติในการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวไว้หรือไม่ • กฎหมายได้บัญญัติถึงหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการทบทวนและควบคุมการแทรกแซงดังกล่าวไว้หรือไม่ 			
3.	<p>มีกฎหมายที่เปิดให้รัฐสามารถรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลบ้างหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายดังกล่าวได้ระบุถึงวัตถุประสงค์หรือจุดประสงค์ของการใช้ข้อมูลที่รวบรวมไว้หรือไม่ • วัตถุประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกติการะหว่างประเทศ (ICCPR) หรือไม่ • กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลข้อมูลดังกล่าวหรือไม่ • กฎหมายดังกล่าวได้ให้โอกาสแก่ปัจเจกบุคคลในการแก้ไขหรือลบข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ 			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
4.	มีกฎหมายใดบ้างที่คุ้มครองบุคคลจากการถูกแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัว โดยภาคเอกชน			

สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา (Right to Freedom of Thought, Conscience and Religion)

ข้อ 18 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 22 (CCPR)

1. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิดเห็น มโนธรรมและศาสนา สิทธินี้ย่อมรวมถึงเสรีภาพในการมีหรือนับถือศาสนา หรือมีความเชื่อตามคตินิยมของตน และเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา หรือความเชื่อของตนโดยการสักการบูชา การปฏิบัติ การประกอบพิธีกรรม และการสอนไม่ว่าโดยลำพังตัวเอง หรือในชุมชนร่วมกับผู้อื่น และไม่ว่าต่อสาธารณชนหรือเป็นการส่วนตัว
2. บุคคลจะถูกบีบบังคับให้เสื่อมเสียเสรีภาพในการมีหรือนับถือศาสนาหรือความเชื่อตามคตินิยมของตนมิได้
3. เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา หรือความเชื่อของบุคคลอาจอยู่ภายใต้บังคับแห่งข้อจำกัดเฉพาะที่บัญญัติโดยกฎหมาย และตามความจำเป็นเพื่อรักษาความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย สุขอนามัย หรือศีลธรรมของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของบุคคลอื่นๆ เท่านั้น
4. รัฐบาลที่แห่งกติกานี้รับที่จะเคารพเสรีภาพของบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมายในการให้การศึกษาทางศาสนาและศีลธรรมแก่เด็กตามความเชื่อของตน

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 18

ก. เสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา

สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนาครอบคลุมถึงการมีหรือนับถือศาสนาหรือความเชื่อตามคตินิยมของตน ไม่ว่าจะแสดงออกโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่นในชุมชน ข้อ 18(2) ห้ามการบีบบังคับให้เสื่อมเสียสิทธิในการมีหรือนับถือศาสนาหรือความเชื่อ ข้อห้ามนี้เป็นมาตรการเชิงคุ้มครองสำคัญที่มีให้

แทรกแซงสิทธิในการนับถือศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มอื่นใด เพื่อให้สามารถใช้สิทธิดังที่ได้รับประกันไว้ในข้อ 18 นี้ และยังคงคุ้มครองมิให้เกิดการกระทำรุนแรงหรือการข่มเหงจากผู้อื่นในสังคมนั้น

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันสิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนาหรือไม่			
2.	กฎหมายเคารพสิทธิของบุคคลที่จะเปลี่ยนการนับถือศาสนาของตนหรือไม่			

ข. เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อ

เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อโดยการสักการะบูชา การปฏิบัติ การประกอบพิธีกรรมและการสอนนั้น มีขอบเขตครอบคลุมการกระทำตามความหมายอย่างกว้าง แนวคิดเกี่ยวกับการสักการะบูชายังขยายความรวมถึงพิธีการหรือพิธีกรรมทางศาสนาที่เป็นการแสดงออกโดยตรง และที่เป็นความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ รวมกัน ซึ่งรวมทั้ง อาคารหรือสถานที่ในการสักการะบูชา การใช้บทธวดและวัตถุบูชา การแสดงเครื่องหมาย และการประกอบพิธีกรรมในวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันหยุดพักผ่อน

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
3.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับประกันสิทธิของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะตั้งสถาบันเพื่อแสดงออกและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือตามความเชื่อของตนหรือไม่			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
4.	กฎหมายได้บัญญัติให้ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถที่จะจัดตั้งสถาบันเพื่อ ให้การศึกษาด้านศาสนาหรือตามความเชื่อของตนไว้หรือไม่			

ค. การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อ

สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนาเป็นสิทธิเด็ดขาดที่ไม่อาจถูกงดเว้นได้ การงดเว้นการใช้สิทธิดังกล่าวนี้ไม่อาจกระทำได้แม้ใน
ภาวะฉุกเฉินเพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการคุ้มครองความมั่นคงปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข ศีลธรรมของประชาชน และสิทธิและเสรีภาพของผู้
อื่น รัฐอาจมีกฎหมายที่จำกัดการใช้สิทธิดังกล่าวนี้ได้ แต่การจำกัดดังกล่าวนั้นต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็นและอย่างได้สัดส่วนโดยสภาพ

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
การจำกัดสิทธิต้องเป็นไปโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ต้องมีวัตถุประสงค์ชอบ และต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วน				
5.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเหตุที่อาจมีการจำกัดสิทธิไว้หรือไม่ เหตุในการจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นไปเพื่อคุ้มครองประเด็นดังต่อไปนี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • ความมั่นคงปลอดภัยสาธารณะ • ความสงบเรียบร้อย • การสาธารณสุข 			มีการจำกัดเสรีภาพในการนับถือศาสนาบ้างหรือไม่ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดดังกล่าว ได้แก่อะไรบ้าง วัตถุประสงค์ของมาตรการดังกล่าวคืออะไรบ้าง

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • คีลธรรมของประชาชน • สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น 			มาตรการดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย (legality) หลักความจำเป็น (necessity) และหลักความได้สัดส่วน (proportionality) หรือไม่
6.	<p>รัฐธรรมนูญมีหลักการในการจำกัดสิทธิดังนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ต้องมีบทบัญญัติกฎหมาย และ • ต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วนโดยสภาพ และ • ต้องไม่ขัดต่อสิทธิประการอื่นตามกติการะหว่างประเทศ (ICCPR) 			

สิทธิในเสรีภาพทางการพูดและการแสดงออก (Right to Freedom of Speech and Expression)

ข้อ 19 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 34 (CCPR)

ข้อ 20 ของกติกา

ข้อ 19

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง
2. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภทโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ ไม่ว่าด้วยวาจาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ในรูปแบบของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ตนเลือก
3. การใช้สิทธิตามที่บัญญัติในวรรค 2 ของข้อนี้ ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วย การใช้สิทธิดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในบางเรื่อง แต่ทั้งนี้ข้อจำกัดนั้นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นต่อ
  - ก. การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น
  - ข. การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน

ข้อ 20

1. การโฆษณาชวนเชื่อใดๆ เพื่อการสงคราม เป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย
2. การสนับสนุนให้เกิดความเกลียดชังในชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาซึ่งยั่วยุให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมาย

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

- ย่อหน้า 18: คณะกรรมการมีข้อกังวลที่มีรายงานต่าง ๆ ถึงการข่มขู่คุกคามและการก่อกวนนักข่าวท้องถิ่นและนักข่าวต่างประเทศ และผู้ทำงานด้านสื่ออย่างอื่น ซึ่งหมายรวมทั้งการถูกดำเนินคดีฐานหมิ่นประมาทที่มาจากกรณีทางการเมืองระดับสูง ทั้งยังมีข้อกังวลต่อผลกระทบของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีข้อกำหนดอันเข้มงวดต่อการใช้เสรีภาพสื่อ (ข้อ 19 ย่อหน้า 3) รัฐภาคีควรดำเนินมาตรการที่เพียงพอเหมาะสมเพื่อป้องกันการทำลายเสรีภาพในการแสดงออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการข่มขู่คุกคามและการก่อกวนบุคลากรทางด้านสื่อและนักข่าว และรับประกันว่ากรณีดังกล่าวจะได้รับการสืบสวนสอบสวนโดยพลันและมีการดำเนินการที่เหมาะสมต่อผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยมีต้องคำนึงถึงยศตำแหน่งหรือสถานะใด ๆ
- ย่อหน้า 19: ถึงแม้จะชื่นชมความปรารถนาดีของรัฐภาคีที่ยอมรับและสนับสนุนภาคประชาสังคม ซึ่งรวมทั้งองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ แต่คณะกรรมการยังคงมีข้อกังวลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจำนวนกับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและผู้นำชุมชน อันได้แก่ การข่มขู่คุกคาม และการทำร้ายด้วยวาจาและร่างกาย การทำให้หายสาบสูญโดยถูกบังคับ และการสังหารนอกระบบกฎหมาย (ข้อ 19 ข้อ 21 และข้อ 22) รัฐภาคีต้องดำเนินมาตรการเพื่อหยุดยั้งและคุ้มครองมิให้มีการคุกคามและทำร้ายนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและผู้นำชุมชนในทันที รัฐภาคีต้องสืบสวนสอบสวนอย่างเป็นระบบถึงการคุกคาม การก่อกวนและการทำร้ายต่าง ๆ ในทุกกรณีที่ได้รับรายงาน และต้องรับประกันให้มีการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายและครอบครัว

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 19 และ 20

เสรีภาพในการแสดงออกเป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งความสำเร็จของหลักความโปร่งใส (transparency) และหลักความพร้อมรับผิด (accountability) อันเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกนั้นเป็นฐานของการใช้สิทธิมนุษยชนประการอื่นได้โดยเต็มที่ ตัวอย่างเช่น เสรีภาพในการแสดงออกนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะนำมาสู่การใช้สิทธิในเสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม และสิทธิในการออกเสียง

ก. เสรีภาพทางการพูดและการแสดงออก

ข้อ 19 คຸ່ມครองสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยไมຸ່ถูกแทรกแซงและเสรีภาพในการแสดงออก

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ชี้แจงว่าสิทธิดังกล่าวนี้หมายรวมถึง การแสดงออกและการรับการติดต่อสื่อสารในทุกรูปแบบทั้งความคิดและความคิดเห็นที่สามารถถ่ายทอดไปยังผู้อื่นได้ ซึ่งรวมทั้งการอภิปรายทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นต่อกิจการสาธารณะ การสำรวจความคิดเห็น การถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชน การแสดงออกทางศิลปะวัฒนธรรม การสอน การอภิปรายเกี่ยวกับศาสนา การโฆษณาเพื่อการค้า เป็นต้น

รูปแบบของการแสดงออกและวิธีการสื่อออกไปนั้นได้รับการคุ้มครองตามข้อ 19 ซึ่งรูปแบบของการแสดงออกนั้นหมายรวมถึงการกระทำด้วยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษร และในรูปของงานศิลปะแขนงต่างๆ และวิธีการสื่อออกไปหมายรวมทั้งที่เป็นไปโดยหนังสือ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ โปสเตอร์ แผ่นป้ายขนาดใหญ่ การแต่งกาย การแสดงออกผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติรับรองสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกไว้หรือไม่			
2.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิเข้าถึงข้อมูลที่อยู่ภายใต้อำนาจควบคุมของรัฐหรือไม่			
3.	มีกฎหมายว่าด้วยสิทธิในข้อมูลบ้างหรือไม่ ⁵⁵			พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ.

55 โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับมาตรฐานสากลได้ในหลักการสากลว่าด้วยความมั่นคงของชาติและสิทธิในข้อมูล (Global Principles on National Security and the Right to Information หรือ “The Tshwane Principles”) ค.ศ. 2013 และสิทธิเข้าถึงข้อมูล (Right of access to information) โดยสำนักงานผู้แทนพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก (Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression), คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิภาคอเมริกา (Inter-American Commission on Human Rights), ค.ศ. 2009

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> กระบวนการเข้าถึงข้อมูลตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นสอดคล้องกับมาตรฐานสากลหรือไม่ กฎหมายได้บัญญัติให้มีข้อยกเว้นการใช้สิทธิเข้าถึงข้อมูลหรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ข้อยกเว้นดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรฐานสากลหรือไม่ กฎหมายได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องให้เหตุผลประกอบการปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลไว้ด้วยหรือไม่ กฎหมายได้บัญญัติหรือไม่ให้มีกลไกการอุทธรณ์ในกรณีที่มีการร้องขอข้อมูลนั้นถูกปฏิเสธ 			2540 <ul style="list-style-type: none"> บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรฐานสากลหรือไม่ มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่
4.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองเสรีภาพของนักข่าวและสื่อมวลชนอื่นไว้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> กรอบกฎหมายได้ช่วยสนับสนุนความเป็นพหุนิยมและความหลากหลายของสื่อมวลชนหรือไม่ 			พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551: วัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้คือการกำกับดูแลสื่อภาครัฐ ภาคเอกชน และสื่อชุมชน รวมทั้งรับประกันการดำเนินการของสื่อเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะและผู้รับชมรับฟัง <ul style="list-style-type: none"> กฎหมายดังกล่าวสนับสนุนเสรีภาพสื่อหรือไม่

ข. การยอมให้จำกัดเสรีภาพทางการพูดและการแสดงออก

ข้อ 19 ตระหนักว่าสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกนั้นย่อมมาพร้อมกับภาระหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษ และดังนั้นการจำกัดเสรีภาพในการพูดจึงอาจเกิดขึ้นได้

อย่างไรก็ดี คณะกรรมการตั้งข้อพิงระวังไว้ว่า การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกนั้นต้องไม่ถึงขนาดที่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิในตนเอง การจำกัดสิทธิไม่ควรจะสร้างบรรยากาศของการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของตนเอง (self-censorship) ข้อ 19 ได้คุ้มครองเสรีภาพในการพูดซึ่งหมายรวมถึง การพูดในเรื่องที่ไม่เป็นที่ยอมรับ หรือการพูดในบางเรื่องที่ประชาชนอาจรู้สึกต่อต้าน

การจำกัดการพูดอาจกระทำได้ในกรณีที่กระทบต่อคุณค่าเกี่ยวกับสิทธิในชื่อเสียงของผู้อื่น ความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน รัฐยังต้องแสดงว่าปัญหาการจำกัดสิทธิดังกล่าวนั้นต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและได้สัดส่วนด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในความเห็นทั่วไปที่ 34 (ย่อหน้า 35) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “เมื่อรัฐภาคีอ้างเหตุที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก รัฐต้องยกตัวอย่างที่ชัดเจนถึงภาวะคุกคามแต่เฉพาะกรณี รวมทั้งความจำเป็นและได้สัดส่วนของแต่ละมาตรการที่นำมาใช้ โดยเฉพาะการเชื่อมความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการแสดงออกกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้นในทันที”

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	การจำกัดสิทธิต้องเป็นไปโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ต้องมีวัตถุประสงค์ชอบ และต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วน			
5.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเหตุที่อาจมีการจำกัดสิทธิไว้หรือไม่ เหตุในการจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นไปเพื่อคุ้มครองประเด็นดังต่อไปนี้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> • ความมั่นคงปลอดภัยสาธารณะ 			กฎหมายใดบ้างของประเทศไทยที่จำกัดสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก ลองทบทวนกฎหมายดังต่อไปนี้

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> • ความสงบเรียบร้อย • การสาธารณสุข • ศีลธรรมของประชาชน • สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น 			<ul style="list-style-type: none"> • พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 • มาตรา 122 ของประมวลกฎหมายอาญา • ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา
6.	<p>รัฐธรรมนูญมีหลักการในการจำกัดสิทธิดังนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ต้องมีบทบัญญัติกฎหมาย และ • ต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วนโดยสภาพ 			<ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายที่ใช้บังคับในภาวะฉุกเฉิน เช่น พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 • พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 37)

ค. ห้ามการพูดที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง (Hate Speech)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
7.	<p>กฎหมายได้บัญญัติห้ามการพูดที่ยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความเกลียดชัง หรือความรุนแรงต่อปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือไม่</p>			<p>การจำกัดเสรีทางการพูดด้วยเหตุที่เป็นการยุยงให้เกิดความรุนแรงหรือความเกลียดชังต่อปัจเจกบุคคลหรือ</p>

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
				กลุ่มบุคคล จะต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วย กฎหมาย (legality) ความเป็นสัดส่วน (proportionality) และความจำเป็น (necessity) ⁵⁶

---

56 โปรดดู Towards Interpretation of Article 20 of the ICCPR, Thresholds for the Prohibition of the Incitement to Hatred, Office of the High Commissioner for Human Rights, Vienna 2010

สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ (Right to Peaceful Assembly)

ข้อ 21 ของกติกา (ICCPR)

สิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรอง การจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำมิได้ นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายและเพียงพอที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ หรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชนหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 21

สิทธิในการชุมนุมเป็นองค์ประกอบสำคัญของกลไกในสังคมประชาธิปไตยเนื่องจากทำให้ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นของตนและสื่อสารถึงประโยชน์ที่ตนต้องการได้ รัฐทั้งหลายมีหน้าที่เคารพสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ รวมทั้งมีมาตรการเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพทางร่างกายของผู้ชุมนุมและผู้สังเกตการณ์ในการชุมนุม สิทธิในการชุมนุมโดยสงบนั้นไม่ใช่สิทธิเด็ดขาด รัฐจึงสามารถจำกัดการใช้สิทธินี้ได้

ก. สิทธิในเสรีภาพในการชุมนุม

บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุม ซึ่งหมายความว่าปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลมีสิทธิในการจัดและเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะบนหลักการพื้นฐานด้านความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ รูปแบบของการชุมนุมอาจหมายรวมทั้ง การรวมกลุ่ม ปฏิบัติการมวลชน การเดินขบวน การรวมกลุ่มประท้วง การนั่งประท้วง การประท้วงหยุดงาน การเดินแถวและการชุมนุมเคลื่อนที่เป็นไปโดยสงบ

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้รับประกันให้บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมหรือไม่			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
2.	<p>มีกฎหมายใดบ้างที่ควบคุมการจัดการชุมนุมโดยสงบ⁵⁷</p> <ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการที่ให้มีการควบคุมอย่างเบาบางที่สุดหรือไม่⁵⁸ • กฎหมายได้บัญญัติให้มีขั้นตอนการแจ้งการชุมนุมกับทางการไว้หรือไม่ <ul style="list-style-type: none"> ✓ ขั้นตอนการแจ้งการชุมนุมไม่ยุ่งยากใช้หรือไม่ ✓ ระยะเวลาในการแจ้งนั้นสมเหตุสมผลหรือไม่ (ต้องไม่กำหนดให้มีระยะเวลาที่ยาวนานเกินสมควร และโดยทั่วไปไม่ควรเกินสองหรือสามวันก่อนการชุมนุม) ✓ ข้อกำหนดที่ให้แจ้งการชุมนุมต่อทางการนั้น โดยสภาพแล้วเป็นการ "แจ้งความมุ่งประสงค์" ไม่ใช่ "การขออนุญาตชุมนุม" ใช่หรือไม่ • กฎหมายได้กำหนดให้ต้องมีคำอธิบายโดยละเอียดประกอบกับการที่ทางการจะจำกัดการชุมนุมใช่หรือไม่ • กฎหมายได้บัญญัติข้อยกเว้นที่กำหนดให้ต้องแจ้งการชุมนุมไว้ล่วงหน้า 			บทบัญญัติที่ควบคุมการจัดการชุมนุมโดยสงบได้แก่ อะไรบ้าง

57 โปรดดู แนวทางการชุมนุมโดยสงบ (Guidelines of Freedom on Peaceful Assembly) ของ Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODHR) ค.ศ. 2010

58 กฎหมายไม่ควรขัดขวางการใช้สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ แต่ควรอำนวยความสะดวกและคุ้มครองการใช้สิทธินั้น กฎหมายควรหลีกเลี่ยงที่จะสร้างกฎและระบบทางราชการที่เกินความจำเป็นซึ่งอาจจำกัดการใช้สิทธิในทางปฏิบัติได้

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	ในกรณีที่การแจ้งล่วงหน้าดังกล่าวนั้นไม่อาจทำได้ไว้หรือไม่ ⁵⁹			
พันธกรณีของรัฐในการคุ้มครองให้ทุกกลุ่มชุมนุมอย่างสงบ				
3.	<p>มีกฎหมายกำหนดมาตรฐานในการดูแลความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมบ้างหรือไม่</p> <p>กฎหมายดังกล่าวมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการชุมนุม • ได้วางกฎให้บทบาทหลักของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้แก่การคุ้มครองและอำนวยความสะดวกในการชุมนุมอย่างสงบ • ได้วางกฎให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการชุมนุมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (<i>spontaneous assemblies</i>) และการประท้วงคัดค้านการชุมนุม (<i>counter-demonstrations</i>) • ได้วางกฎในการดูแลความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมโดยการใช้กำลังต้องเป็นข้อยกเว้นและเป็นมาตรการสุดท้าย • ได้วางกฎให้การใช้กำลังต้องเป็นไปอย่างได้สัดส่วนกับความจำเป็น 			

59 กรณีนี้หมายถึงการชุมนุมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (*spontaneous assemblies*) ซึ่งเกิดขึ้นทันทีตามสถานการณ์และทำให้ข้อกำหนดในการแจ้งล่วงหน้าไม่อาจทำได้

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	<ul style="list-style-type: none"> ได้วางกฎให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องประกาศและแจ้งเตือนอย่างแจ้งชัดก่อนที่จะมีแผนการยกเลิกหรือสลายการชุมนุม ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องได้รับการฝึกอบรมอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับการจัดการชุมนุมสาธารณะ ได้วางกฎให้ต้องมีการแสดงตัวผู้บังคับใช้กฎหมายที่รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุมอย่างชัดเจนตลอดเวลา 			
4.	<p>กฎหมายได้บัญญัติสาระสำคัญดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> ผู้เข้าร่วมการชุมนุมที่มีชอบด้วยกฎหมายจะได้รับยกเว้นความรับผิดชอบจาก "การชุมนุมที่มีชอบด้วยกฎหมาย" ก็ต่อเมื่อไม่อาจรู้ได้ว่าการชุมนุมนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้เข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่ได้เป็นผู้ก่อความรุนแรงย่อมไม่ถูกดำเนินคดีด้วยเหตุเพียงเพราะเข้าร่วมการชุมนุมที่ไม่สงบ 			
5.	<p>กฎหมายได้บัญญัติให้มีการสืบสวนสอบสวนโดยพลัน อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความเป็นอิสระและเป็นกลางหรือไม่ หากเกิดการบาดเจ็บสาหัสหรือสูญเสียชีวิตอันเป็นผลจากการสลายหรือการแทรกแซงการชุมนุม</p>			

ข. การยอมให้จำกัดสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุม

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
การจำกัดสิทธิต้องเป็นไปโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ต้องมีวัตถุประสงค์ชอบ และต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วน				
6.	<p>รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเหตุที่อาจมีการจำกัดสิทธิไว้หรือไม่</p> <p>เหตุในการจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นไปเพื่อคุ้มครองประเด็นดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ความมั่นคงของชาติ ● ความปลอดภัยของสาธารณะ ● ความสงบเรียบร้อย ● การสาธารณสุข ● ศีลธรรมของประชาชน ● สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น 			<p>บททวนมาตรา 215 และ 216 ของประมวลกฎหมายอาญา</p> <p>มีการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมบ้างหรือไม่ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้นมีอะไรบ้าง</p> <p>วัตถุประสงค์ของมาตรการดังกล่าวนั้นเป็นอย่างไร</p> <p>มาตรการดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วนหรือไม่</p>
7.	<p>รัฐธรรมนูญมีหลักการในการจำกัดสิทธิดังนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ต้องมีบทบัญญัติกฎหมาย และ ● ต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วนโดยสภาพ 			

สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม (Right to Freedom of Association)

ข้อ 22 ของกติกา (ICCPR)

1. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม รวมทั้งสิทธิที่จะก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อปกป้องประโยชน์ของตนเอง
2. การจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำมิได้นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายและเพียงพอที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ หรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ความในข้อนี้ไม่ห้ามการวางข้อกำหนดอันชอบด้วยกฎหมายในการใช้สิทธินี้ของทหารและตำรวจ
3. ความในข้อนี้ไม่ให้อำนาจอธิปไตยแห่งอนุสัญญาว่าด้วยเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคมว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิในการจัดตั้ง ค.ศ. 1948 ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ในอันที่จะมีมาตรการทางนิติบัญญัติหรือบังคับใช้กฎหมายในลักษณะที่จะกระทบต่อหลักประกันต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาดังกล่าว

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 22

ก. สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม

บุคคลทุกคนมีสิทธิในการก่อตั้งสมาคม

“สมาคม” หมายถึง กลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคลใดที่รวมกันเพื่อร่วมกันกระทำการ แสดงออก ส่งเสริม ติดตาม หรือปกป้องผลประโยชน์ร่วมกัน⁶⁰ ความเข้าใจเกี่ยวกับสมาคม หมายถึง พรพการเมือง สโมสรนักกีฬาอาชีพหรือสโมสรการกีฬา องค์กรภาคเอกชน สหภาพแรงงาน บริษัท กลุ่มออนไลน์ เป็นต้น

---

60 โปรดดู Report of the Special Representative of the Secretary General on Human Rights Defenders, A/59/401 ย่อหน้า 46

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้รับประกันสิทธิแก่บุคคลทุกคนที่จะมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคมหรือไม่			กฎหมายยอมให้แรงงานข้ามชาติก่อตั้งสหภาพแรงงานหรือไม่
2.	<p>กฎหมายได้สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการให้บุคคลทุกคนสามารถก่อตั้งหรือเข้าร่วมสมาคมบ้างหรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายบัญญัติให้มี “กระบวนการแจ้ง”⁶¹ ที่มีใช้ “การต้องขออนุญาตล่วงหน้า” ในการก่อตั้งสมาคมที่มีสถานะทางกฎหมายใช่หรือไม่ • กฎหมายได้ระบุกรอบเวลาให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ “ทางทะเบียน” ต้องดำเนินการกับคำร้องก่อตั้งสมาคมใช่หรือไม่ • กฎหมายบัญญัติให้สมาคมมีเสรีภาพในการกำหนดสถานะโครงสร้าง และกิจกรรมของสมาคม รวมทั้งมีอำนาจตัดสินใจโดยไม่ถูกรบกวนจากรัฐใช่หรือไม่ • กฎหมายเปิดให้สมาคมเข้าถึงเงินทุนและทรัพยากรของประเทศและต่างประเทศโดยไม่ต้องผ่านการอนุญาตจากรัฐใช่หรือไม่ 			

61 กระบวนการแจ้ง (notification procedures) หมายถึงกระบวนการที่สมาคมมีฐานะทางกฎหมายได้โดยอัตโนมัตินับตั้งแต่หน่วยงานทางการได้รับแจ้งจากผู้ก่อตั้งว่ามีการจัดตั้งองค์กรแล้ว ในหลายประเทศ การแจ้งดังกล่าวได้กระทำเป็นลายลักษณ์อักษรระบุถึงข้อมูลจำนวนหนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่การดังกล่าวไม่นับว่าเป็นเงื่อนไขตั้งต้นของการมีอยู่ของสมาคม หากแต่เป็นการยื่นเพื่อลงทะเบียนทางปกครองว่ามีการก่อตั้งสมาคมขึ้น: รายงานของผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม (Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of assembly and of association) A/HRC/20/27 ย่อหน้า 58

ข. การยอมให้จำกัดสิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
การจำกัดสิทธิต้องเป็นไปโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ต้องมีวัตถุประสงค์ชอบ และต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วน				
3.	<p>รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเหตุที่อาจมีการจำกัดสิทธิไว้หรือไม่</p> <p>เหตุในการจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นไปเพื่อคุ้มครองประเด็นดังต่อไปนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ความปลอดภัยของสาธารณะ • ความสงบเรียบร้อย • การสาธารณสุข • ศีลธรรมของประชาชน • สิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น 			<p>มีการจำกัดเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคมบ้างหรือไม่</p> <p>มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้นมีอะไรบ้าง</p> <p>วัตถุประสงค์ของมาตรการดังกล่าวนั้นเป็นอย่างไร</p> <p>มาตรการดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วนหรือไม่</p>
4.	<p>รัฐธรรมนูญมีหลักการในการจำกัดสิทธิดังนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ต้องมีบทบัญญัติกฎหมาย และ • ต้องเป็นไปโดยจำเป็นและได้สัดส่วนโดยสภาพ 			

สิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัว (Right to Marry and Found a Family)

ข้อ 23 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 19 (CCPR)

1. ครอบครัวเป็นหน่วยรวมของสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานและเป็นธรรมชาติและย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ
2. สิทธิของชายและหญิงในวัยที่อาจสมรสได้ในการที่จะสมรสและมีครอบครัวย่อมได้รับการรับรอง
3. การสมรสจะกระทำได้โดยปราศจากความยินยอมอย่างเต็มใจของผู้ที่เจตนาจะสมรสกันมิได้
4. รัฐภาคีแห่งกติกานี้จะดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อประกันความเสมอภาคแห่งสิทธิและความรับผิดชอบของคู่สมรสในการที่จะสมรส ระหว่างการสมรสและเมื่อการสมรสสิ้นสุดลง ในกรณีการสิ้นสุดของการสมรส จะต้องมีบทบัญญัติเพื่อการคุ้มครองที่จำเป็นแก่บุตร

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 23

ข้อ 23 รับประกันสิทธิในการคุ้มครองครอบครัว ข้อนี้ยังรับประกันสิทธิในการสมรสและสิทธิในความเสมอภาคระหว่างคู่สมรส คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Right Committee) ในความเห็นทั่วไปที่ 19 ได้ตั้งข้อสังเกตว่าข้อความคิดว่าด้วยครอบครัวอาจยึดถือคุณค่าบางประการที่แตกต่างกันในแต่ละรัฐหรือแม้กระทั่งในรัฐเดียวกันแต่ต่างศาสนา – ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะกำหนดนิยามตายตัว แต่คณะกรรมการได้เน้นย้ำว่าเมื่อคนกลุ่มหนึ่งประกอบกันเป็นครอบครัวภายใต้กฎหมายและแนวปฏิบัติของรัฐนั้นแล้ว ย่อมต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐนั้น

ก. สิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัว

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้รับประกันสิทธิในการสมรสและสร้างครอบครัวแก่บุคคลทุกคนหรือไม่			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
2.	กฎหมายเกี่ยวกับคนเข้าเมืองและการเนรเทศได้คุ้มครอง “ความเป็นเอกภาพของครอบครัว” หรือไม่			
3.	กฎหมายห้ามการบังคับให้ทำการสมรสหรือไม่			
4.	กฎหมายได้สร้างกลไกที่ให้คุณคนต่างศาสนาและต่างเชื้อชาติสามารถทำการสมรสและสร้างครอบครัวได้หรือไม่			
5.	กฎหมายได้กำหนดนิยามคำว่า “ครอบครัว” ที่ครอบคลุมความสัมพันธ์ที่หลากหลายไว้ด้วยหรือไม่ เช่น <ul style="list-style-type: none"> • คู่สมรสเพศเดียวกัน ผู้ชายและผู้หญิงข้ามเพศ • ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว 			
6.	กฎหมายได้คำนึงถึงสิทธิของชายโสด และหญิงโสด และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) ในการขอรับบุตรบุญธรรมและสร้างครอบครัวหรือไม่			

ข. สิทธิในความเสมอภาคของคู่สมรส

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
6.	<p>กฎหมายได้รับรองสิทธิในความเสมอภาคของกลุ่มสมรส ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือไม่ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> • การจัดการทรัพย์สิน • การสิ้นสุดการสมรส • การปกครองบุตร • มรดก • การได้มาหรือการสูญเสียสัญชาติ • การใช้นามสกุลเดิม 			

สิทธิเด็ก (Rights of the Child)

ข้อ 24 ของกติกา (ICCPR)

1. เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นตามสถานะของผู้เยาว์ จากครอบครัวของตน สังคมและรัฐ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน หรือกำเนิด
2. เด็กทุกคนต้องได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังการเกิดและต้องมีชื่อ
3. เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้มาซึ่งสัญชาติ

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 22: แม้ได้มีการดำเนินมาตรการปรับปรุงแก้ไขจากรัฐภาคี ที่สำคัญคือการมีระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคล ในทะเบียนราษฎร 2535 และ 2539 เพื่อแก้ปัญหาคนไร้รัฐของชนกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งรวมทั้งกลุ่มชนบนพื้นที่สูง คณะกรรมการยังคงมีข้อกังวลเกี่ยวกับบุคคลจำนวนมากที่ยังคงเป็นคนไร้รัฐในเขตอำนาจของรัฐ อันจะส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จากสิทธิที่กติกานี้รับรอง รวมทั้งสิทธิในการทำงานและเข้าถึงบริการพื้นฐานด้านการแพทย์และการศึกษา คณะกรรมการมีข้อกังวลว่าการเป็นคนไร้รัฐจะยิ่งทำให้มีความเสี่ยงต่อการถูกข่มเหงและถูกนำไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ คณะกรรมการยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับการจดทะเบียนการเกิดที่ยังมีจำนวนน้อย โดยเฉพาะเด็กในกลุ่มชนพื้นที่สูง (ข้อ 2 และข้อ 24)

รัฐภาคีควรดำเนินมาตรการรับรองสัญชาติให้แก่คนไร้รัฐที่เกิดในประเทศไทยและที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐไทยต่อไป รัฐภาคีควรทบทวนนโยบายเกี่ยวกับการจดทะเบียนเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งรวมทั้งเด็กที่เป็นกลุ่มชนบนพื้นที่สูง และผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย รวมทั้งรับรองว่าเด็กทุกคนที่เกิดในรัฐภาคีจะได้รับการจดทะเบียนเกิด

ตัวชี้วัดเกี่ยวกับสิทธิเด็กมีรายละเอียดปรากฏตามคู่มือว่าด้วยอนุสัญญาสิทธิเด็ก

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	ตามกฎหมายแล้ว เด็กทุกคนที่เกิดในเขตอำนาจรัฐมีสิทธิที่จะได้รับการจดทะเบียนภายหลังการเกิดและมีชื่อหรือไม่			<p>ในระบบกฎหมาย พ่อแม่และผู้ปกครองสามารถลงทะเบียนการเกิดให้กับบุตรของตนเองในเขตอำนาจรัฐนั้นได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • บุตรของกลุ่มชาติพันธุ์ • บุตรของแรงงานข้ามชาติ • บุตรของคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ
2.	ตามกฎหมายแล้ว เด็กทุกคนมีสิทธิได้มาซึ่งสัญชาติหรือไม่			

สิทธิในการออกเสียงและการมีส่วนร่วม (Rights to Vote and Participation)

ข้อ 25 ของกติกา (ICCPR)

ความเห็นทั่วไปที่ 25 (CCPR)

พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและโอกาส โดยปราศจากความแตกต่างดังกล่าวไว้ในข้อ 2 และโดยปราศจากข้อจำกัดอันไม่สมควร

1. ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจโดยตรง หรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรี
2. ในการที่จะออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งอันแท้จริงตามวาระ ซึ่งมีการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และโดยการลงคะแนนลับ เพื่อประกันการแสดงเจตนาโดยเสรีของผู้เลือก
3. ในการที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะในประเทศของตน ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปแห่งความเสมอภาค

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 25

ข้อ 25 รับประกันสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้อธิบายในความเห็นทั่วไปที่ 25 ว่า การดำเนินกิจการสาธารณะเป็นแนวความคิดอย่างกว้างเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ อำนาจทางการบริหารและการปกครอง และยังคงครอบคลุมถึงทุกมิติของการบริหารรัฐกิจ และการกำหนดและบังคับนโยบาย ทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น

คณะกรรมการยังได้เน้นย้ำถึง การรับรองการใช้สิทธิที่ข้อ 25 ให้ความคุ้มครองไว้อย่างเต็มรูปแบบ การสื่อสารข้อมูลและความคิดได้โดยเสรีเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะและทางการเมืองระหว่างพลเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเป็นปัจจัยที่สำคัญ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการเคารพและการใช้สิทธิที่ได้รับประกันไว้ตามข้อ 19 ข้อ 21 และข้อ 22 ของกติกาได้อย่างเต็มที่ ซึ่งรวมทั้งเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองด้วยตนเองหรือผ่านพรรคการเมืองและองค์กรอื่นๆ เสรีภาพที่จะอภิปรายเกี่ยวกับกิจการสาธารณะ เสรีภาพที่จะจัดการชุมนุมหรือการประชุมอย่างสงบ ที่จะวิพากษ์วิจารณ์และเห็น

ต่าง ที่จะตีพิมพ์เอกสารทางการเมือง ที่จะรณรงค์ในการเลือกตั้ง และที่จะลงประกาศแนวคิดทางการเมือง สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม ซึ่งรวมทั้ง สิทธิในการจัดตั้งและร่วมกับองค์กรและสมาคมทางการเมืองและกิจการสาธารณะ ล้วนแต่มีความจำเป็นต่อการใช้สิทธิที่ประกันไว้ตามข้อ 25 ของกติกา

ก. สิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสาธารณะโดยตรงหรือโดยผ่านการเลือกผู้แทนอย่างเสรี

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของพลเมืองที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการสาธารณะหรือไม่			<p>ทบทวนพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535: มีกรอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกฎหมายนี้หรือไม่</p> <p>ในส่วนของนโยบายสาธารณะ มีข้อกำหนดให้รัฐต้องจัดทำประชาพิจารณ์ (การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะบ้างหรือไม่</p> <p>มีกลไกใดบ้างที่รับประกันว่าผลของการจัดทำประชาพิจารณ์/การศึกษาดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาตัดสินใจ</p>
2.	รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของพลเมืองในการเสนอร่างกฎหมายต่อผู้จัดทำร่างกฎหมายหรือไม่			

ข. สิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะออกเสียงและได้รับการเลือกตั้ง

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
3.	รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของพลเมืองทุกคนในการออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่			
4.	รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือไม่			
5.	มีกฎหมายที่ให้การรับรองการเลือกตั้งอย่างเสรีและเป็นธรรมบ้างหรือไม่			
6.	รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรมหรือไม่			

ค. สิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะเข้าถึงการจัดการบริการสาธารณะ (to have access to public service positions)

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
7.	รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของพลเมืองทุกคนที่จะเข้าถึงการจัดการบริการสาธารณะหรือไม่			

ง. การจำกัดสิทธิที่รับประกันไว้ตามข้อ 25 ต้องเป็นไปโดยบทบัญญัติของกฎหมายและสมเหตุสมผล

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
8.	<p>การจำกัดการใช้สิทธิตามข้อ 25 มีหลักการดังนี้หรือไม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • มีบทบัญญัติกฎหมาย และ • มีวัตถุประสงค์ที่ตั้งอยู่บนหลักเกณฑ์ที่สมเหตุสมผล 			

สิทธิในความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ (Rights to Equality and Non-Discrimination)

ข้อ 16 ของกติกา

ข้อ 26 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 18 (CCPR)

ข้อ 16

บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายในทุกแห่งหน

ข้อ 26

บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ในกรณีนี้กฎหมายจะต้องห้ามการเลือกปฏิบัติใดๆ และต้องประกันการคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคและเป็นผลจริงจังกจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลใด เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ

คุณลักษณะสำคัญ

ข้อ 16 และ 26 ได้เพิ่มความสมบูรณ์ของสิทธิในความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ (rights to equality and non-discrimination) ที่ได้ประกันไว้ตามข้อ 2 ข้อ 3 ข้อ 4 ข้อ 14 ข้อ 20 และข้อ 25 ของกติกา

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้รับประกันไว้หรือไม่ให้บุคคลทั้งปวงต่างเสมอภาคตามกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
2.	รัฐธรรมนูญ/กฎหมายได้บัญญัติห้ามการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอย่างอื่นไว้หรือไม่			

สิทธิของชนกลุ่มน้อย (Rights of Minorities)

ข้อ 27 ของกติกา

ความเห็นทั่วไปที่ 23 (CCPR)

ในรัฐทั้งหลายซึ่งมีชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือภาษาอยู่ บุคคลผู้เป็นชนกลุ่มน้อยดังกล่าวจะไม่ถูกปฏิเสธสิทธิในอันที่จะมีวัฒนธรรมของตนเอง หรือนับถือและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของตนเอง หรือใช้ภาษาของตนเอง ภายในชุมชนร่วมกับสมาชิกอื่นๆ ของชนกลุ่มน้อยด้วยกัน

ข้อสรุปเชิงสังเกตของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ค.ศ. 2005

ย่อหน้า 24: คณะกรรมการแสดงความกังวลต่อการเลือกปฏิบัติอย่างเป็นระบบจากรัฐภาคีต่อชุมชนของชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะชุมชนบนพื้นที่สูงเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง สิทธิในที่ดิน เสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และการคุ้มครองวิถีชีวิตของชุมชน คณะกรรมการตั้งข้อสังเกตด้วยความกังวลต่อการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต่อกลุ่มชนบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับขับไล่และการบังคับให้ย้ายถิ่นฐานตามแผนแม่บทด้านการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2535 ว่าด้วยการควบคุมสิ่งแวดล้อมและการปลูกพืชเสพติดบนพื้นที่สูงซึ่งมีผลกระทบร้ายแรงต่อการทำมาหากินและวิถีชีวิต รวมทั้งรายงานการสังหารนอกระบบกฎหมาย การก่อกวนและการยึดทรัพย์สินในบริบทของการรณรงค์ "ทำสงครามกับยาเสพติด" คณะกรรมการยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับการก่อสร้างท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ได้ดำเนินการไปโดยปรึกษากับชุมชนที่ได้รับผลกระทบน้อยมาก นอกจากนี้ คณะกรรมการห่วงกังวลเกี่ยวกับการสลายการชุมนุมที่สงบจากเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอันขัดต่อข้อ 7 ข้อ 19 ข้อ 21 ข้อ 27 ของกติกา (ข้อ 2 ข้อ 7 ข้อ 19 ข้อ 21 และข้อ 27)

รัฐภาคีควรรับประกันการใช้ประโยชน์จากสิทธิของชนกลุ่มน้อยอย่างเต็มที่ตามที่กติกาได้รับรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติผ่านการปรึกษาหารืออย่างมีประสิทธิภาพกับชุมชนท้องถิ่น รัฐภาคีควรเคารพสิทธิของบุคคลที่เป็นชนกลุ่มน้อยให้ได้ใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมของตนเอง ประกอบพิธีกรรมและปฏิบัติศาสนกิจของตน และใช้ภาษาของตนในชุมชนและร่วมกับสมาชิกอื่นในกลุ่มของตน

คุณลักษณะสำคัญของข้อ 27

ข้อ 27 รับประกันสิทธิของชนกลุ่มน้อยทางกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนาหรือภาษา ให้ได้ใช้สิทธิทางวัฒนธรรมของตนเอง ได้บูชาและประกอบพิธีกรรมตามศาสนาหรือความเชื่อของตน รวมทั้งได้ใช้ภาษาของตน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้ชี้แจงว่าข้อ 27 นี้มิใช่เฉพาะพลเมืองหรือผู้พำนักอาศัยเป็นการถาวรเท่านั้นแต่หมายรวมถึงแรงงานข้ามชาติและผู้เข้ามาเยือนรัฐภาคีนั้นด้วย

คณะกรรมการรับว่า แม้ข้อ 27 เป็นสิทธิของปัจเจกบุคคล แต่การใช้สิทธิดังกล่าวนี้ยังขึ้นอยู่กับศักยภาพของชนกลุ่มน้อยที่จะยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาของตนอีกด้วย เพื่อให้สอดคล้องกัน รัฐจึงมีหน้าที่ในการคุ้มครองอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อย รวมทั้งคุ้มครองสิทธิของสมาชิกชนกลุ่มน้อยดังกล่าวเพื่อให้สามารถใช้สิทธิและขยายความเจริญทางวัฒนธรรม และได้ปฏิบัติตามหลักศาสนาในชุมชนร่วมกับสมาชิกอื่น

คณะกรรมการยังตั้งข้อสังเกตว่า วัฒนธรรมอาจปรากฏออกมาได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งรวมทั้ง วิธีชีวิตแบบเฉพาะที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบนผืนแผ่นดิน โดยเฉพาะในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ สิทธิทางวัฒนธรรมในกรณีดังกล่าวหมายถึงกิจกรรมแบบดั้งเดิมเช่นการประมงหรือการล่าสัตว์ และสิทธิที่จะอยู่อาศัยในที่ดินซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ คณะกรรมการยังมีข้อสังเกตต่อไปว่า อาจต้องมีมาตรการเชิงบวกทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองการใช้สิทธิ รวมทั้งมีมาตรการที่รับประกันการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจเรื่องที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีของตน

สิทธิที่จะใช้ ปฏิบัติและมีวิถีทางวัฒนธรรม ศาสนาและภาษาของตนเอง

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
1.	รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของบุคคลที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่จะใช้ ปฏิบัติและมีวิถีทางวัฒนธรรม ศาสนาและภาษาของตนเองหรือไม่			
2.	สิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะใช้ ปฏิบัติและมีวิถีทางวัฒนธรรม ศาสนาและภาษาของ			

	รายการที่ต้องตรวจสอบ	ใช่	ไม่ใช่	ข้อสังเกต
	ตนเองนั้นครอบคลุมถึงผู้ที่มีได้ถือสัญชาติซึ่งพำนักอยู่ในเขตอำนาจรัฐนั้นด้วยหรือไม่			
3.	กฎหมายได้รับรองสิทธิของชุมชนที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่จะตั้งสถาบันการศึกษาเพื่ออำนวยความสะดวกด้านวัฒนธรรมและภาษาของกลุ่มตนหรือไม่			
4.	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองป่าไม้ได้รับรองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาหลายชั่วอายุคนหรือไม่			